

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE 18. VE 19. YÜZYILLARDA
DİYARBAKIR'DA TEKSTİL**

Fatih DURSUN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Hüsnü YÜCEKAYA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

OCAK 2020

**ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE 18. VE 19. YÜZYILLARDA
DİYARBAKIR'DA TEKSTİL**

Fatih DURSUN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2020

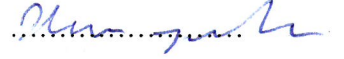
ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Fatih DURSUN tarafından hazırlanan ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE 18. VE 19. YÜZYILLARDA DİYARBAKIR'DA TEKSTİL" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tarih Anabilim Dalında Yakınçağ Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hüsni YÜCEKAYA

Tarih Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

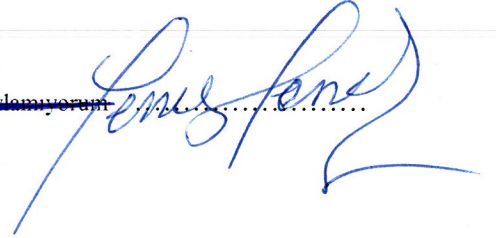
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. Şennur ŞENEL

Tarih Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

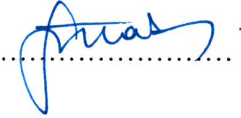
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Doç. Dr. Fahri MADEN

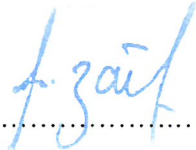
Tarih Anabilim Dalı, Kastamonu Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 15/01/2020

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

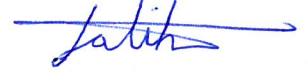
Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Fatih Dursun

15.01.2020

ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE 18. VE 19. YÜZYILLARDA DİYARBAKIR'DA TEKSTİL
(Yüksek Lisans Tezi)

Fatih DURSUN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Ocak 2020

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde dokuma imalatçılığı henüz tam olarak açıklığa kavuşmuş bir alan değildir. Ülkede yaşanan ekonomik ve siyasi olayların imalat sektörünü ne kadar etkilediği ve bu sektörün yaşanan olaylar karşısında nasıl tepki verdiği tartışılan konuların başında gelmektedir. Özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda sanayi anlamında dünyada meydana gelen büyük değişimler Osmanlı imalatçılığını da çok derinden etkilemiştir. Bu konudaki genel kanı Osmanlı imalatçısının yeni sanayi düzeni içerisinde kendini yenileyemediği ve oluşan durum karşısında çaresiz kaldığı yönündedir. Hâlbuki özellikle bölgesel dokuma konusunda, imalatçılar hızlı bir dönüşüm içerisine girmiş ve bu durum dokuma ürünlerine de yansımıştır. Hammadde akışının düzenli olduğu ve maddi anlamda sıkıntı çekilmeyen dönemde imâl edilen ipek ağırlıklı pahalı kumaşlar artık yerini melez diyebileceğimiz pamuk ve ipek karışımı kumaşlara bırakmıştır. Bu dönüşüm içerisinde Bursa, Tokat, Selanik, İstanbul, Kahire, Musul, Halep ve Diyarbakır gibi dokuma alanında isim yapmış daha birçok şehirde sanayi devrimine karşı farklı tepkiler görülmektedir. Bu noktada şer'iyye sicilleri, şehirlerdeki imâlât sektörlerindeki değişim ve dönüşüm hareketlerini takip edebileceğimiz en önemli kaynaktır. Bu çalışmada değişim hareketlerini takip etmek için 1739-1846 arasındaki on bir sicildeki tereke kayıtları incelenmiş, içerisindeki kumaş çeşitleri ve sayıları tespit edilerek bu dönemdeki farklılıklar ortaya konulmuştur.

Bilim kodu : 116114
Anahtar Kelimeler : Osmanlı Dokuma İmalatı, Diyarbakır Dokuma, Şer'iyye Sicili, Osmanlı Kumaş Çeşitleri
Sayfa Adedi : 153
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Hüsnü YÜCEKAYA

ACCORDING TO RELIGIOUS COURT RECORDS 18TH AND 19TH CENTURIES
DIYARBAKIR TEXTILE (M.Sc. Thesis)

Fatih DURSUN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

January 2020

ABSTRACT

Weaving manufacturing in the Ottoman Empire is not yet fully clarified. One of the main topics discussed is how much economic and political events in the country affect the manufacturing sector and how this sector reacts to the events. Especially in the 18th and 19th centuries, the great changes that took place in the world in terms of industry had a profound effect on Ottoman manufacturing. The general opinion on this subject is that the Ottoman manufacturer could not renew itself within the new industrial order and was helpless in the face of the situation. However, especially in the field of regional weaving, manufacturers have entered a rapid transformation and this has been reflected in the woven products. Silk-weighted expensive fabrics, which were produced during the period in which the raw material flow was regular and not materially distressed, were replaced by cotton and silk blended fabrics, which we can call hybrid. This transformation in Bursa, Tokat, Selanik, İstanbul, Kahire, Musul, Halep and Diyarbakir, such as the name of many other cities in the field of weaving different reactions to the industrial revolution is seen. At this point, Religious Court Records are the most important source that we can follow the changes and transformations about manufacturing. In this study, to follow these changes, the records of eleven records between 1739-1846 have been examined and the number and fabric types have been determined and the differences in this period have been revealed.

Science Code : 116114
Key Words : Ottoman Weaving Manufacturing, Diyarbakir Weaving, Religious Court Records, Ottoman Fabric Types
Number of Pages : 153
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Hüsnü YÜCEKAYA

TEŞEKKÜR

Bu çalıŐmayı yapmak için bana yol gösteren ve desteğini her daim yanımda hissettiğim saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Hüsnu YÜCEKAYA başta olmak üzere her anlamda bana destek olan sevgili dostum Ahmet Ayhan Sekili'ye ve maddi, manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLoların LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. DİYARBAKIR ŞER'İYYE SİCİLLERİNDEKİ KUMAŞLAR VE ORANLARI.....	9
2.1. H. 1151-1152 (1739) Tarihli 3756 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri.....	9
2.2. H. 1169-1170 (1756) Tarihli 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	12
2.3. H. 1170-1296 (1757-1879) Tarihli 3773 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	16
2.4. H. 1172-1173 (1758-1760) Tarihli 3796 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	19
2.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	25
2.6. H. 1206-1207 (1792) Tarihli 3785 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	30
2.7. H. 1214-1215 (1800) Tarihli 3797 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	34
2.8. H. 1219-1222 (1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	37
2.9. H. 1239 (1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	42

2.10. H. 1246-1248 (1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	46
2.11. H. 1260-1262 (1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri	50
3. DİYARBAKIR ŞER'İYYE SİCİLLERİNDEKİ DİĞER DOKUMA ÜRÜNLERİ...	59
3.1 Şer'iyeye Sicillerinde Tespit Edilen Kıyafet Çeşitleri	59
3.1.1. H. 1151-1152 (1739) Tarihli 3756 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	60
3.1.2. H. 1169-1170 (1756) Tarihli 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	60
3.1.3. H. 1170-1296 (1757-1879) Tarihli 3773 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	61
3.1.4. H. 1172-1173 (1758-1760) Tarihli 3796 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	61
3.1.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	62
3.1.6. H. 1206-1207 (1792) Tarihli 3785 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	62
3.1.7. H. 1214-1215 (1800) Tarihli 3797 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	63
3.1.8. H. 1219-1222 (1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	63
3.1.9. H. 1239 (1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	63
3.1.10. H. 1246-1248 (1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	64
3.1.11. H. 1260-1262 (1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri	64
3.2 Şer'iyeye Sicillerinde Tespit Edilen Ev Döşemeleri	64
3.2.1. H. 1151-1152 (1739) Tarihli 3756 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri	65
3.2.2. H. 1169-1170 (1756) Tarihli 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri	65

3.2.3. H. 1170-1296 (1757-1879) Tarihli 3773 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	65
3.2.4. H. 1172-1173 (1758-1760) Tarihli 3796 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	66
3.2.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	66
3.2.6. H. 1206-1207 (1792) Tarihli 3785 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	66
3.2.7. H. 1214-1215 (1800) Tarihli 3797 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	66
3.2.8. H. 1219-1222 (1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	67
3.2.9. H. 1239 (1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	67
3.2.10. H. 1246-1248 (1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	67
3.2.11. H. 1260-1262 (1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri.....	67
4. SİCİLLERDEN ELDE EDİLEN DİĞER BİLGİLER, İSTATİKİ VERİLER VE DEĞERLENDİRME	69
4.1. Diyarbakır Şer'iyeye Sicillerinde Tespit Edilen Kumaş Fiyatları	69
4.2. Sicillerde Tespit Edilen Dokuma Esnafı ve Vergi Oranları	80
4.3. Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar ve Genel Değerlendirme	94
5. SONUÇ.....	103
KAYNAKLAR	109
EKLER	115
EK-1. 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	116
EK-2. 3744 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	120
EK-3. 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	124
EK-4. 3796 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	128
EK-5. 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	131

EK-6. 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	134
EK-7. 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	137
EK-8. 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	140
EK-9. 3741 numaralı Diyarbakır Şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	144
EK-10. 3768 numaralı Diyarbakır Şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti	147
EK-11. Sicillerde tespit edilen tüm kıyafet çeşitleri	150
EK-12. Sicillerde tespit edilen dokuma kaynaklı tüm ev eşyaları	152
ÖZGEÇMİŞ	153

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri	9
Tablo 2.2. 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri.....	12
Tablo 2.3. 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri	16
Tablo 2.4. 3796 numaralı Diyarbakır Şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri.....	19
Tablo 2.5. 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri	25
Tablo 2.6 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri	31
Tablo 2.7. 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri	34
Tablo 2.8. 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri	37
Tablo 2.9. 3742 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri	42
Tablo 2.10. 3741 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri.....	46
Tablo 2.11. 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri.....	50
Tablo 4.1. Şer'iyeye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları	69
Tablo 4.2. Dokuma esnafının ödediği vergi oranları	80
Tablo 4.3. Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar	94

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. H. 1151-1152 (1739) tarihli 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	11
Şekil 2.2. H. 1169-1170 (1756) tarihli 3744 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	15
Şekil 2.3. H. 1170-1296 (1757-1879) tarihli 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	18
Şekil 2.4 H. 1172-1173 (1758-1760) tarihli 3796 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	24
Şekil 2.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	29
Şekil 2.6. H. 1206-1207 (1792) tarihli 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları.....	33
Şekil 2.7. H. 1214-1215 (1800) tarihli 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları.....	36
Şekil 2.8. H. 1219-1222 (1804-1808) tarihli 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	41
Şekil 2.9. H. 1239 (1822) tarihli 3742 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları.....	45
Şekil 2.10. H. 1246-1248 (1830-1833) tarihli 3741 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	49
Şekil 2.11. H. 1260-1262 (1844-1846) tarihli 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları	56
Şekil 4.1. Diyarbakır şer'iyye sicillerine ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları.....	100
Şekil 4.2. Yıllara göre Diyarbakır şer'iyye sicillerinde tespit edilen kumaş çeşitliliği	101

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Bkz.	Bakınız
C	Cilt
Çev.	Çeviren
krş.	Kuruş
mbl.	Meblağ
pr.	Para
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Sayısı
D.Ş.S.	Diyarbakır Şer'iyeye Sicili
TTK	Türk Tarih Kurumu
YKY	Yapı Kredi Yayınları

1. GİRİŞ

Dokumacılık sanatı, geçmişten günümüze kadar milli kültürün önemli bir unsuru olmuştur. Tevarüs eden geleneğin sosyo-ekonomik yansımalarını, biriken ustalık yeteneğini ve genel düşüncelerini yansıtmaktadır. Bunun yanında maddi kültürün de en önemli parçalarından biridir.¹ Günümüzde hâlen bu kültürü tam olarak açığa çıkaran büyük bir çalışma yoktur. Yani Osmanlı dokuma imalatı şehirler bazında hâlâ tam olarak net bir görünüme sahip değildir. Bu çalışmanın birincil amacı bu hususun aydınlatılmasına katkı sağlamaktır. Şehir tarihi çalışmalarıyla Osmanlı Devleti'nin genel anlamda bir dokuma sektörü görünümünün ortaya çıkarılması son derece önemlidir. Bu çalışmanın öncelikli amacı Diyarbakır'da kullanılan kumaşları tespit ederek yıllara göre değişimini belirlemektir. Bir yüksek lisans tez çalışması için 1739-1846 arası uzun bir dönem olarak görünse de, Diyarbakır'da kullanılan kumaşların çeşitliliğini ve dönemsel olarak değişimini göstermek için yüzyıllık bir dönemin seçilmesi gereklidir. Çünkü sanayi inkılabının zaman içinde görece etkilerinin Diyarbakır ölçeğinde nisbi oranda tespit edilmesi mümkündür. Osmanlı tekstil üretici ve dokumacılarının yaşadığı süreç ve hikâye tek tek şehirler ölçeğinde tespit edilerek tutarlı bir sonuca ulaşılabilir. Bunun yanında dokuma ürünlerinden elde edilen elbise çeşitleri ve ev döşemeleri de sicillerde dönemsel olarak çalışmaya yansıtılmıştır. Tezin öncelikli amacı kumaş çeşitlerinin tespiti olduğu için sicilde aynı kumaşın geçtiği yerlerin tamamı dipnotta belirtilmiştir. Fakat elbise ve ev döşemeleri belirlenen ilk yeri gösterecek şekilde dipnotta verilmiştir. Tespit edilen kumaşların standart fiyat eğrisi ve dokuma esnaflarının yıllara göre değişen vergi oranları da bu çalışma içerisinde yer almaktadır.

Çalışmanın ana kaynağını Diyarbakır şer'iyeye sicilleri oluşturmaktadır. Bu siciller Osmanlı toplumunun iktisadî, sosyal ve kültürel yapısı hakkında bilgi veren çok önemli kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır.² Suraiya Faroqhi Osmanlı Devleti'nde imalatçılık ile ilgili ön yargılara belge ve bilgi eksikliğinin sebep olduğunu, gerçeğe ulaşmanın ancak şer'iyeye sicillerinden elde edilen ve bununla beslenen bilgilerle mümkün olacağını söylemektedir.³ Kullanılan yöntem ortalama olarak onar yıllık periyotlarla şer'iyeye sicillerinin incelenmesi şeklindedir. Fakat bazı dönemler arasında bu mümkün olmamıştır.

---

¹ Akpınarlı, H. F., Balkanal, Z. (2012). "16-18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (Balkan Özel Sayısı 1), ss. 179-209, s. 180

² Doğan, F. (2015). "Bir Eğitim Tarihi Kaynağı Olarak Giresun Şer'iyeye Sicilleri: Tereke Kayıtlarına Yansıyan Kitaplar" *Turkish Studies*, 10(9), s. 156

³ Faroqhi, S. (2003). *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak* (Çev. G. Ç. Güven, Ö. TÜresay). İstanbul: YKY, s. 27

Çünkü 19. yüzyıla kadar olan şer'iyye sicilleri kısıtlı sayıdadır. Mevcut sicillerin içerisinde tereke kayıtlarına sahip siciller seçildiğinde onar yıllık periyotlarda kaymalar yaşanmıştır. Ancak bu durum elde edilen kumaş çeşitliliğine bir dezavantaj oluşturmamaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısına baktığımızda ise tereke kayıtları bakımından oldukça zengin siciller bulunmaktadır. 1739 tarihinden 1800 yılına kadar olan dönemi kapsayan şer'iyye sicilleri Ahmet Zeki İzgöer editörlüğünde Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olarak bire bir transkript edilip yayınlanmıştır. Yürütülen araştırma çerçevesinde belirtilen dönemlerdeki sicillerde yapılan taramalar İzgöer editörlüğünde yürütülen çalışmadan faydalanılarak tespit edilmiştir. Ahmet Zeki İzgöer editörlüğünde yürütülen Diyarbakir Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi isimli çalışma profesyonel bir çeviri çalışması olması hasebiyle orijinal kaynaklara genelde bakılmamış, sadece kumaş adlarındaki tenakuz oluşturacak durumlarda şer'iyye sicillerine bakılmıştır. Ancak 1804-1846 yılları arasındaki dönemi kapsayan siciller bizatihi incelenerek toplamda 409 tereke kaydı belirlenmiş ve transkript edilmiştir.

Bu çalışmanın ana kaynağı olan sicillerdeki tereke kayıtları, tarihe ışık tutması açısından son derece önemlidir. Tereke kayıtları hangi sosyal tabakanın ne çeşit kumaşlar kullandığını ve ikinci el olarak kullanılmış olsa da bu kumaş veya eşyaların belirli bir fiyat eğrisini göstermesi açısından son derece önemli kayıtlardır.⁴ Zira merkeze uzak bölgelerde sosyal hayatın bir parçasını oluşturan bu noktanın aydınlatılması konusunda önemli bir yer teşkil etmektedir. Tereke kayıtları üç bölüm halinde yazılmıştır: İlk bölümde tereke kaydı olan kişinin kimliği tanımlanmaktadır. İkinci bölümde ölen kişiye ait mallar tespit edilmekte ve tahmini olarak fiyatlandırılmaktadır. Üçüncü bölümde ise tereke sahibine ait borç, masraf ve vasiyeti üzerinden hesaplanan meblağ toplamdan çıkarılarak kalan mallar kaidelere uygun olarak paylaştırılmaktadır.⁵ Bu tezin konusunu oluşturan yer ikinci bölümdür.

Bu çalışma için Diyarbakır şehrinin seçilmiş olmasının bazı sebepleri vardır. Öncelikle şu hususu tespit edilmelidir ki bölgenin Osmanlı Devleti'nden önceki idarecileri olan Akkoyunlular ve diğer devletlerin Diyarbakır'ı idare merkezi olarak kullanmaları bir tesadüf değildir. Ana ulaşım ve ticaret güzergâhı üzerinde yer alması ve kuzeyindeki dağlık yaylalarla güneyindeki ovaların kesişim noktasında olması Diyarbakır'ı ticari ve

---

⁴ İnalçık, H. (2008). *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*. (Birinci Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 53

⁵ İnalçık, H. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler*. İstanbul: Eren Yayıncılık, s. 190

diğer birçok bakımdan merkezi hâle getiriyordu. Bu özellikleri Diyarbakır'ı Osmanlı idarecileri tarafından bir yönetim merkezi olarak ön plana çıkarmaktaydı. Bununla birlikte şehrin İran sınırına yakın olması da ayrıca stratejik bir önem kazandırıyordu. Zaten 16. ve 17. yüzyıllarda İran'a yapılan seferlerde Diyarbakır'ın merkez olarak kullanılması bu durumu teyit eder niteliktedir.⁶ 19. yüzyılda ise Osmanlı Devleti'nin genel manadaki sosyo-ekonomik durumu özgünlüğünü yitirmiş ve Avrupa sanayisinin gerisinde kalmaya başlamıştır. Fakat bölgesel anlamda el sanatları bu zor koşullara uyum sağlayacak dönüşümleri hızlı bir şekilde sağlama noktasında büyük başarı göstermiştir.⁷ Bunun yanında Diyarbakır hâlen dokumalarıyla ünlü Halep ile başarıyla rekabet edecek konumdaydı. 19. yüzyılın ortalarında bile birçok eyalete çeşitli kumaşlar göndermekteydi. Bu kumaşlar arasında beyaz iplik, kırmızı iplik, taraklı, saçaklı, şeytan bezi, aba, mendil ve pamuklu kaba kumaşlar olmak üzere daha birçok ürün bulunmaktaydı.⁸ Bu noktada çalışmanın konusu olan Diyarbakır eyaleti dokuma anlamında gözle görülür bir öneme sahiptir.

Diyarbakır tarihine kısaca bakacak olursak bölgede yapılan kazılar, ilk yerleşim tarihinin 9000 yıl öncesine kadar gittiğini göstermiştir. Bölgede hakimiyet kuran devletlerin Hurri-Mitanniler, Asurlular, Urartular, Persler ve Makedonyalılar olduğu bilinmektedir.⁹ M.S. 349'da Roma İmparatorluğu şehirde önceden inşa edilen surları genişletmiştir. Devamında 639 tarihinde Hz. Ömer döneminde İslam topraklarına katılmıştır. Daha sonra sırasıyla Abbasiler, Mervaniler, Büyük Selçuklu Devleti, Nisanoğulları, Artukoğulları, Eyyubiler, Anadolu Selçukluları, Akkoyunlular ve son olarak 1515 tarihinde Osmanlı Devleti egemenliğine girmiştir.¹⁰ Tarihsel süreç içerisinde Kara-Amid, Amid, Diyar-bekr, Diyarbekir, Diyarbakır gibi isimlerle anılmıştır.¹¹ İslam kaynaklarında Amid isminin kökeni olarak El Bekri'nin eserinde Hz. İbrahim'in çocuğu Medyen 'nin çocuklarından Belenda'nın oğlu Amid gösterilmiştir. Kara- Amid denmesinin

⁶ Acun, F. (2001). "16. Yüzyılda Diyarbakır Şehrindeki Ekonomik Faaliyetler". I. Bütün Yönleriyle Diyarbakır Sempozyumu, 27-28 Ekim 2000, Ankara: Neyir Matbaacılık ss. 201-218, s. 201

⁷ Faroqhi, 2003, s. 29

⁸ Görür, E. D. (2018). "İngiltere'nin Diyarbakır Konsolosu John George Taylor'ın Diyarbakır Eyaleti'ne Dair İthalat-İhracat İstatistikleri Ve Değerlendirmeleri (1853-1863)". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37(64), ss. 323-346, s. 328-329

⁹ Kurtoğlu, O. (2018). "Türk Kültürünün Münbit Bir Şehri Olan Diyarbakır'daki Edebî Çevreler Ve Hamilik". *Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi*, (43), ss. 135-144, s. 137

¹⁰ Yıldız, İ. (Editör). (2011). *Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi*. Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Kültür Ve Sanat Yayınları, s. 257

¹¹ Özaydın, M. (2007). "II. Uluslar Arası Osmanlı'dan Cumhuriyete Diyarbakır Sempozyumu". *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, (18), ss. 385-395, s. 385

sebebi olarak ise kaynaklar, şehrin tüm ev ve surlarının kara taştan yapılması dolayısıyla dışardan siyah bir görünüme sahip olmasını göstermişlerdir.¹²

Diyarbakır tarihsel süreç içinde İran ve Hint ticaretinin güzergâhı üzerinde bulunması sebebiyle kavşak konumunda bir ticaret merkezi olmuştur.¹³ Aynı şekilde Osmanlı döneminde de Doğu'dan ve Van şehrinin güneyinden Osmanlı topraklarına gelen neredeyse tüm kervanların gümrük vergilerini ödemek mecburiyetinde oldukları bir gümrük noktası hâline gelmiştir. Bu transit ticaretin Diyarbakır'a maddi-manevi birçok fayda sağladığı açıktır.¹⁴ Diyarbakır'ın 13. ve 14. yüzyıllarda Anadolu Selçukluları döneminden itibaren bu özelliğini koruduğunu görmekteyiz.

16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin çoğu alanında yaşanan ilerleme Diyarbakır'da da kendini göstermiştir.¹⁵ Diyarbakır eyaletinin, konar göçerlerin kışlak ve yaylakları arasındaki geçiş güzergâhında bulunması ve güneydeki aşiretlerin oluşturduğu güvensiz ortamdaki kaçmak isteyen tüccarların Birecik'e gitmek için Fırat'ı, Musul'a gitmek için de Dicle'yi kullanmaları taşımacılık ve ulaşım faaliyetleri açısından Diyarbakır'ın merkezi konumunu güçlendirmiştir.¹⁶ 19. yüzyıla kadar da merkezi konumunu korumuştur. 19. yüzyıla gelindiğinde ise ilk dönemler kadar olmasa da yine de önemli bir noktada olduğunu görmekteyiz.¹⁷ Bunun en önemli etkenlerinden biri Diyarbakır'ın gümrük noktası olarak hizmet vermeye devam etmesinden kaynaklanmaktadır. Şehir, özellikle Bağdat, Diyarbakır ve İstanbul ticaret güzergâhında son derece işlekti.¹⁸ Ayrıca Bursa, Edirne ve

---

¹² Amid adının milattan önce 1260 yılında I. Salmanassar'ın kılıç kabzasında "AMİDİ" olarak geçtiğini ve bu ismin yerli bir put yada ilah olabileceğini söyleyen kaynaklarda vardır Bkz. Beysanoğlu, Ş. (1963). *Bütün Cepheleriyle Diyarbakır*. İstanbul: Şehir Matbaası, s. 3; Korkusuz, M. Ş. (2007), *Eski Diyarbakır'de Gündelik Hayat*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kent Yayınları, s. 10

¹³ Öğüt, T., Çadırcı, Ç. (2013). "Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Diyarbakır'da İktisadi-Mali ve Sosyal Yapı". *Gazi Akademik Bakış*, 7(13) ss. 141-170, s. 142

¹⁴ Alakaş, A.(2012). 593 Numaralı Şer'îye Siciline Göre Diyarbakır'ın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı (1893–1894). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar. s. 6

¹⁵ Yılmazçelik, İ. (2000). "Osmanlı Hakimiyeti Süresince Diyarbakır Eyaleti Valileri (1516-1838)". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), ss. 233-287, s. 286

¹⁶ Başarır, Ö. (2014). "Diyarbakır Eyaleti Örneğinde XVIII. Yüzyıl Osmanlı Taşrasında Mukataalar Özelinde Üretim Ve Ticaret". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 29(1), ss. 127-166, s. 129

¹⁷ 19. yüzyılda Ruslarla yapılan askeri ve siyasi mücadeleden dolayı kısmen Erzurum vilayetinin gerisinde kalmıştır. Bkz. Özcoşar, İ., Karakaş, A., Öztürk, M., Polat, Z. (Editörler). (2018). *Osmanlıdan Günümüze Diyarbakır*. Ankara: Ensar Neşriyat, s. 383; Yılmazçelik, İ. (2014). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır*. (İkinci Baskı). Ankara: TTK. s. 22

¹⁸ Bu noktada da bazı sorunlar karşımıza çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi Diyarbakır gümrüğü ve Bağdat tüccarı arasında yaşanan sorundur. Bağdat tüccarı İstanbul'a getirdiği ürünler için Diyarbakır gümrüğünde vergi ödemiyordu. Fakat bazı çıkarıcı tüccarlar bunu kullanarak ürünlerin İstanbul'a gittiğini söylemiş, vergiden muaf olmuşlar, fakat ürünler gümrükten çıktıktan sonra Halep'e ya da diğer Anadolu şehirlerine götürmüşlerdir. Bunun önüne geçmek için merkezden gönderilen fermanla, gümrüğe gelen malların içeriğinin, miktarının ve mal sahiplerinin isimlerinin kaydolunması istenmiş şayet İstanbul'a gelen ürünle uyuşmazsa kaçırıldıkları malın iki katı kadar vergi alınması istenmiştir. Belgrad tüccarına buna benzer bir

İstanbul'dan sonra en önemli ticaret ve sanayi merkeziydi.¹⁹ Bu konumundan dolayı Diyarbakır, seyyahların da uğrak mekânlarından birisi hâline gelmiştir. Evliya Çelebi Seyahatname'sinde şehre geniş bir yer ayırmıştır. Bunun yanında Fransalı Tavernier, Polonyalı Simeon (1612) gibi Avrupa'dan ve Arif Paşa (1891) gibi Osmanlı'dan pek çok seyyah Diyarbakır'ı ziyaret etmiştir.²⁰

18. yüzyılın sonlarına kadar Avrupa'da Osmanlı kumaşlarının ilgi gördüğü bilinmektedir.²¹ Aynı şekilde Diyarbakır'daki kumaşların da İngiltere, Fransa ve Almanya'ya satıldığı görülmektedir. Fakat 1847 yılında Diyarbakır'a gelen Xavier Hommaire de Hell, Diyarbakır bölgesinde Bursa'ya özgü ipekli kumaşların dokunduğunu ancak Bursa'daki gibi altın işlemeli ipek dokumacılığının bilinmediğini belirtmiştir.²² Bu durum bize dokuma sanayisinin bölgeden bölgeye farklılık gösterdiğini anlatmaktadır. Yani her bölge kendi konumuna göre oluşan durumlara tepki göstermiştir. Bazı durumlarda araştırmacılar Osmanlı imalat sektörüne İstanbul ve Bursa şehri çerçevesinden bakmaktadır. Fakat belirtilen husus, yürütülen araştırmaları yanlış istikamete sürükleme riski barındırmaktadır. Çünkü İstanbul'un kendine özgü özel bir yapısı vardır. Osmanlı Devleti imalat sektörüne sadece bu pencereden bakılması yanlış sonuçlara ulaşılmasına sebebiyet verebilir.²³ Diyarbakır'ı bu noktada kalite açısından İstanbul'a yakın olmakla birlikte, altın işlemeli kumaşlar gibi yüksek nitelikli ustalık isteyen sektörler için, bir gömlek daha aşağıdan düşünmek gerekir. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. Merkeze uzak

---

uygulama yapıldığı ve Bağdat tüccarının da bu durum örnek alınarak hareket etmesi istenmiştir. Şöyle ki tüccar için güvenilir bir kefil istenecek ve dört ay zarfında mallar İstanbul'a ulaştığı takdirde kefil mesuliyetinden azat olacaktı fakat yüz elli bir gün içinde ulaşmazsa gerekli miktar kefiliden tahsil olunacaktı. Bkz. Bulut, M. (2013). 356 Nolu Diyarbakır Şer'iyeh Sicilinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi (H.1217-1218/M.1803-1804). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır. s.97-98; Yılmazçelik, 2014, s. 31

¹⁹ Pıçak, M. (2018). "Osmanlı Döneminde Diyarbakır'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), ss. 70-82, s. 77

²⁰ Jean Baptiste Tavernier 17. yüzyılda Osmanlı Devlet'ine birkaç kez seyahat etmiştir. Seyahatnamesinde Fransa'da daha önce hiç görmediği incelikte ve çok değerli yün ipliği satın aldığından bahsetmektedir. Bkz. Yerasimos, S. (2006). *Tavernier Seyahatnamesi (Çev.T. Tunçdoğan)*. İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 132; Yedi yıldız, B., Tomenendal, K. (Editörler). (2008). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Diyarbakır*. Ankara: Diyarbakır Valiliği ve Türk Kültürü'nü Araştırma Enstitüsü, s. 58

²¹ Bu durumu belgelerde görmekteyiz. Örnek olarak 1764 yılında Polonya'da Adam Jordan isminde bir şahsın vasiyetnamesinde koyu yeşil atlastan Türk duvar perdesi, Türk kumaşından beyaz kuşak, Türk İpeği olan siyah kadife bir giysi bulunmaktadır. Bkz. Atasoy N, Denny B. W., Mackie W. L., Tezcan H. (2001). *İpek Osmanlı Dokuma Sanatı*. İstanbul: TEB İletişim ve Yayıncılık, s. 179

²² Güney, E. (1997). "Diyarbakır'da Sanayileşme". *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, (32), ss.11-34, s.14. Özellikle Bursa'da İpek, gümüş ve altın tellerle dokunmuş önemli kumaşlar bulunmaktaydı. Bu kumaşların üretimindeki bütün safhalar da sık sık kontrol edilmiştir. Bkz. Yardımcı, K. G. (20116). "Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler". *International Journal of Cultural and Social Studies*, 2(1), ss. 219-241, s. 221

²³ Quataert, D. (1999). *Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü* (Çev. T. Güney). İstanbul: İletişim Yayınları, (Eserin orijinali 1993'de yayımlandı), s. 95

olduğu, bununla birlikte saray ve lüks hayatın ihtiyacını karşılama gereksinimi olmadığından, bu noktada bir dönüşüm ve gelişim ihtiyacı hissetmemiş olabileceğini varsaymak gerekir.

Diyarbakır'ın özellikle pamuk üretiminde çok büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. 15. yüzyıldan itibaren Diyarbakır'da üretilen kırmızı ipliklerin Karadeniz'deki ünlü Ünye limanından ihraç edildiği bilinmektedir.²⁴ Kırmızı kök boyasıyla boyanan iplikler sadece Osmanlı'da değil Avrupa'da bile emsali bulunmayan bir şöhrete sahipti.²⁵ Örneğin Kırmızı pamuk ipliğinin Fransa'da da üretilmesine rağmen Osmanlı'dan ithali çok fazlaydı. Bunun en büyük nedeni renginin muadillerine göre çok daha canlı olmasıydı. Fransa'da 1754 yılında Levant ticaret politikalarını belirlemek için hazırlanan raporlardan birinde doğru kumaşların bu kadar iyi olmasının 3 nedeni olduğu vurgulanmıştır: Bunlar; pamuk ipliğinin kaliteli biçimde oluşturulması, pamuk ve ipeğin tek kumaşa birlikte kullanılması ve son olarak da kumaşın canlı ve kalıcı olarak her renge boyanabilmesiydi.²⁶ Osmanlı'da kumaş boyama teknikleri babadan oğula geçerek uzmanlaşmış bir sanattı. Çoğu kumaş boya ustalarının sadece tek renk üstünde uzmanlaştığı bilinmektedir. Hatta özel olarak yeşil boyacılar, al boyacılar gibi isimlerle anılan çarşılar bulunmaktaydı.²⁷ Ayrıca Evliya Çelebi Seyahatname'sinde Diyarbakır'ın kırmızı bezlerine paha biçilemediğini söylemektedir.²⁸ Diyarbakır bezleri, Fransız ticareti için çok önemliydi. Osmanlı'dan alınan kumaşlar Marsilya'dan Fransa'ya gönderiliyor ve içlerinden kaba olanları da Amerika'da bulunan köle plantasyonlarına satılıyordu. Bu ticaret Fransa'nın milyarlarca franklık bir gelir elde etmesini sağlıyordu.²⁹ Kentteki endüstriyel faaliyetler içinde kumaş ve iplik boyacılığı birinci sırayı almaktaydı. 19.

²⁴ Osmanlı Devlet'inde kırmızı iplik boyama işi büyük bir sır olarak saklanıyordu. Hatta İngilizlerin bu sırrı öğrenebilmek için beş bin sterlin para teklif ettikleri söylenmektedir. Bkz. Quataert, 1999, s. 63; Yıldız, A. (1994). 135-313 Nolu Şer'îye Siciline göre (1135/1722-1213/1798) Yıllarında Amid(Diyarbakır) Sancağında Sosyal ve Ekonomik Durum. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa. s. 73-74

²⁵ Bu kök boyası kızıl kök adındaki bitkiden üretiliyordu. Fakat 19 yüzyılın ortasına gelindiğinde İngiltere ve Almanya'da bu kök boyasından 36 kat daha güçlü sentetik boya üretilmeye başlanmıştır. Üstelik fabrika ortamında üretilmesi sınırsız sayıda ürün elde edilmesine olanak sağlıyordu. Bu durum Osmanlı imalatına inanılmaz etkileri olmuştur. Çünkü boyama, artık hammadde toplamaya ihtiyaç olmayan, mevsimlerden etkilenmeyen ve başkasına ayrıca yaptırmayı gerektirecek ustalığa gerek duyulmayan bir sektör haline gelmişti. Bkz. Quataert, 1999, s. 54-55; Yılmazçelik, 2014, s. 30

²⁶ Yılmaz, S. (1992). "XVIII. Yüzyıl Tekstil Dünyasından: Hindistan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Pamuk-İpek Karışımı Kumaşları Fransız Arşivlerinden II". *Belleter*, 56(217), ss. 775-807. s. 784-785

²⁷ Mutlu, S., Aydın, B., Hünerel, Z. S. (2017). "Osmanlı Saray Kumaş Desenlerinin Giysi Yüzeysel Tasarımlarında Kullanılması". *3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies*, 9(11), ss. 89-105., s. 96

²⁸ Okumuş E. (2012). "Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde Diyarbakır". *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, (7), ss. 14-51, s. 25

²⁹ İnalçık, H. Arı, B. (2005). "Türk-İslam-Osmanlı Şehirciliği ve Halil İnalçık'ın Çalışmaları". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3(6), ss. 27-56, s. 48

yüzyılda Diyarbakır'ı ziyaret eden Avrupalı seyyahlar, burada dokunan kırmızı renkteki pamuklu kumaşların Polonya, Macaristan ve Rusya'da büyük ilgi gördüğünden bahsetmektedir. Evliya Çelebi'nin kırmızı bez olarak bahsettiği bu kumaşların yanında şehirde pamuklu, ipekli, yünlü kumaşlar ve kilim, halı, keçe gibi ev eşyaları da dokunmaktadır. Evlerdeki tezgâhlara kadar hayatın içinde olan dokumacılığın sonraki zamanlarda da devam ettiği, 18. ve 19. yüzyıllarda da ordunun gereksinimlerini karşılamak için Diyarbakır'dan kirpas ve çadır bezi gönderildiği bilinmektedir.³⁰ 19. yüzyılda Halep, Bursa, İstanbul, Şam, Selanik İzmir ve Edirne gibi şehirler yerli ipek üretimi ve ticaretinde piyasa ağırlığını ellerinde tutmaya çalışmışlardır. Diyarbakır'da bu mücadelede önder olma gayreti içerisindedir.³¹

Bu çalışmada kumaşlar kategorize edilirken, en temel kumaş çeşidi başta belirtilmiş ve o kumaş çeşidine ait alt türler ana çeşit kumaşın altında belirtilmiştir. Bu kumaş çeşitlerini ayırtıran husustan kısaca bahsetmek gerekirse malzeme, şahıs, yer ve tekniğe göre isimlendirildiği görülür.³² Kumaşların sınıflandırılması üç ana başlık altında değerlendirilirse bunlardan ilki dokundukları çevreye göre değişen dokumalardır. Örneğin ev dokumaları denen, genelde keten ve pamuktan dokunan çevre, yağlık peşkir; ticari dokumalar olarak, serbest esnaflar tarafından dokunmayan ve belli kurallar çerçevesinde devletin kurallarına uyararak dokunan ve sonrasında mühürlenmiş kumaşlar; saray dokumaları denen sınırlı sayıda imal edilen pahalı kumaşlar ve ilk ana başlığın son örneği olarak taklit dokumalar denen Türk kumaşlarının benzerlerinin dokunmasıyla elde edilen, doğuda ve batıda ilgi gören kumaşlar olduğu görülmektedir. İkinci ana başlık olarak dokuma tekniği açısından sınıflandırma yapılmıştır.. Buna damasko, broka ve kadife örnek verilebilir.³³ Kategoride üçüncü ana başlık ise dokuma özelliğine göre yapılan sınıflandırmadır. Örneğin dokunduğu bölgeye göre: Musul kumaşı, Halep kumaşı; usta veya şahıs adıyla anılan

³⁰ Acun, 2001, s. 214-215.

³¹ Altun, D. (2013). XIX. Yüzyılda Bursa'da İpek Böcekçiliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. s.9

³² Sezgin, Ş., Önlü, N. (1994). "Osmanlı Klasik Dönem İpekli Saray Kumaşları". *Tekstil Ve Mühendis*, 8(43-44), ss. 48-51, s. 48.

³³ Damaskolar tek atkı ve çözümlü kullanılarak desenlerin dokunması tekniğine dayanır. Brokalar normal atkı ve çözümlünün dışında ilave atkı ve çözümlünün kullanıldığı kumaş türleridir. Kadifeler ise atkı ve çözümlü ipliklerinin arasında hava oluşturan ilave çözümlü kumaş türleridir. Bu sayede tüylü, yumuşak veya kabartma yüzeyli bir görüntü oluştururlar. Bkz. Salman, F . (2010). "Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz / The Traditional Names In The Art Of Traditional Turkish Fabric". *Sanat Dergisi*, 0 (6), ss. 13-42, s. 14-16; ; Burada belirtilen çözümlü dokuma yüzeyi uzunluğunca giden paralel iplik sistemine denmektedir. Yine çalışma içerisinde geçen atkı ise çözümlü denen iplik sistemine dik şekilde konumlanan paralel ipliklerdir. Dokuma ürünleri; çözümlülerin bir kısmının yukarı kaldırılması ve bir kısmının aşağıya çekilmesiyle oluşan boşluklara atkı ipliklerinin geçirilmesiyle oluşmaktadır. Bkz. Yetim, F. (2004). *Kastamonu El Dokumacılığı ve Üretilen Dokumaların Bazı Özellikleri İle İşleme Teknikleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara. s.4

kumaşlar: Ahmediye, Selimiye, Mecidiye; teknik adı kullanılarak adlandırılan kumaşlar ise en yaygın halidir ki bunlar: kadife, atlas ve kutnu vs.; malzemesine göre adlandırılanlar: telli hatai, taraklı atlas; renklerin sayısına göre adlandırılanlar: hefrenk, serenk; son olarak da desenine göre adlandırılanlar: benekli, çınarlı, telli şeklinde kullanılmıştır.³⁴ Bazen belli bir motif, kalite ya da tür, farklı bölgelerde farklı isimler alırken, bazen de belli bir tanım değişik desen ve türleri ile birçok bölgede karşımıza çıkar.³⁵ Mendil, yemeni bohça gibi dokuma ürünleri kumaş çeşidi olarak belirtilmiştir. Bunu nedeni ise bazı sicillerde bu dokuma ürünlerinin “top” olarak belirtilmesidir.

Tüm bu bilgiler ışığında Diyarbakır’a ait 11 sicilin tereke kayıtları incelenmiş ve tablolar hâlinde listelenmiştir. İlk bölümde terekelerde “top” halinde belirtilen kumaşlar, kullanılan kıyafetlerin ve ev eşyalarının hammaddesi olarak kullanılan kumaşlar tablolaştırılarak yorumlanmıştır. İkinci bölümde günlük hayatta kullanılan kıyafet ve ev eşyaları tespit edilmiştir. Üçüncü bölümde ise sicillerdeki dokumacılıkla ilgili fiyat ve esnaf bilgileri paylaşılmış bunun yanında kumaşlardan elde edilen istatistiki veriler paylaşılarak yorumlanmıştır.

---

³⁴ Gürsu, N. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı*. (Birinci Baskı). İstanbul: Redhouse Yayınevi, s. 21-22.

³⁵ Atalayer, G., Eraslan, I., (2013). “Anadolu’da “Alaca” Üzerine Bir Karşılaştırma”. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11), ss. 251-263, s. 252.

2. DİYARBAKIR ŞER'İYYE SİCİLLERİNDEKİ KUMAŞLAR VE ORANLARI

2.1. H. 1151-1152 (1739) Tarihli 3756 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Bu bölümde 11 adet şer'iyeye siciline ait terekelerden elde edilen kumaş çeşitleri tablolar halinde gösterilerek oranları hakkında değerlendirme yapılmıştır. Tespit edilen kumaşların bazıları sicilde “top” şeklinde ifade edilirken bir kısmı elbise ya da ev eşyalarının hammaddesi olarak kullanılmıştır. Tabloda belirtilen kumaş çeşitleri ve sayıları bütün bu kumaşların kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bu kumaşların bir kısmı bohça, havlu, peşkir veya yemeni gibi kullanılan eşyaların üretilmesinde sadece bu eşyaların imali için kullanıldığı düşünülerek kumaş tablosuna alınmıştır.

Toplam Kumaş Sayısı: 297		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Alaca	16
a.	Manisa Alacası	1
2.	Çarşaf	17
a.	Beyaz Çarşaf	1
b.	Kırmızı Çarşaf	1
3.	Çuha	27
a.	Fransız Çuha	2
b.	Çuha Dolama	2
c.	Kendir Çuha	1
d.	Kırmızı Çuha	4
e.	Yeşil Çuha	3
f.	Mai Çuha	3
4.	Bez	12
a.	Hâl Bezi	5
b.	Yeşil Bez	1
c.	Dağ Bezi	1
d.	Mai Bez	1
e.	Kırmızı Bez	1
f.	Beyaz Bez	3
5.	Şal	11
a.	Keçeli Şal	1
b.	Beyaz Şal	1
6.	Kutnu	14
a.	Keşan Kutnu	1
7.	Astar	3

Tablo 2.1. 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri³⁶

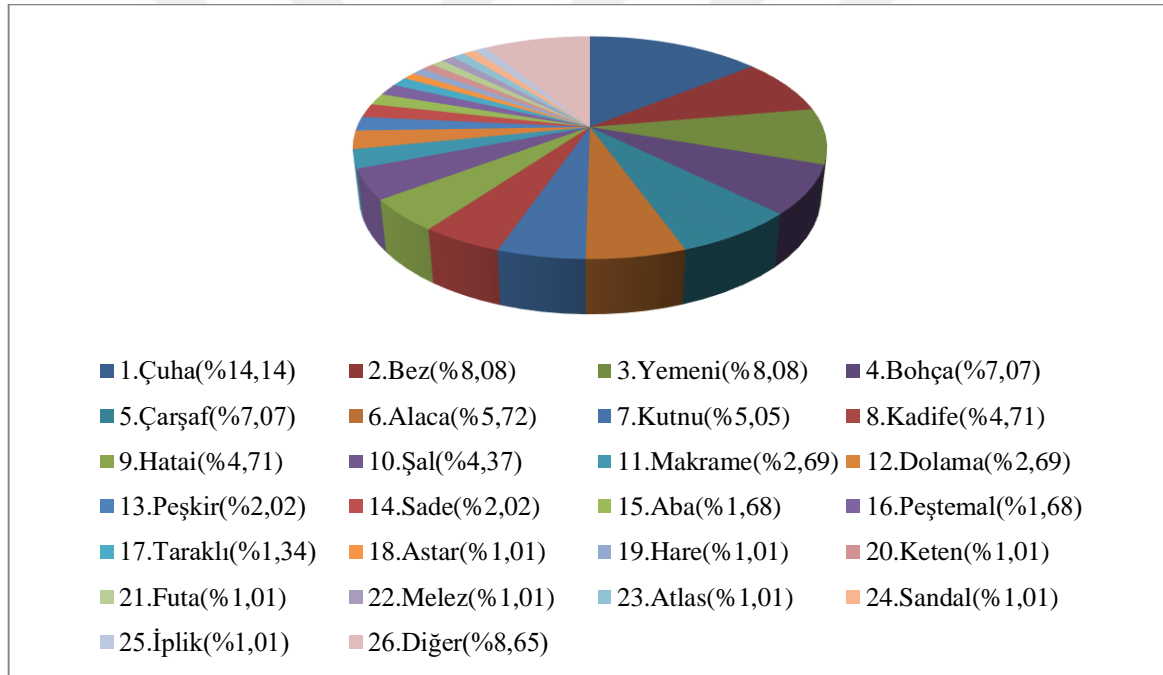
³⁶ Bu tablodaki kumaşların tespit edildiği yerler için Bkz. İzgöer, A. Z. (Editör). (2015a). *Diyarbakır Şer'iyeye Sicilleri Amid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, c. 4, s. 3-4, 6, 8-10, 13-21, 24, 26, 29, 31-38, 41-42, 44, 46, 48-50, 52-60, 63, 65-66, 68-7

8.	Aba	4
a.	Siyah Aba	1
9.	Peşkir	3
a.	Sofra Peşkiri	2
10.	İplik	3
11.	Penbe	2
12.	Yemeni	23
a.	Yemeni Değirmi	1
13.	Bohça	19
a.	Kaşani Bohça	1
b.	Keşan Bohçası	1
14.	Keten	2
a.	Kefen Keteni	1
15.	Futa	2
a.	Nal'ın Futa	1
16.	Kadife	14
17.	Melez	3
18.	Havlu	1
19.	Tülbent	2
20.	Makrame	4
a.	Niğde Makramesi	1
b.	Şerit Makrame	2
c.	Zifr Makrame	1
21.	Hatai	8
a.	Yaldız Hatai	1
b.	Telli Hatai	3
c.	Ağır Hatai	2
22.	Bağdadi	1
23.	Atlas	2
a.	Halep Atlası	1
24.	Halep Keremsudu	1
25.	Sandal	3
26.	Sükkeri	1
27.	Puşide	2
28.	İzâr	1
29.	Peştemal	3
a.	Mardin Peştemali	1
b.	Mai Peştemal	1
30.	Taraklı	4
31.	Hare	3
32.	Çitari	1
a.	Telli Çitari	1
33.	Sâde	1
a.	Beyaz Sade	5
34.	Dimi	1
35.	Dolama	4
a.	Yeşil Dolama	2

Tablo 2.1. (devam) 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

b.	Mor Dolama	2
36.	Kıymıt	2
37.	İbrişim	1
38.	Telli	2
39.	Kürdiye	2
40.	Çul	2
41.	Çit	1
42.	Beldar	1
43.	Diba	1
44.	Kalemkâri	1
45.	Mendil	1
46.	Kırmızı Puşe	1
47.	Kaşmir	1

Tablo 2.1. (devam) 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.1. H. 1151-1152 (1739) tarihli 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1739 tarihli Diyarbakır şer'iyye siciline bakıldığında 47 çeşit kumaşla karşılaşılmaktadır. Kumaşların çeşitleri ve renklerini de katarsak toplamda 85 çeşit farklı kumaş ismi geçmektedir. Bu kumaşlardan en dikkat çekenini toplamın yaklaşık %14'ünü içeren çuha kumaşdır. Çuhayı takiben bez ve yemeni kumaşları en çok kullanılanlar arasına girmiştir. Bu kumaşlar yapısı itibariyle ucuz ve kullanışlı kumaşlardır. Genellikle

gösteriş içermeyen ve günlük ihtiyacı istenilen şekilde karşılayan bu kumaşlar yerel halkın giyiminden eşyalarına kadar pek çok noktada göze çarpmaktadır.

Bu sicilde karşımıza çıkan kumaşların yerlilik oranına bakıldığında çok yüksek oranda Osmanlı Devleti sınırları içerisinde üretilmiş olduğu görülmektedir. Sadece en çok kullanılan 42 adet çuha kumaşında 2 adedinin Fransız menşeli olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanında iç pazardan gelen kumaşlar da dikkate değerdir. Bu kumaşlara bakıldığında Manisa alacası, Keşan kutnusu, Keşan bohçası, Niğde makramesi, Mardin peştemali, Halep keremsudu, Bağdadi ve Halep atlası görülmektedir. Diyarbakır dışından getirilen kumaşların oranı toplam kumaşların yalnızca %4,37 gibi çok düşük bir rakamı içermektedir.

Kumaşların çeşitliliğine bakıldığında yine en fazla oranı içeren çuha kumaşının ilk sırada olduğu görülmektedir. Toplamda 6 çeşidi bulunan çuha kumaşının yanında yine aynı sayıda çeşitliliğe sahip bez kumaşı görülmektedir. Yemeni kumaşı oran olarak 3. sırada olsa da sadece şeklen belirtilmiş değirmi çeşidi karşımıza çıkmaktadır. İncelenen diğer sicillere göre 1739 tarihli bu sicil daha az sayıda kumaş içermektedir. Zaten %8,65'lik kısmı oluşturan 19 çeşit kumaş %1'in altında bir orana sahiptir.³⁷

2.2. H. 1169-1170 (1756) Tarihli 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 369		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş sayıları
1.	Çuha	61
a.	Nefti Çuha	1
b.	Yeşil Çuha	1
c.	Dolama Çuha	1
d.	Yeşil Çuha	4
e.	Kırmızı Çuha	1
f.	Kara Çuha	2
g.	Tüylü Çuha	1

Tablo 2.2. 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri³⁸

³⁷ Diğer kısmında bulunan %8,65'lik kısmın içeriği şu şekildedir: %0,67' lik kısım, penbe, tülbent, çitari, kımt, kürdiye, çul, puşide; %0,33'lük kısım, havlu, bağdadi, Halep keremsudu, sükkeri, izâr, dimi, ibrişim, çit, beldar, diba, kalemkâri ve mendil.

³⁸ Bu tablodaki kumaşların tespit edildiği yerler için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 99-100, 105, 107-111, 114, 116, 119-123, 125-139, 141-143, 147-148, 151-153, 159-160, 163-165, 167, 169-171, 175-176, 178-181, 183-186, 190-195, 199-200

2.	Keremsud³⁹	11
a.	Halep Keremsudu	4
3.	Şal	12
a.	Ketfitepe Şalı	2
b.	Karacalar Şalı	1
c.	Beyaz Şal	1
d.	Harçlı Şal	1
e.	İşleme Şal	1
4.	Dimi	5
5.	Bez	15
a.	Beyaz Bez	6
b.	Yeşil Bez	1
c.	Surenk Beyaz Bezi	1
d.	Yafta Bez	2
e.	Elvan Bez	2
f.	Sofra Bezi	2
g.	Musul Bezi	1
h.	Hind Bezi	1
ı.	Niksar Bezi	1
6.	Alaca	7
a.	Halep Alacası	1
7.	Felaketi	3
8.	Harçlı Hare	1
9.	Çarşaf	6
a.	Mai Çarşaf	11
b.	Beyaz Çarşaf	5
10.	Peştemal	8
a.	Mitilli Peştemal	1
11.	Makrame	14
a.	Hamam Makramesi	1
b.	Diz Makramesi	1
c.	Şerit Makramesi	1
12.	Taraklı	3
13.	Keten	8
a.	Baş Keteni	1
14.	Kürdiye	2
15.	Tülbent	1
16.	Yemeni	11

Tablo 2.2. (devam) 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

³⁹ Bu kumaş türü Reşat Ekrem Koçu'nun kitabında kışlık eski bir kumaş olarak geçmektedir. Fakat Serap Yılmaz bunu şaşırtıcı bularak iki yüzü de ince çekilmiş Hint pamuğundan dokunmuş ve halkın da çok rağbet gösterdiği bir kumaş türü olduğunu söylemektedir. Fakat Mine Esiner Özen'in kitabında eski bir kışlık kumaş şeklinde bahsedilen "Keremsud" ve Halep'te dokunan ipekli bir kumaş olan "Keremsut" tanım olarak ayrı ayrı yer almıştır. Ayrıca bu kumaştan Hindistan'a giden bir elçilik heyetinde bulunan şahsın yazdığı seyahatnamede de bahsedilmektedir. Bkz. Koçu, R. E. (1969) **Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü**, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, s. 122; Yılmaz, 1992, s. 790; Özen, M. E. (1980-81). "Türkçede Kumaş Adları". *Tarih Dergisi*, (33), ss.291-340, s. 315,321; Miroğlu, İ. (1984). "Hindistan Hakkında 18. Yüzyılda Yazılmış Küçük Bir Eser". *Tarih Dergisi*, 0(34), ss. 539-554, s. 547

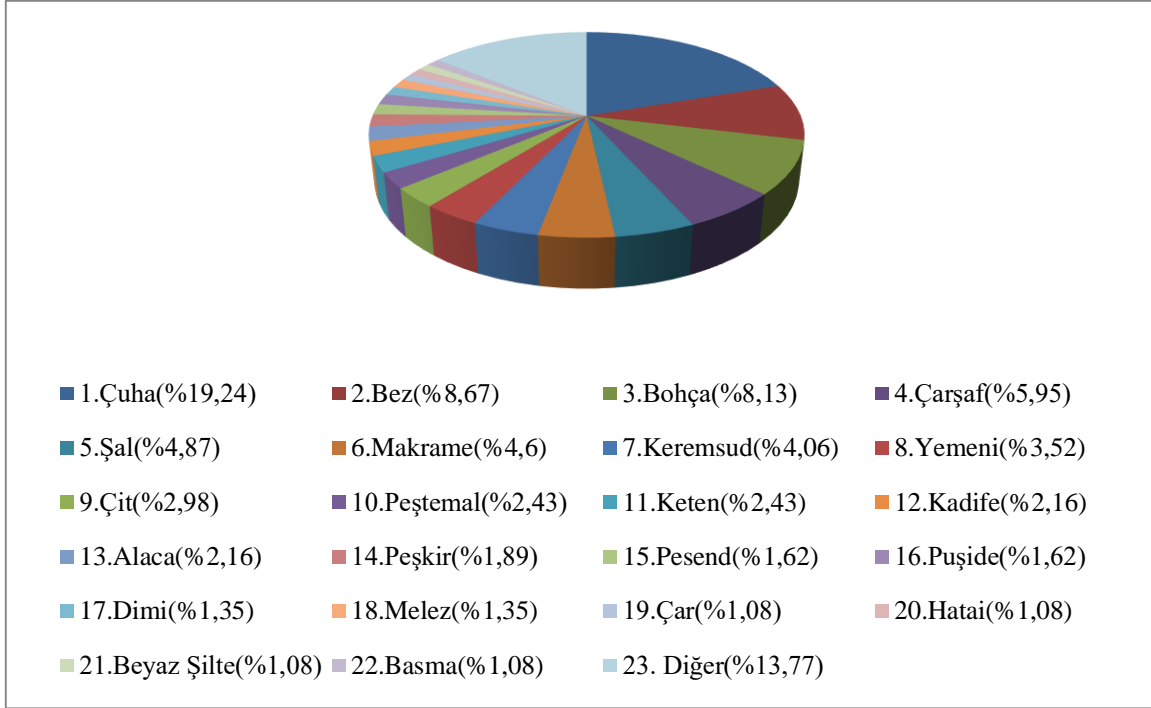

a.	Sincab-i Yemeni	1
b.	Mitilli Oya Yemeni	1
17.	Bohça	29
a.	Tokadi Bohça	1
18.	Penbe	3
19.	Puşide	6
20.	İzâr	1
21.	Kadife	7
a.	Bağdat Kadife	1
22.	Saten	2
23.	Şayak	2
24.	Melez	5
25.	Aba	3
26.	Poşu	3
27.	Çar	4
28.	Astar	3
29.	Çit	11
30.	Havlu	3
31.	Kımt	2
32.	Peşkir	5
a.	Mardin Peşkiri	1
b.	Mısır Abdest Peşkiri	1
33.	Beyaz İpek	1
a.	Elvan İpek	1
34.	İbrişim	1
35.	Pesend	6
36.	Hatai	1
a.	Beyaz Hatai	1
b.	Mitilli Hatai	2
37.	Mitilli Oya	1
38.	İplik	2
39.	İpekli Keçe	1
40.	Kırmızı Kumaş	1
41.	Çiçekli	1
42.	Atlas	1
43.	Beyaz Şilte	4
44.	Sâde	1
a.	Beyaz Sâde	1
b.	Hendek Beyaz Sade	1
c.	Halep Sâde	1
45.	Sandal	2
a.	Basra Sandal	1
46.	Kutnu	2
47.	Basma	1
a.	Hendek Basma	3
48.	Hendek Beyaz Gezi	1
49.	Hendek Yünlüsü	1

Tablo 2.2. (devam) 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

50.	Mitilli Tire	1
51.	Tosya Hariri	1
52.	Sof	1
53.	Dolama	1
54.	Çevre	1
55.	Lahuri	1

Tablo 2.2. (devam) 3744 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Şekil 2.2. H. 1169-1170 (1756) tarihli 3744 numaralı Diyarbakır şer’iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1756 tarihine ait incelenen bu sicilde toplam 55 çeşit ana kumaş tespit edilmiştir. Çeşit ve renkler de katılırsa bu sayı 98’e çıkmaktadır. Kumaş sayısı az olmasına rağmen yine çeşitlilik bakımından yoğun bir sicildir. Terekelerin içeriğine bakıldığında ithal kumaş olarak sadece Hind bezi olduğu görülmektedir. Yani ithal kumaş %0,27 gibi son derece düşük bir orana sahiptir. Bununla birlikte Diyarbakır’a Osmanlı Devleti’nin diğer bölgelerinden gelen kumaşlar bulunmaktadır. Bunlar: Halep keremsudu, Musul bezi, Hind bezi, Niksar bezi, Halep alacası, Tokadi bohça, Bağdat kadife, Mardin peşkiri, Mısır abdest peşkiri, Hendek beyaz sâde, Halep sâde, Basra sandal, Hendek basma, Hendek beyaz gezi, Hendek yünlüsü ve Tosya hariridir. Bu kumaşların oranı ise %5,69’dur. Yine ilk sicilde olduğu gibi bu sicilde de Diyarbakır dışından gelen kumaş oranı son derece düşüktür.

Sicilde en çok kullanılan ilk 3 kumaş çuha, bez ve bohçadır. Özellikle çuha kumaşı %20’lik oranla son derece yaygın kullanılmıştır. İlk üç kumaşın kullanım oranı 55 çeşit

kumaş içerisinde 3'te 1'den fazladır. İçerikteki çeşitlilik bakımından en zengin kumaş türü ise bezdir. Toplamda 9 çeşiti bulunmaktadır. Bunun yanında en çok kullanılan çuha kumaşının 7 çeşidi bulunmaktadır. Bunu takip eden ve çeşitlilikte en zengin 3. kumaş ise 5 farklı türü olan şal kumaşdır. Bu sicilde tespit edilen kumaşların 29 çeşidi ise %'1'in altında bulunmaktadır.⁴⁰ Bu da gösteriyor ki çeşitlilik genele yayılmış bir homojenlik göstermemektedir. Belli başlı kumaşlar halkın geneli tarafından tercih edilmektedir.

2.3. H. 1170-1296 (1757-1879) Tarihli 3773 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 243		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Bez	12
a.	Beyaz Bez	3
b.	Şatrançi Bez	5
c.	Şeytan Bezi	4
d.	Sofra Bezi	1
2.	Aba	25
a.	Beyaz Aba	4
b.	Kej Aba	10
3.	Basma	19
a.	Yün Basma	1
4.	Peştemal	6
a.	Cennan Peştemali	1
b.	Keşan Peştemali	2
5.	Şal	26
a.	Beyaz Şal	1
b.	Lahurâki Şal	1
c.	Acemkâri Şal	1
d.	Çubuklu Şal	1
e.	Eteklik Şal	2
f.	Kolluk Şal	1
6.	Çuha	18
a.	Mai Çuha	3
b.	Sırmalı Mai Çuha	1
7.	Bohça	27
a.	Keşan Bohça	1
8.	Yemeni	2

Tablo 2.3. 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri⁴¹

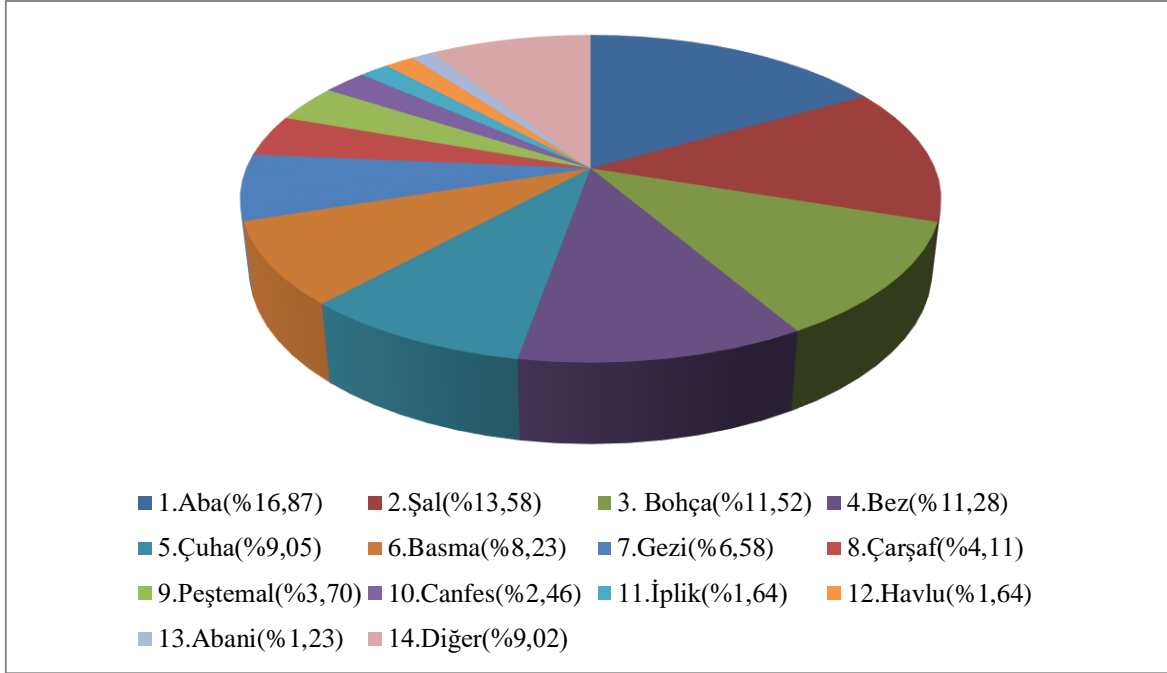
⁴⁰ Her biri %0,81 olan kumaşlar: felaketi, şa'irbab, penbe, aba, poşu, astar, sandal. %0,54 olan kumaşlar: kürdiye, saten, şayak, kımit, ipek, iplik, sade, kutnu. %0,27 olan kumaşlar: hare, izar, ibrişim, oya, çiçekli, atlas, hamail, gezi, yünlü, tire, harir, sof, dolama, çevre

⁴¹ Bu tablodaki kumaşların tespit edildiği yerler için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 236-238, 242-243, 245, 254, 256-257, 260, 263, 267, 269-270, 272, 275-276, 280-281, 284-286, 288, 290, 293, 295-296, 298, 301-302, 304-305, 308-309, 312, 316, 318, 320-321, 323, 325-327, 329, 331

9.	Gezi	9
a.	Kolluk gezi	3
b.	Göğüslük Gezi	1
c.	Mitilli Mai Gezi	1
d.	Taraklı Gezi	1
e.	Beyaz Gezi	1
10.	Canfes⁴²	5
11.	Göz Canfes	1
12.	Çarşaf	6
a.	Harir Çarşaf	4
13.	Mitilli Çevre	1
14.	Siyah İpekli Kadife	1
15.	İşleme Tülbent	1
16.	İplik	2
a.	Kerhi İplik	1
b.	Kırmızı İplik	1
17.	Dibet	1
18.	Poplin	1
19.	Kutnu	1
a.	Al Kutnu	1
20.	Dimi	1
21.	Havlu	2
a.	Baş Havlusu	1
b.	İpekli Baş Havlusu	1
22.	Yazma	1
a.	Oyalı Yazma	1
23.	Fanila	1
24.	Gaz	1
25.	Abani	3
26.	Harir	1
27.	Şayak	1
28.	Maşlah	1
29.	Kımit	2
30.	Puşide	1
31.	Futa	1
32.	Çit	1

Tablo 2.3. (devam) 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

⁴² Sadece iki sicilde ve az miktarda tespit edilen canfes kumaşı hafif ipekli, ince ve düz bir kumaş türüdür. Bkz. Halaçeli, H. "15. ve 16. Yüzyıl Osmanlı Dokumacılık Sanatı". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), ss. 131-146, s. 141

Şekil 2.3. H. 1170-1296 (1757-1879) tarihli 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

Bu sicil 1757-1879 tarihleri arasında içermektedir. Bu sürenin çok uzun olması, döneme ait kumaşların kullanımı açısından güvenilir bir yargıya varmamızı engellemektedir. Fakat yine de kumaş çeşitliliği bakımından Diyarbakır adına incelenebilir niteliktedir. Bu sicilde toplam 32 çeşit ana kumaş tespit edilmiştir. Bu kumaşların tür ve renklerini kattığımızda bu sayı 62'ye çıkmaktadır.

Sicilde yabancı kumaş olarak göze çarpan çok az sayıda çeşit vardır. Bunlar Cennan peştemali, Lahurâki ve Acemkâri şallardır. İthal kumaşların toplam kumaşlara oranına bakılırsa sadece %1,23 gibi düşük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanında yine iç pazardan gelen kumaşların oranı da son derece azdır. Bu kumaşlar ise Keşan bohçası ve Keşan peştemalidir. Bu kumaşların oranı da %1,23'tür. Yani Diyarbakır dışından ismen belirtilerek gelen toplam kumaş oranı %2,46'dır.

Bu sicilde en çok kullanılan kumaş aba kumaşıdır. %16,87 gibi yüksek bir orana sahiptir. Bunu şal ve bohça kumaşları takip etmektedir. Diğer sicillerde genelde ilk 3 sırada yer alan çuha ve bez kumaşları bu sicilde dördüncü ve beşinci sırada yer almaktadır. İlk üç kumaş kullanım oranı %41,97 gibi yüksek bir rakamdır. Devamında çuha ve bez kumaşı da katılırsa ilk beş kumaşın kullanım oranı %62,3 olarak görülmektedir. 32 çeşit ana kumaş olduğuna göre bu sicilden çıkarılacak sonuç, kullanım oranı bakımından belli kumaşların ağırlıkta olduğudur. Çünkü sadece 5 kumaş çeşidi toplam kullanımın 3'te 2'sini

içermektedir. Zaten 18 adet ana kumaşın kullanım oranı %1'in altındadır.⁴³ Ana kumaşın çeşitliliği bakımından en zengin kumaş kullanım oranı en yüksek ikinci kumaş türü olan şaldır. Toplamda 6 farklı türü bulunmaktadır. Kullanım oranı olarak 7. sırada olan gezi kumaşının ise 5 farklı türü bulunmaktadır. Oranı az olsa da çeşitlilik bakımından zengindir. Yine bez kumaşı da çeşitlilik bakımından 3. sırada bulunmaktadır.

2.4. H. 1172-1173 (1758-1760) Tarihli 3796 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 1978		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Çit	168
a.	Yağlı Çit	2
b.	Yağlı Basma Çit	1
c.	Yavan Çit	1
2.	Çarşaf	60
a.	Beyaz Çarşaf	17
b.	Beyaz Mısır Çarşafı	1
c.	Mai Çarşaf	31
d.	Kırmızı Çarşaf	2
e.	Baş Çarşafı	3
f.	İnce Çarşaf	1
3.	Bohça	165
a.	İşleme Bohça	3
b.	Tokadi Bohça	3
c.	Keşan Bohça	7
d.	Hindkâri Bohça	1
e.	Hatai Bohça	1
f.	Mitilli Bohça	2
4.	Peştemal	38
a.	Mitilli Peştemal	2
5.	Havlu	27
a.	Mitilli Havlu	3
6.	Çuha	214
a.	Çinkâri Çuha	1
b.	Londra Çuha	1
c.	Kara Çuha	2
d.	Siyah Çuha	1
e.	Mai Çuha	2

Tablo 2.4. 3796 numaralı Diyarbakır Şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri⁴⁴

⁴³ %9,02'yi oluşturan kumaşların içeriği şu şekildedir. %0,82 olan kumaşlar: yemeni, kutnu, yazma, kımıt; 0,41 olan kumaşlar: çevre, kadife, tülbent, dibet, poplin, dimi, fanila, gaz, harir, şayak, maşlah, puşide, futa ve çit.

⁴⁴ Bu tablodaki kumaşların tespit edildiği yerler için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 361-366, 368-376, 379, 381-383, 386-387, 391-399, 401, 405, 410-411, 414-415, 417-419, 421-422, 424-427, 429-430, 433-436, 438-439,

f.	Yeşil Çuha	1
g.	Kırmızı Çuha	4
h.	Beyaz Çuha	3
ı.	Mor Çuha	1
j.	Nefti Çuha	2
k.	Meneviş Çuha	1
l.	Sünbülü Çuha	1
m.	Harçlı Çuha	1
n.	İşleme Çuha	1
o.	Dolama Çuha	2
7.	Dolama	6
8.	Yemeni	65
a.	Sâde Yemeni	3
b.	Oya Yemeni	4
c.	Şerbeti Mumu Yemeni Değirmi	1
d.	Şile Mumu Yemeni	2
9.	Peşkir	21
a.	Mai Peşkir	1
b.	Mitilli Peşkir	1
c.	Mardinkâri Peşkir	2
d.	Mardinkâri Mitilli Peşkir	4
e.	Hindkâri Mitilli Peşkir	1
f.	Sofra Peşkiri	3
g.	Mardin Peşkiri	1
h.	Kahve Peşkiri	1
ı.	Abdest Peşkiri	1
j.	Berber Peşkiri	2
10.	Makrame	76
a.	Hamam Makramesi	5
b.	Diz Makramesi	16
c.	Mısır Makramesi	12
d.	Kahve Makramesi	1
e.	Şerbet Makramesi	7
f.	Havlu Makramesi	1
g.	Beyaz Tuz Makramesi	1
h.	Berber Makramesi	1
ı.	Makrame Şalı	1
j.	Mitilli Makrame	1
11.	Bez	56
a.	Musul Bezi	1
b.	Elvan Bez	1

Tablo 2.4. (devam) 3796 numaralı Diyarbakır Şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

442, 444-449, 452-454, 457-459, 461-466, 468, 470-471, 473,474, 478-484, 486-497, 501-504, 506, 509, 511, 513-516, 518, 521, 523, 526-527, 529-533, 537-547, 549-557, 560-571, 573-574, 576, 578, 580-582, 586, 589-590, 593, 595-596, 602, 604-607, 610, 612-613, 616, 619-622, 626-632, 635-651, 654-655, 657, 659-661, 663-665, 670-671, 673, 675-680, 683-684, 687-689, 691-692, 694-697, 700, 703, 705-706, 708-710, 712, 714-715, 717- 718, 720, 722-723, 725, 728-730, 733-742, 745, 747-757, 760-763, 765-771

c.	Sofra Bezi	11
d.	Kırmızı Sofra Bezi	3
e.	Boyalı Bez	1
f.	Kırmızı Bez	6
g.	Sarı Bez	1
h.	Beyaz Bez	8
ı.	Mai Bez	1
j.	İşleme Bez	1
k.	Kefen Bezi	1
12.	Beyaz Şilte	37
a.	Kırmızı Şilte	1
13.	Çul	18
14.	Felaketi	7
15.	Aba	17
a.	Siyah Aba	2
16.	Harir	1
17.	Keremsud	69
a.	Mai Keremsud	1
b.	Sarı Keremsud	1
c.	Çiçekli Keremsud	1
18.	Alaca	63
a.	Halep Alacası	2
b.	Manisa Alacası	1
c.	Şam Alacası	1
d.	Beyaz Alaca	1
19.	Lari	3
a.	Halep Larisi	1
20.	Sâde	13
a.	Beyaz Sâde	2
21.	Şal	68
a.	Kenefi Debbe Şalı	1
b.	Karacalar Şalı	1
c.	Baş Şalı	1
d.	Harçlı Şal	13
e.	Cevzi Şal	1
f.	Beyaz Şal	2
g.	Beyaz Harçlı Şal	1
h.	Kırmızı Şal	1
ı.	Mor Şal	1
j.	Siyah Şal	2
k.	Mai Şal	1
l.	Kara Halep Şalı	1
m.	İşleme Şal	2
n.	Mitilli Şal	1
22.	Kadife	52
a.	Harçlı Kadife	1

Tablo 2.4. (devam) 3796 numaralı Diyarbakır Şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

23.	Kutnu	15
a.	Halep Kutnu	1
b.	Al Kutnu	1
c.	Beyaz Kutnu	1
24.	Hatai	37
a.	Mitilli Hatai	5
25.	Çiçekli	13
a.	Beyaz Çiçekli	1
26.	Canfes	3
27.	Atlas	17
a.	Halep Atlası	1
28.	Astar	8
29.	İplik	4
30.	Ebru	6
a.	Beyaz Ebru	1
31.	İzâr	20
32.	Haşa	7
33.	Puşide	3
34.	Yağlık	6
a.	Mitilli Yağlık	1
35.	Tûlbent	5
36.	Kürdiye	7
37.	Hare	10
a.	Harçlı Hare	6
38.	Keten	27
a.	Mısır Keteni	1
39.	Mel	45
40.	Telis	1
41.	Basma	5
a.	Hindkâri Basma	1
42.	Poşu	9
a.	Siyah Poşu	6
b.	Değirmi Siyah Poşu	1
c.	Değirmi Mor Poşu	1
d.	İslami Poşu	1
e.	İzâri Poş	1
43.	Şayak	13
a.	İşleme Şayak	1
44.	Tarak	5
45.	Pesend	15
a.	Lari Pesend	1
b.	Doğrama Pesend	1
46.	Penbe	4
a.	Çiğitli Penbe	1
47.	Hümayun	1
48.	Dimi	17

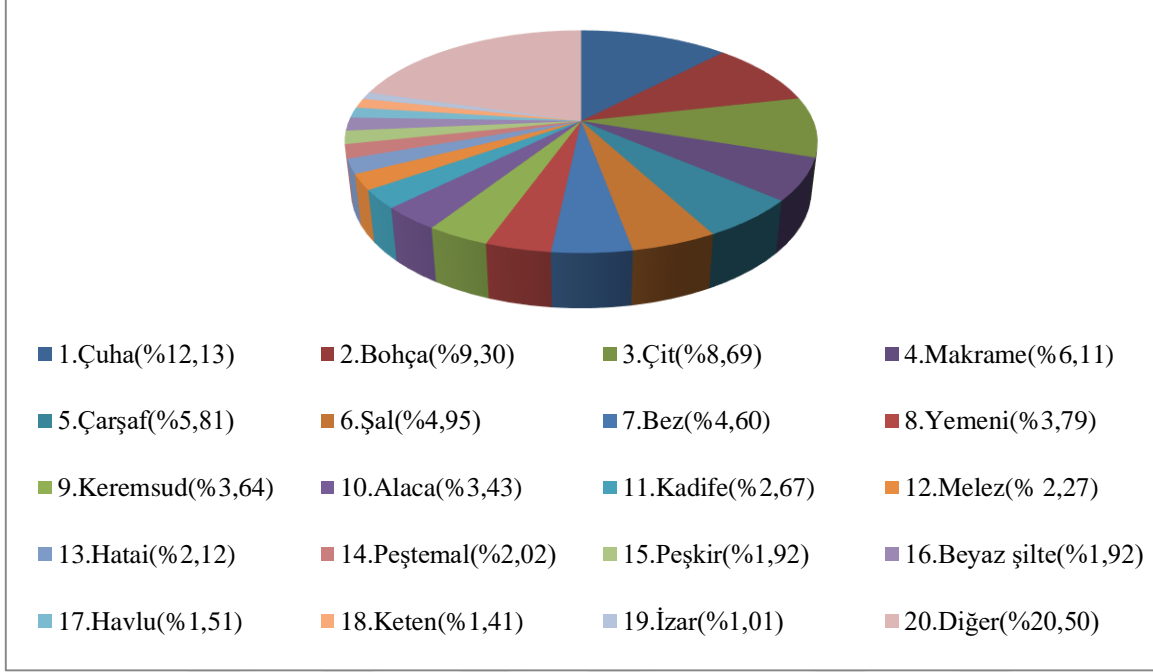
Tablo 2.4. (devam) 3796 numaralı Diyarbakır Şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

49.	Mendil	7
a.	Mitilli Mendil	1
50.	Mitilli Oya	1
51.	Destmal	14
a.	Mitilli Destmal	1
52.	Süzeni	11
a.	Beyaz Süzeni	1
53.	Bürüncük	1
54.	Bürüncek	1
55.	İbrişim	7
56.	Boyama	1
57.	Gezi	12
58.	Güvez	7
59.	Çitari	1
60.	Sof	3
a.	Siyah Sof	1
b.	Yeşil Sof	1
61.	Sandal	7
62.	Hindkâri	2
63.	Mardinkâri	5
64.	Sakızkâri	1
65.	Yaşmak	9
a.	Boyama Yaşmak	1
66.	Iskarlad	3
67.	Elvan İpek	2
68.	Elvan Derayi	1
a.	Abdullah Hanı Derayi	1
69.	Şaklak	1
70.	Kemha	1
71.	Diba	3
a.	Beyaz Telli Diba	1
72.	Futa	1
73.	Zerbab	1
74.	Çar	1
a.	Kırmızı Hama Çarı	1
75.	Sim Zar	1
a.	Sarı Zar	1
76.	Bürde	2
77.	Bursa Kumaşı	1
78.	Acem Kumaşı	3
79.	Taka	3
a.	Yeşimi Taka	1
b.	Keremsud Taka	1

Tablo 2.4. (devam) 3796 numaralı Diyarbakır Şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

c.	Beyaz Şerbeti Taka	1
80.	İpek Saçak	1

Tablo 2.4. (devam) 3796 numaralı Diyarbakır Şer’iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.4 H. 1172-1173 (1758-1760) tarihli 3796 numaralı Diyarbakır şer’iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1758-1760 tarihine ait incelenen şer’iyye sicili, kumaş çeşidi ve sayısı bakımından en zengin sicillerden birisidir. Toplam 1978 adet kumaş içeren sicilde 80 çeşit ana kumaş bulunmaktadır. Bunun yanında alt türleri de sayıldığında 206 çeşit kumaş görülmektedir. Bu rakam tek bir sicil için oldukça yüksektir. Diyarbakır’da renk ve tür çeşitliliğini en fazla gösteren sicillerden birisi budur.

İncelenen bu sicilde ithal kumaş oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Sicilde geçen yabancı kumaşlar ise şu şekildedir: Hindkâri bohça, Çinkâri çuha, Londra çuha, Hindkâri mitilli peşkir, Hindkâri basma, Hindkâri ve Acem kumaşıdır. Yabancı kumaşların kullanım oranına bakıldığında %0,050 gibi çok düşük bir değerdir. Yine bunun yanında Diyarbakır şehrinin dışından yani iç pazardan gelen kumaşlara bakıldığında şu şekilde sıralanabilir: beyaz Mısır çarşafı, Tokadi bohça, Keşan bohça, Mardinkâri peşkir, Mardinkâri mitilli peşkir, Mardin peşkiri, Mısır makramesi, Musul bezi, Halep alacası, Manisa alacası, Şam alacası, Halep larisi, Halep kutnu, Halep atlası, Mısır keteni, Mardinkâri ve Bursa kumaşı. İç pazardan gelen kumaşların kullanım oranının %2,27

olduğu görülmektedir. 1978 adet kumaş içeren bir sicil için bu oranlar göstermektedir ki kullanılan kumaşların çoğu, bölgede imal edilen kumaş çeşitleridir.

1758-1760 dönemine ait en çok kullanılan kumaşlara bakıldığında sicillerin genelinde yüksek kullanım oranına sahip çuha kumaşının yine ilk sırada olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte çuhanın 4 farklı türü ve 11 farklı rengi tespit edilmiştir. Bu son derece yüksek bir zenginliktir. Bu dönemde en çok kullanılan ikinci kumaş türü bohçadır. Bu kumaşın da yine 6 farklı türü bu sicilde tespit edilmiştir. Çit kumaşı en çok kullanım oranına sahip üçüncü kumaştır. Kullanılan kumaşlarda oranı en yüksek ilk 3 kumaş toplam oranın 3'te 1'ine denk gelmektedir. Zaten şekil 2.4.'te %20,50'yi oluşturan "diğer" kısmı %1'in altındaki kumaşlardan oluşmaktadır.⁴⁵Yine buradan da anlaşıldığı gibi kumaşların çeşitliliği halkın genelinin kullanımıyla alakalı değildir. Belli bir kesim tarafından kullanılan kumaşlar çeşitlilik kazanılmasına sebep olmuştur. Halkın geneli belli başlı kumaşlarda devamlılık göstermiştir. Yine bu sicilde çeşitlilik bakımından göze çarpan kumaşlar 6 tür ve 7 rengeyle şal, 5 tür ve 6 farklı rengeyle bez, 9 tür ve 1 farklı rengeyle peşkir, son olarak da 10 farklı türüyle makrame kumaşıdır.

2.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 1544		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Çiçekli	43
a.	Hindkâri Çiçekli	1

Tablo 2.5. 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri⁴⁶

⁴⁵ Diğer kısmındaki %20,50'yi oluşturan kumaşlar şu şekildedir. %0,96 olan kumaşlar: poşu, aba; %0,91 olan kumaşlar: çul, atlas, kutnu; %0,85 olan kumaşlar: pesend, dimi; %0,80 olan kumaş: hare; %0,75 olan kumaşlar: sade, destmal; %0,70 olan kumaşlar: şayak, çiçekli; %0,60 olan kumaşlar: süzeni, gezi ; %0,50 olan kumaş: yaşmak; %0,40 olan kumaşlar: mendil, astar, beldar; %0,35 olan kumaşlar: ebru, yağlık, haşa, kürdiye, ibrişim, sandal, güvez, felaketi; %0,30 olan kumaşlar: basma, penbe, dolama, taka; %0,25 olan kumaşlar: mardinkari, tülbent, taraklı, sof; %0,20 olan kumaşlar: lari, iplik, diba; %0,15 olan kumaşlar: canfes, puşide, iskarlad, acem kumaşı; %0,10 olan kumaşlar: ipek, hindkari, çar, zar, bürde, derayi; %0,05 olan kumaşlar: tire, telis, hümayün, bürüncük, bürüncek, boyama, çitari, şaklak, kemha, futa, zerbab, sakızkari, bursa kumaşı, harir, oya.

⁴⁶ Bu tablodaki kumaşların tespit edildiği yerler için Bkz. İzgöer, A. Z. (Editör). (2015b). *Diyarbakır Şer'iyeye Sicilleri Âmid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, c. 6, s. 11-13, 14-16, 20-21, 23, 28, 31-35, 38, 41-43, 46-49, 51, 56-60, 62, 64-65, 71, 74, 76-79, 83, 85-87, 89, 91-93, 95-100, 102-103, 105, 107-111, 116-126, 128-129, 131-133, 135-136, 140, 142-148, 150-151, 153-159, 163-167, 169-170, 173-174, 176-177, 179-181, 183-184, 186, 189-191, 193-194, 197-198, 200-201, 204, 206-208, 210-212, 215-220, 222, 224-231, 234-239, 241-243, 248-257, 260-263, 265, 268, 272, 274-275, 277-280, 282-285, 288-289, 300-301, 303-304, 306, 309-311, 313-314, 317, 321, 324, 327-329, 334-339, 342-343, 346-348, 351-352, 357-360, 362-363, 366-367

b.	Halep Çiçekli	4
2.	Ahmediye	2
3.	Şal	93
a.	Beyaz Şal	1
b.	Portakali Şal	1
c.	İşleme Şal	3
d.	Magrip Şalı	1
e.	Frenk Şalı	1
f.	Engürü Şalı	1
g.	Tepe Şalı	2
4.	Çarşaf	74
a.	İpek Çarşaf	1
b.	Basra Çarşafı	3
c.	Musul Çarşafı	1
d.	Mısır Çarşafı	1
5.	Melez	21
6.	Sof	4
7.	Çuha	129
a.	Güvez Çuha	1
b.	Çuha Dolama	1
c.	Beyaz Çuha	2
d.	Yeşil Çuha	7
e.	Nefti Çuha	4
f.	Mai Çuha	17
g.	Tahini Çuha	2
h.	Fıstıki Çuha	3
ı.	Penbe Çuha	1
j.	Ankûdi Çuha	2
k.	Darçını Çuha	1
l.	Kahverengi Çuha	1
m.	Sünbülü Çuha	1
n.	Kavuniçi Çuha	2
o.	Zeytuni Çuha	1
p.	Al çuha	5
r.	Mor Çuha	3
s.	Laciverdi Çuha	2
t.	Erguvani Çuha	3
u.	Ahmerin Çuha	3
8.	Peşkir	17
a.	Mardinkâri Peşkir	1
b.	Mısırkâri Peşkir	2
c.	Sofra Peşkiri	2
9.	Mardinkâri	1
10.	Makrame	73
a.	Şerit Makrame	2
b.	Boyama Makrame	2

Tablo 2.5. (devam) 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

c.	Havlu Makrame	2
d.	Hamam Makramesi	4
e.	Mısır Makramesi	2
11.	Aba	47
a.	Giz Aba	1
b.	Beyaz Aba	1
12.	Peştemal	35
a.	Mai Peştemal	1
13.	Kadife	34
a.	Siyah Kadife	1
b.	Patlıcani Kadife	1
14.	Alaca	41
a.	Hafif Alaca	1
b.	Manisa Alacası	4
c.	Halep Alacası	17
d.	Hafif Halep Alacası	1
e.	Şam Alacası	1
15.	Havlu	17
a.	Simli Havlu	1
16.	Çevre	2
17.	Yemeni	115
a.	Mai Yemeni	1
18.	Gezi	4
a.	Halep Gezi	5
19.	Beyazlı	36
a.	Mahlut Beyazlı	1
20.	Beyaz Şilte	17
a.	Kırmızı Şilte	1
21.	Kemha	2
22.	Keten	20
23.	Bohça	159
a.	Tokadi Bohça	1
b.	Keşan Bohça	3
24.	Atlas	10
a.	Hafif Atlas	1
b.	Güvez Atlas	2
c.	Hatay Atlası	1
25.	Çit	43
a.	Basma Çit	1
b.	Yavan Çit	2
c.	Yağlı Çit	1
26.	Mendil	21
a.	Çit Mendil	1
27.	Kutnu	22
a.	Tahmasi Kutnu	1
b.	Halep Kutnu	1

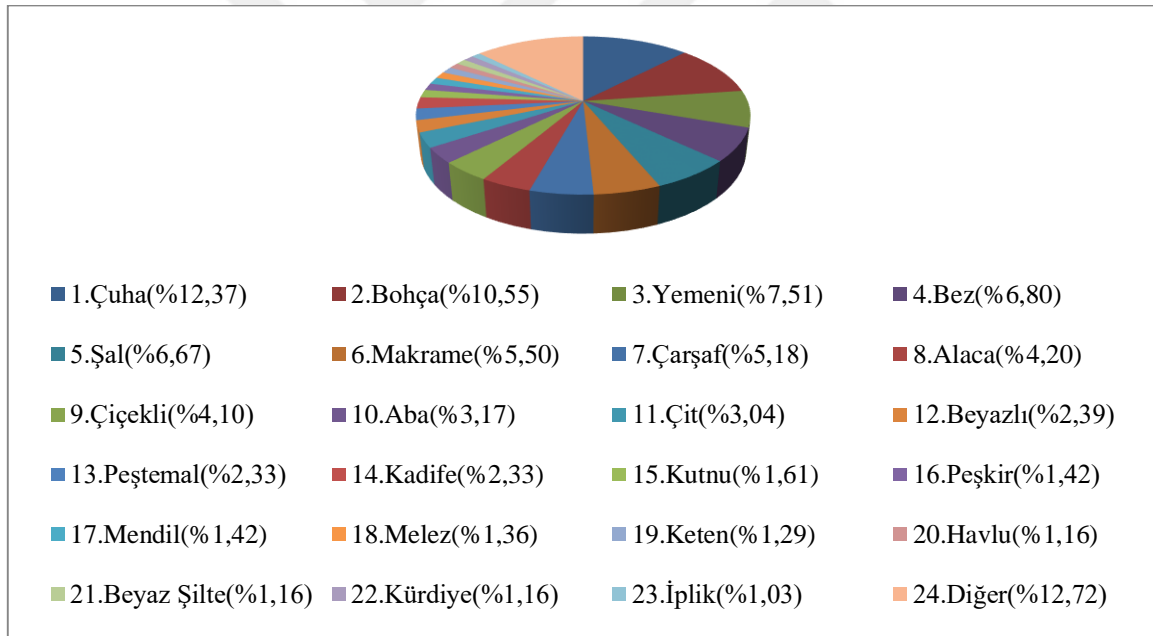
Tablo 2.5. (devam) 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

c.	Bursa Kutnu	1
28.	Kımit	15
29.	Tahmasi	1
30.	Bez	84
a.	Ham Bez	3
b.	Boyalı Bez	4
c.	Mai Bez	1
d.	Kırmızı Bez	8
e.	Beyaz Bez	2
f.	Sofra Bezi	2
g.	İşleme Bez	1
31.	Çul	4
32.	Penbe	12
a.	Çiğitli Penbe	1
33.	Futa	1
34.	Hatai	3
35.	Çitari	4
a.	Halep Çitarisi	3
36.	Astar	10
37.	Hâre	3
38.	Dimi	8
39.	İplik	9
a.	Kırmızı İplik	6
b.	Beyaz İplik	1
40.	Güvez	1
41.	Hindkâri	3
42.	Bağdatkâri	1
43.	Oya	3
44.	Sandal	6
a.	Halep Sandalı	1
45.	Hâşe	3
46.	Çerkezi	2
47.	Keremsud	6
48.	Lari	9
49.	Tülbent	3
a.	Tülbent Değirmi	1
b.	Seringam Tülbent	2
50.	Abdürrezzakkâri	1
51.	Beldar	10
52.	Şa'irbab	5
53.	Dürriye	2
54.	Bengale	1
55.	Sırma Bükme	1
56.	Üstûfe	2
57.	Şayak	3
58.	İbrişim	6

Tablo 2.5. (devam) 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

59.	Taraklı	2
60.	Kürdiye	6
a.	Şali Kürdiye	12
61.	Felaketi	8
62.	Poşu	2
63.	Pesend	1
64.	Telis	3
65.	Halep Yusufi	1
66.	Kendir	1
67.	İzâr	7
68.	Balakoz	2
69.	Hilaliye	1
70.	Kenefi	1
71.	Halepkâri	1
72.	Basma	2

Tablo 2.5. (devam) 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1790-1791 tarihli Diyarbakır şer'iyye sicili incelendiğinde 72 çeşit ana kumaşın olduğu görülmektedir. Son derece yoğun kumaş içeren bu sicilde adet olarak 1544 gibi yüksek bir sayı görülmektedir. İncelenen diğer sicillere oranla bu sicilde de çok fazla kumaş çeşidi bulunmaktadır. Renk ve türlerine bakıldığında toplam 155 çeşit kumaş tespit edilmiştir.

Bu zaman diliminde ithal edilmiş olarak tespit edilen kumaşlara bakıldığında sadece Hindkâri çiçekli ve Frenk şalıyla karşılaşılmaktadır. Bu kumaşların oranı ise toplamın sadece %0,12'sini içermektedir. Diyarbakır dışından getirilen kumaşlara bakıldığında çeşit olarak bu kumaşların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu kumaşlar ise Halep çiçekli, Magrip şalı, Engürü şalı, Basra çarşafı, Musul çarşafı, Mısır çarşafı, Mısırkâri peşkir, Mardinkâri peşkir, Mısır makramesi, Manisa alacası, Halep alacası, hafif Halep alacası, Şam alacası, Halep gezisi, Tokadi bohça, Keşan bohça, Hatay atlası, Halep kutnusu, Bursa kutnusu, Halep çitarisi, Bağdatkâri, Halep sandalı, Halep Yusufi ve Halepkâri şeklinde tespit edilmiştir. İç pazardan gelen kumaşların kullanım oranına bakıldığında bu oranın %3,69 olduğu görülmektedir. Yani Diyarbakır dışından gelen toplam oran %4 bile değildir. Bu da yerli kumaşların yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Kumaşların kullanım oranına bakıldığında bir önceki sicilin tarihinden sonra yaklaşık 30 yıl geçmesine rağmen hâlen %12,37 ile çuha kumaşının ilk sırada olduğu görülmektedir. Yine sık kullanılan bohça kumaşı 2. sıradayken sicillerin genelinde ilk 3 sırada kullanım oranına sahip olan bez kumaşı burada 4. sırada yer almaktadır. Çuha kumaşı bu sicilde de son derece zengin bir çeşitliliğe sahiptir. 2 farklı tür ve 18 rengiyle toplam 20 çeşit alt türü tespit edilmiştir. Yine alaca kumaşı dikkat çekenler arasında göze çarpmaktadır. 5 çeşidi tespit edilen alaca kumaşının yaklaşık 3'te 1'i Halep ağırlıklı olarak başka şehirlerden gelmiştir. Şal kumaşı ise 7 farklı çeşidiyle göze çarpan kumaşlar arasındadır. Son olarak en yüksek kullanım oranına sahip ilk 3 kumaş türü toplamın 3'te 1'i gibi yüksek bir değere sahiptir. Tespit edilen 50 çeşit kumaşın kullanım oranı %1'in altındadır.⁴⁷ Bu oran oldukça yüksektir. Bu da göstermektedir ki bu sicilde de halkın yoğun bir kısmı belli başlı kumaşları tercih etmiştir.

2.6. H. 1206-1207 (1792) Tarihli 3785 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

⁴⁷ %12,72'lik kısmın içeriği şu şekildedir. %0,97 olan kumaş: kimit; %0,90 olan kumaş: Atlas; %0,84 olan kumaş: penbe; %0,64 olan kumaşlar: astar, beldar; %0,58 olan kumaşlar: gezi, lari; %0,51 olan kumaşlar: dimi, felaketi; %0,45 olan kumaşlar: çitari, sandal, izâr; %0,38 olan kumaşlar: keremsud, tülbent, ibrişim; %0,32 olan kumaş: şa'irbab; %0,25 olan kumaşlar: sof, çul; %0,19 olan kumaşlar: hatai, oya, haşe, hindkâri, şayak, telis; %0,12 olan kumaşlar: ahmediye, çevre, kemha, çerkezi, dürriye, üstûfe, taraklı, poşu, balakoz, basma; %0,06 olan kumaşlar: futa, mardinkâri, tahmasi, hâre, güvez, bağdatkâri, Abdürrezzakkâri, bengale, sırma bükme, pesend, halep yusufi, kendir, hilaliye, kenefi, halepkâri şeklindedir.

Toplam Kumaş Sayısı: 951		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Çuha	72
a.	Mai Çuha	1
b.	Yeşil Çuha	1
2.	Çit	35
3.	Makrame	58
a.	Sürmedan Makrame	1
b.	Kıymet Makrame	1
c.	Beyaz Makrame	1
d.	Kırmızı Makrame	1
4.	Bez	69
a.	Sargı Bezi	1
b.	Sofra Bezi	1
c.	Kırmızı Bez	7
d.	Beyaz Bez	2
e.	Mai Bez	1
f.	Hümayun Bez	1
g.	Musulkâri Bez	1
h.	Mardinkâri Bez	1
5.	Penbe	5
6.	Çarşaf	47
a.	Yün Çarşaf	3
b.	Basra Çarşafı	1
7.	Astar	8
8.	Bohça	104
9.	Beyaz şilte	31
a.	Kırmızı Şilte	2
10.	Alaca	44
a.	Şam Alacası	1
b.	Halepkâri Alaca	2
c.	İplik Alaca	1
11.	Kadife	21
12.	Peştemal	15
a.	Mardinkâri Peştemal	1
b.	Halepkâri Peştemal	1
13.	Yemeni	59
a.	Oya Yemeni	1
b.	Beyaz Yemeni	1
c.	Yemeni Değirmi	6
d.	Elvan Yemeni	1
e.	Elvan Yemeni Değirmi	1
f.	Sükkeri Yemeni Değirmi	2
14.	Kürdiye	9

Tablo 2.6 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri⁴⁸

⁴⁸ Bu tablodaki kumaşların tespit edildiği yerler için Bkz. İzgöer, 2015b, s. 465-466, 468-473, 476-478, 480-482, 484-491, 493, 495-498, 500-504, 506-507, 509-514, 516, 518, 520-533, 536, 538-542, 545-547, 549-

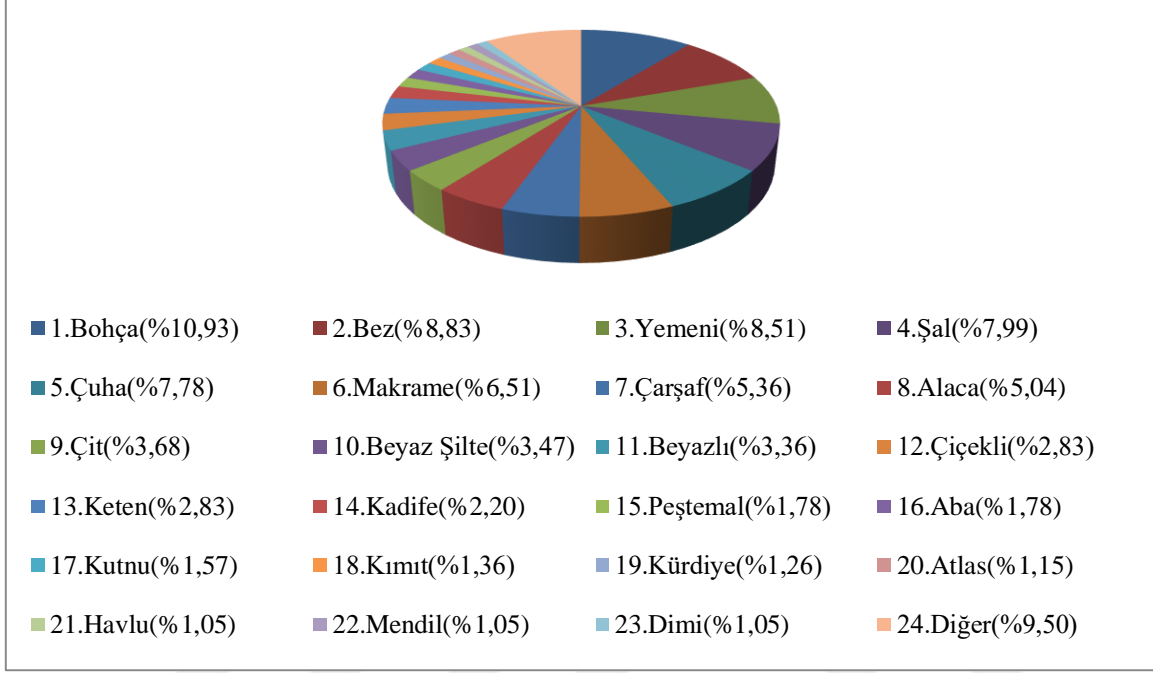
a.	Şali Kürdiye	3
15.	Şal	70
a.	Sargı Şalı	1
b.	Dolama Şal	2
c.	İşleme Şal	1
d.	Kenefi Şal	2
16.	Beldar	8
17.	Beyazlı	32
18.	Kutnu	15
19.	Havlu	10
20.	Aba	17
21.	Hase	6
22.	Melez	2
23.	Çiçekli	26
a.	Halepkâri Çiçekli	1
24.	Tülbent	5
25.	Mendil	10
26.	İzâr	9
27.	Sandal	3
28.	Atlas	8
a.	Halepkâri Güz Atlas	1
b.	Elvan Halepkâri Atlas	2
29.	Keten	27
30.	Peşkir	4
a.	Mardin Peşkiri	1
b.	Mardinkâri Peşkir	1
31.	Çevre	3
32.	Dimi	10
33.	Kırmızı	3
34.	Felaketi	9
35.	Kımit	13
36.	İbrişim	2
37.	İplik	3
a.	Penbe İplik	1
b.	Kırmızı İplik	1
38.	Pesend	2
39.	Lari	2
40.	Keremsud	2
41.	Poşu	3
a.	Hamakâri Poşu	1
42.	İstepor	1
43.	Keji	4

Tablo 2.6. (devam) 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

553, 555-556, 558-564, 569-571, 573-576, 578-591, 594-603, 605, 607, 609, 611, 614-615, 617, 622-624, 629, 631, 633, 636, 638-641, 644-645, 647-652, 654-655, 658-659, 661-673, 676-678, 684-685

44.	Halepkâri	1
45.	Telis	1

Tablo 2.6. (devam) 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.6. H. 1206-1207 (1792) tarihli 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1792 tarihine ait incelenen sicilde toplam 45 çeşit kumaş tespit edilmiştir. Alt türleri dahil edildiğinde toplamda 86 çeşit kumaş ismi geçmektedir. Sicilde tespit edilen kumaş adeti incelenen diğer sicillerin ortalamasından daha fazladır. Yani adet olarak zengin bir sicildir. Fakat ana kumaş çeşitliliği bakımından incelenen siciller arasında orta hâlli bir konuma sahiptir.

Bu sicilde dikkat çeken önemli hususlardan biri yabancı menşeli kumaş ismi tespit edilmemiştir. Bununla birlikte diğer Osmanlı şehirlerinden gelen kumaşlar bulunmaktadır. Bu kumaşlara bakıldığında: Musulkâri bez, Mardinkâri bez, Basra çarşafı, Şam alacası, Halepkâri alaca, Mardinkâri peştamal, Halepkâri peştamal, Halepkâri çiçekli, Halepkâri göz atlas, elvan Halepkâri atlas, Mardin peşkiri ve Mardinkâri peşkir ile karşılaşılacaktır. Bu kumaşların toplam sicildeki toplam kumaşlara oranı ise %1,57'dir. Diğer sicillerde olduğu gibi bu sicilde de bu oran son derece düşüktür.

Bu dönemde en çok kullanılan kumaşlara bakıldığında ilk sırada bohça kumaşı görülmektedir. Burda dikkat çeken husus bohça kumaşının hiçbir alt türünün olmayışdır.

104 adet kumaş sadece tek ana kumaş şeklinde sicilde geçmektedir. Bu kumaşı takiben en yüksek kullanım oranına sahip kumaş bezdir. Zaten bu kumaş türü sicillerin genelinde ilk sıralarda yer almaktadır. İçerik bakımından da zengin bir yapıya sahiptir. Sicilde 3 farklı rengi ve 5 farklı alt türü tespit edilmiştir. Bunun yanında kullanım oranında 3. sırada yer alan yemeni kumaşının 6 farklı alt türü görülmektedir. Genelde incelenen sicillerde ilk 3 sırada karşılaşılan çuha kumaşı ise bu sicilde 5. sırada yer almaktadır. Bu sicile bakıldığında da ilk sicillerde olduğu gibi kullanım oranı yüksek siciller ağırlıklı olarak genele hitap ederken 22 çeşit kumaş %1'in altından bir kullanım oranına sahiptir.⁴⁹

2.7. H. 1214-1215 (1800) Tarihli 3797 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 444		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Şal	46
a.	Mai Şal	2
b.	Sarı Şal	1
2.	İzâr	5
3.	Bohça	33
a.	Keşan Bohça	1
4.	Yemeni	16
5.	Çevre	6
6.	Makrame	17
a.	Omuz Makrame	1
7.	Bez	25
a.	Manisa Bezi	1
b.	Kırmızı Bez	6
c.	Beyaz Bez	2
d.	Palu Bezi	1
e.	Elvan Bez	1
f.	Musul Bezi	1
8.	Alaca	21
a.	Manisa Alaca	1
b.	Şam Alacası	1
c.	Halepkâri Alaca	1
9.	Kutnu	8

Tablo 2.7. 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri⁵⁰

⁴⁹ %9,50'yi oluşturan kumaş oranının içeriği şu şekildedir. %0,94 olan kumaşlar: İzâr, Felaketi; %0,84 olan kumaşlar: beldar, astar; %0,63 olan kumaşlar: haşe, peşkir; %0,52 olan kumaşlar: penbe, tülbent, iplik; %0,42 olan kumaşlar: poşu, keji; %0,31 olan kumaşlar: sandal, çevre, kırmızı; %0,21 olan kumaşlar: melez, ibrişim, pesend, lari, keremsud; %0,10 olan kumaşlar: istepor, halepkâri, telis şeklindedir.

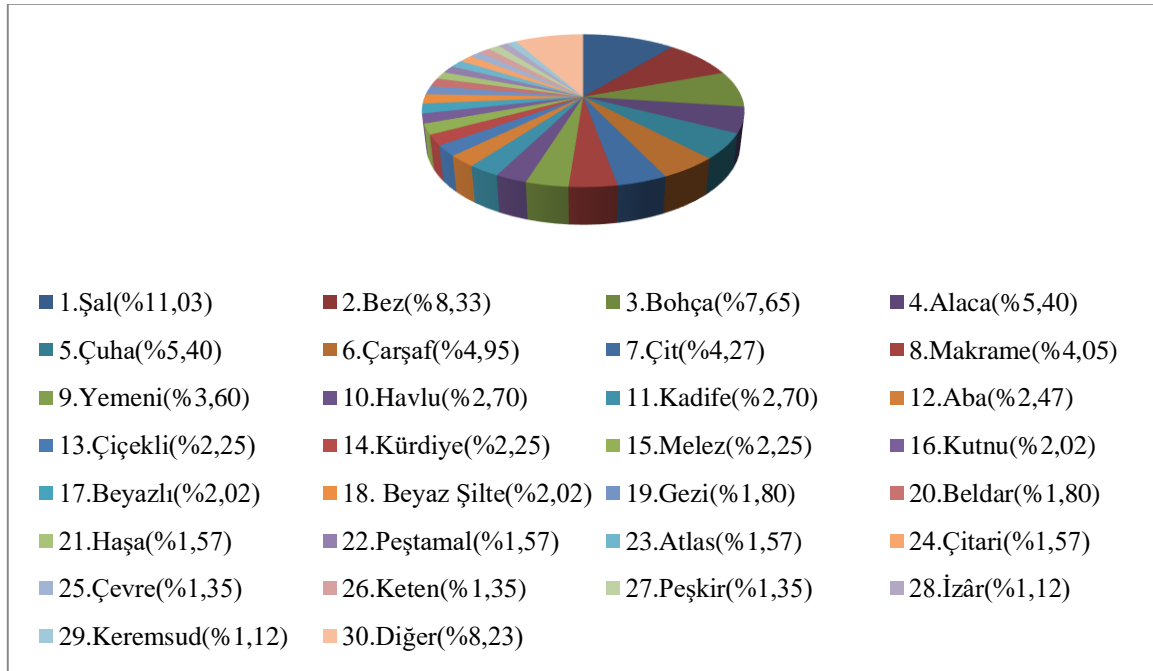
⁵⁰ İzgöer, A. Z. (Editör). (2015c). *Diyarbakır Şer'iyeye Sicilleri Âmid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, c. 7, s. 297-298, 300-301, 303, 306-312, 314-316, 318-325, 327, 330-332, 334-338, 340-347, 349, 351, 353-361, 363-372

a.	Şamkâri Kutnu	1
10.	Keremsud	4
a.	Şam Keremsud	1
11.	Peştamal	7
12.	Gezi	3
a.	Penbe Gezi	1
b.	Beyaz Hind Gezisi	1
c.	Halep Gezi	1
d.	Halepkâri Gezi	1
e.	Manisa Gezi	1
13.	Çit	15
a.	Elvan Çit	1
b.	Yağlı Çit	2
c.	Hassa Çit	1
14.	Çarşaf	19
a.	Beyaz Çarşaf	1
b.	Halepkâri Çarşaf	1
c.	Manisa Çarşaf	1
15.	Astar	4
16.	Manisa Sekizliği	1
17.	Penbe	3
18.	Hindkâri Çatala	1
19.	Fıstıki Hindkâri	1
20.	Çiçekli	8
a.	Halep Çiçekli	1
b.	Halep Ufak Çiçekli	1
21.	Güvez	3
22.	Havlu	10
a.	İşlemeli Havlu	1
b.	Hamam Havlusu	1
23.	Beyazlı	9
24.	İbrişim	1
a.	Beyaz İbrişim	1
25.	Haşa	4
a.	İpek Haşa	1
b.	Maraşkâri Haşa	1
c.	Siyah Çuha Üzerine Sim Kapamalı Haşa	1
26.	Kadife	12
27.	Çuha	22
a.	Havâî Çuha	1
b.	Çinkâri Çuha	1
28.	Atlas	7
29.	Kürdiye	9
a.	Şali Kürdiye	1
30.	Keten	6
31.	Beldar	8

Tablo 2.7. (devam) 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

32.	Melez	10
33.	Aba	11
34.	Beyaz Şilte	9
35.	Lari	1
36.	İplik	1
37.	Kımit	3
38.	Üstübü	1
39.	Mendil	1
40.	Şayak	2
41.	Basma	1
42.	Felaketi	3
43.	Peşkir	3
a.	Sofra Peşkiri	3
44.	Tülbent	1
45.	Taraklı	1
46.	Çitari	7
47.	Dimi	1
48.	Sükkeri	1
49.	Elvan Kaytan	1
50.	Poşu	3
51.	Dolak	1

Tablo 2.7. (devam) 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.7. H. 1214-1215 (1800) tarihli 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1800 yılına ait incelenen sicilde toplam 51 çeşit ana kumaş tespit edilmiştir. Bunların renkleri ve türleri de katılırsa toplam 89 çeşit kumaş görülmektedir. Tespit edilen

kumaş adeti ise toplam 444'tür. Bu sicil diğer sicillerin ortalamasına yaklaşık olarak yakındır. Bu yüzden döneminde kullanılan kumaşlara ışık tutması bakımından önemlidir.

Doğrudan isim olarak geçen ithal kumaşlara baktığımızda bu sayının çok az olduğunu görmekteyiz. Beyaz Hind gezisi, Hindkâri çatala, Çinkâri çuha ve fıstıklı Hindkâri olmak üzere toplam 4 adet ithal kumaş bulunmaktadır. Bu da toplam kumaşların %0,90'ına tekabül etmektedir. Bu oran diğer sicillerdeki gibi düşük bir orandır. İç pazardan gelen kumaşlara bakıldığında çeşitlilik olarak biraz daha fazla kumaş tespit edilmiştir. Bunlar: Keşan bohça, Manisa bezi, Palu bezi, Musul bezi, Manisa alacası, Şam alacası, Halepkâri alaca, Şamkâri kutnu, Şam keremsudu, Halep gezisi, Halepkâri gezi, Manisa gezisi, Halepkâri çarşaf, Manisa çarşafı, Halep çiçeklisi, Halep Ufak çiçeklisi, Maraşkâri haşa ve Manisa sekizliği şeklindedir. Yerli kumaş oranına bakıldığında %2,25 olduğu görülmektedir. Yani isim olarak belirtilen ve Diyarbakır'a dışardan gelen kumaşların oranı yaklaşık %3 civarındadır ki bu da yine oldukça düşük bir orandır.

Kumaşların kullanım oranına bakıldığında dikkat çeken, çuha kumaşının bir önceki sicilde olduğu gibi bir gerileme göstermesidir. Bununla birlikte sicillerin genelinde çok kullanılan şal, bez ve bohça kumaşları bu sicilde de ilk 3 sırada yer almaktadır. Şal ve bohça kumaşları çok kullanılmış olmasına rağmen çeşitlilik anlamında zengin bir sicil değildir. Yine bez kumaşı da 6 çeşidiyle diğer sicillere nazaran daha sade kalmıştır. Bunun yanında kullanım oranı düşük olan gezi kumaşının 5 farklı çeşidinin bulunması dikkat çekicidir. Bu sicilde de 22 çeşit kumaş %1'in altında bir değere sahiptir.⁵¹ Bu da çeşitliliğin bu dönemde de halkın geneli üzerinde etkili olmadığını göstermektedir.

2.8. H. 1219-1222 (1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 694	
Sicildeki Kumaş Çeşitleri	Sicildeki Kumaş Sayıları
1. Lari ⁵²	3
2. Çitari ⁵³	4
a. Halep Çitari ⁵⁴	1

Tablo 2.8. 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

⁵¹ Bu kumaşların içeriği şu şekildedir. %0,90 olan kumaş: astar; %0,67 olan kumaşlar: güvez, penbe, kımıt, felaketi, poşu; %0,45 olan kumaşlar: ibrişim, şayak; %0,22 olan kumaşlar: manisa sekizliği, hindkâri çatala, fıstıklı hindkâri, lari, iplik, üstübü, mendil, basma, tülbent, taraklı, dimi, sükkeri, elvan kaytan ve dolak'tır.

⁵² H. 1219-1222 (M.1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicili, s. 2, 72, 79

⁵³ D.Ş.S. No: 3716, s. 2, 48, 73

⁵⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 81

3.	Bohça⁵⁵	68
a.	Mai Bohça ⁵⁶	2
4.	Çit⁵⁷	19
a.	Hind Çiti ⁵⁸	2
5.	Bez⁵⁹	40
a.	Musul Bezi ⁶⁰	1
b.	Ham Bez ⁶¹	1
c.	Kırmızı Bez ⁶²	6
d.	Mai Bez ⁶³	2
6.	Keten⁶⁴	9
7.	Çuha⁶⁵	61
a.	İsmaili Çuha ⁶⁶	1
b.	Beyaz Çuha ⁶⁷	1
c.	Mai Çuha ⁶⁸	1
d.	Nefti Çuha ⁶⁹	1
e.	Güvez Çuha ⁷⁰	3
8.	Kadife⁷¹	23
9.	Makrame⁷²	43
a.	Kırmızı Makrame ⁷³	1
10.	Peştemal⁷⁴	28
11.	Şal⁷⁵	61
a.	Kaba Şal ⁷⁶	1
b.	Magrip Şal ⁷⁷	1

Tablo 2.8. (devam) 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

⁵⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 2, 3, 5, 8, 9, 10, 16, 18, 19, 22, 24, 25, 26, 28, 30, 34-35, 38, 40, 45-48, 50, 53, 58, 61, 70, 72-74, 76-77, 80, 82, 83-84, 89, 92, 107-108

⁵⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 105-106

⁵⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 2, 7, 25, 49, 53, 60, 62, 63, 74-75, 92, 102, 106-107, 109

⁵⁸ D.Ş.S. No: 3716, s. 83-84

⁵⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 2, 3, 5, 9, 13, 15, 18, 19, 20, 23, 24, 30-31, 34, 38, 40, 44, 47, 50, 53, 56, 58-60, 70, 75, 81, 83-84, 93, 102, 105-106

⁶⁰ D.Ş.S. No: 3716, s. 23

⁶¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 14

⁶² D.Ş.S. No: 3716, s. 2, 14

⁶³ D.Ş.S. No: 3716, s. 19

⁶⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 3, 23, 29, 35, 47, 51, 56, 85

⁶⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 3, 4, 7, 9, 10, 16, 18, 20, 22, 28-30, 35, 38, 40, 43-44, 48, 53, 56, 58, 60, 62, 72, 74, 77, 83-84, 89-91, 94-95, 102, 105-107

⁶⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 23

⁶⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 9

⁶⁸ D.Ş.S. No: 3716, s. 53

⁶⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 70

⁷⁰ D.Ş.S. No: 3716, s. 70, 82

⁷¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 3, 7, 10, 12, 18, 21, 34, 40, 43, 49, 56, 73-74, 82, 92, 107

⁷² D.Ş.S. No: 3716, s. 3, 5, 8, 10, 16, 19, 22, 24, 25, 26, 28, 30, 34, 35, 48-49, 59, 63, 70-74, 77, 81-82, 83-85, 92

⁷³ D.Ş.S. No: 3716, s. 71

⁷⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 3, 4, 5, 8, 10, 14, 16, 18, 24, 25, 27, 28, 31, 57, 60, 71-72, 83-85, 89, 95, 102, 105-106

⁷⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 5, 8, 9, 10, 16, 18, 21, 22, 25, 27, 29, 34-35, 38, 40, 43-44, 46, 53, 56, 58, 61-62, 70, 73-74, 76-77, 82, 83-84, 89, 90-91, 102, 105-107

⁷⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 23

⁷⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 22

12.	İplik⁷⁸	21
13.	Kutnu⁷⁹	11
a.	Trablus Kutnu ⁸⁰	1
b.	Şali Kutnu ⁸¹	1
14.	Çarşaf⁸²	33
15.	Çiçekli⁸³	7
16.	Beldar⁸⁴	10
a.	Altın Beldar ⁸⁵	1
17.	Şa'irbab⁸⁶	3
18.	Peşkir⁸⁷	6
a.	Hamam Peşkiri ⁸⁸	1
19.	Beyaz Kumaş⁸⁹	1
20.	Beyazlı⁹⁰	25
a.	Şali Beyazlı ⁹¹	1
21.	Sırmalı⁹²	1
22.	Gezi⁹³	53
a.	Beyaz Gezi ⁹⁴	3
b.	Kayseri Gezi ⁹⁵	2
c.	Taraklı Gezi ⁹⁶	1
23.	Taraklı⁹⁷	5
24.	Alaca⁹⁸	20
25.	Sandal⁹⁹	4
26.	Aba¹⁰⁰	23

Tablo 2.8. (devam) 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

⁷⁸ D.Ş.S. No: 3716, s. 5, 23, 38, 43, 56, 60, 71, 72-73, 95, 105-106

⁷⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 8, 53, 60, 70, 77, 83-84, 89, 92

⁸⁰ D.Ş.S. No: 3716, s. 50

⁸¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 73

⁸² D.Ş.S. No: 3716, s. 8, 16, 20, 24, 25, 26, 28, 34, 35, 40, 46, 48-49, 58, 60-61, 72-74, 83-84, 89, 103, 105-107

⁸³ D.Ş.S. No: 3716, s. 8, 16, 18, 74, 85, 92, 107

⁸⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 8, 18, 72-74, 83-84, 89, 105-107

⁸⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 67

⁸⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 8, 107

⁸⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 8, 29, 77, 83-84, 90-91, 105-106

⁸⁸ D.Ş.S. No: 3716, s. 83-84

⁸⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 9

⁹⁰ D.Ş.S. No: 3716, s. 9, 10, 13, 18, 20, 23, 47-48, 53, 60, 70, 72, 74, 82, 85, 90-92, 102, 105-106

⁹¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 85

⁹² D.Ş.S. No: 3716, s. 15

⁹³ D.Ş.S. No: 3716, s. 9, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27-28, 30-31, 38, 47, 49, 56, 61-62, 72, 78-80, 83-85, 89, 105-106

⁹⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 22, 26

⁹⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 22, 30

⁹⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 35

⁹⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 53, 60, 63, 89

⁹⁸ D.Ş.S. No: 3716, s. 16, 22, 35, 40, 50, 56, 57-58, 60, 70, 77, 82, 83-85, 88, 90-91, 95, 102, 107

⁹⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 18, 83-84, 94-95

¹⁰⁰ D.Ş.S. No: 3716, s. 18, 20, 23, 30, 44, 50-51, 53, 56, 59, 75, 80-81, 93, 95, 102

a.	Şali Aba ¹⁰¹	1
27.	Mendil¹⁰²	3
28.	Havlu¹⁰³	4
29.	Penbe¹⁰⁴	1
a.	Musul Penbe ¹⁰⁵	2
b.	İstanbul Penbe ¹⁰⁶	1
30.	Tülbent¹⁰⁷	2
a.	Al Tülbent ¹⁰⁸	1
31.	Yemeni¹⁰⁹	7
32.	Atlas¹¹⁰	7
33.	Astar¹¹¹	5
a.	Bez Astar ¹¹²	1
34.	Kaşmir¹¹³	1
35.	Beyaz şilte¹¹⁴	8
a.	Mai Şilte ¹¹⁵	1
36.	Hindkâri¹¹⁶	7
37.	Felaketi¹¹⁷	4
38.	Kıymıt¹¹⁸	2
39.	Oya¹¹⁹	1
40.	Melez¹²⁰	4
41.	Tamga¹²¹	1
42.	Keremsud¹²²	4
43.	Çevre¹²³	3
a.	Çit Çevre ¹²⁴	2
44.	Bursa Kumaşı¹²⁵	1

Tablo 2.8. (devam) 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

¹⁰¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 102

¹⁰² D.Ş.S. No: 3716, s. 18, 38, 58

¹⁰³ D.Ş.S. No: 3716, s. 22, 77, 89

¹⁰⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 95

¹⁰⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 27

¹⁰⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 40

¹⁰⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 35, 45

¹⁰⁸ D.Ş.S. No: 3716, s. 34

¹⁰⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 35, 46, 60, 73, 74, 92

¹¹⁰ D.Ş.S. No: 3716, s. 35, 74, 83-85, 89

¹¹¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 43, 60, 77, 105-106, 107

¹¹² D.Ş.S. No: 3716, s. 93

¹¹³ D.Ş.S. No: 3716, s. 53

¹¹⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 61, 63, 70, 72, 82, 89, 90-92

¹¹⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 105-106

¹¹⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 62, 74, 82, 89

¹¹⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 71, 76, 81, 83-84

¹¹⁸ D.Ş.S. No: 3716, s. 73

¹¹⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 74

¹²⁰ D.Ş.S. No: 3716, s. 74, 83-84, 107

¹²¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 74

¹²² D.Ş.S. No: 3716, s. 74, 92

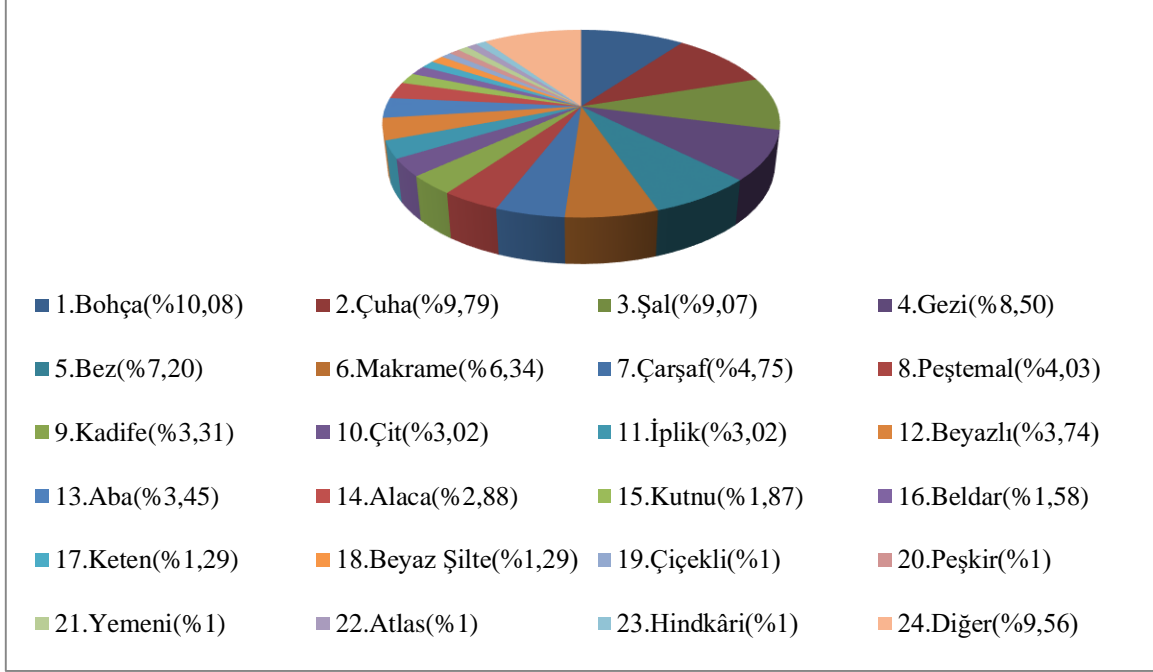
¹²³ D.Ş.S. No: 3716, s. 82, 92, 105-106

¹²⁴ D.Ş.S. No: 3716, s. 92

¹²⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 83-84

45.	Kürdiye ¹²⁶	1
46.	Telis ¹²⁷	1

Tablo 2.8. (devam) 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.8. H. 1219-1222 (1804-1808) tarihli 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

Bu dönemde tespit edilen ana kumaş çeşidi 46'dır. Bu kumaşların renk ve türleri eklendiğinde bu sayı 76'ya çıkmaktadır. Önceki sicillere nazaran kumaş türlerindeki çeşitlilikte bir azalma yaşanmıştır. Yine ana kumaşların tür ve renklerindeki azalma da bu sicilde dikkat çekmektedir. Tespit edilen kumaş adedi ise 694'tür. Bu sayı da ortalama olarak sağlıklı sonuçlara varmamızı sağlayabilecek niteliktedir.

Bu sicilde ismen tespit edilen yabancı kumaşların çeşit ve sayısı da son derece azdır. Bu kumaşlar: Hind çiti ve Hindkâri'dir. Oranı ise sadece %1,29'dur. Bunun yanında diğer şehirlerden gelen ve ismen tespit edilen kumaşlar: Halep çitari, Musul bezi, Magrip şalı, Trablus kutnusu, Kayseri gezisi, Musul penbesi, İstanbul penbesi ve Bursa kumaşı şeklindedir. İç pazardan gelen kumaşların oranına bakıldığında bu oranın %1,44 olduğu görülmektedir. Yani bu dönemde Diyarbakır dışından gelen kumaşların oranı %3'e bile ulaşmamaktadır. Bu da çok düşük bir orandır.

¹²⁶ D.Ş.S. No: 3716, s. 89

¹²⁷ D.Ş.S. No: 3716, s. 89

Bu dönemde en çok kullanılan kumaşlara bakıldığında yine ilk 3 kumaşın neredeyse tüm kumaşların 3'te 1'i oranında bir değere sahip olduğu görülmektedir. Yani çeitlilik olmasına rağmen yine bazı kumaşlara özellikle rağbet vardır. Burada dikkat çeken şey gezi kumaşının kullanım oranının ilginç şekilde artmasıdır. Dördüncü sırada yer alan gezi kumaşı %8,50 gibi yüksek bir kullanım oranına sahip olmuştur. 1790-1791 yılına ait sicilde %0,58 oranına sahipken 1800 yılına ait sicilde bu oran büyük bir artışla %4,27ye çıkmış ve ardından 1804-1808 döneminde neredeyse %100'lük bir artışla 4. sıraya yerleşmiştir. Bu durum belli bir aralıkta gezi kumaşına olan ilginin yüksek oranda arttığını göstermektedir. Kumaş çeşitliliği bakımından çuha ve bez kumaşı sicildeki zengin kumaşlardır. Fakat incelenen diğer sicillere nazaran bu sicilin oranı düşüktür. Zaten 23 adet kumaşın kullanım oranı %1'in altındadır.¹²⁸ Yani toplam kumaşların %50'sinin kullanım oranı son derece azdır.

2.9. H. 1239 (1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 968		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Çit ¹²⁹	83
2.	Bohça ¹³⁰	90
a.	Keşan Bohça ¹³¹	1
3.	Kutnu ¹³²	16
4.	Kadife ¹³³	40
a.	Siyah Kadife ¹³⁴	1
b.	Al Kadife ¹³⁵	1
5.	Beyaz Şilte ¹³⁶	40
6.	Gezi ¹³⁷	43

Tablo 2.9. 3742 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

¹²⁸ Bu kumaş çeşitlerinin %'lik dilimleri şu şekildedir. Her bir kumaş için ayrı ayrı geçerli olmak üzere %0,86 olan kumaş: astar; %0,72 olan kumaşlar: çitari, taraklı, çevre; %0,57 olan kumaşlar: sandal, havlu, penbe, felaketi, melez, keremsud; %0,43 olan kumaşlar: tülbent, lari, şa'irbab, mendil; %0,28 olan kumaş: kimit; %0,14 olan kumaşlar: beyaz kumaş, sırmalı, kaşmir, oya, tamga, bursa kumaşı, kürdiye, telis şeklindedir.

¹²⁹ H. 1239 (M.1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicili, s. 2, 4-5, 10-12, 14-15, 17, 20-25, 27-30, 41, 49-51, 53-56, 60, 62-63, 70-72, 78-79, 82-88, 93

¹³⁰ D.Ş.S. No: 3742, s. 2-7, 11-12, 14, 17, 20-21, 23-24, 27-28, 38-39, 41-42, 44-45, 49-51, 53-56, 58, 60, 63, 65-67, 69-73, 78-79, 91-93

¹³¹ D.Ş.S. No: 3742, s. 38-39

¹³² D.Ş.S. No: 3742, s. 2-3, 6-7, 12, 14, 30, 38, 56, 58-59, 70-72, 86-87, 91-92

¹³³ D.Ş.S. No: 3742, s. 2-5, 11, 17, 20-24, 30, 38-39, 41, 55, 58, 60, 65, 67, 69-74, 80-81, 86-88, 91

¹³⁴ D.Ş.S. No: 3742, s. 39

¹³⁵ D.Ş.S. No: 3742, s. 58

¹³⁶ D.Ş.S. No: 3742, s. 2-5, 11, 14, 21-22, 29-31, 34-35, 38-39, 41, 53, 58, 60, 66-67, 69-71, 73-74, 81, 84-88

¹³⁷ D.Ş.S. No: 3742, s. 3, 6-7, 12, 17, 20-22, 24, 28, 35-36, 38-39, 41-42, 45, 54-55, 57, 60, 62, 69, 73-74, 78-80, 82-87, 91-93

7.	Aba¹³⁸	32
a.	Beyaz Aba ¹³⁹	1
b.	Kırmızı Aba ¹⁴⁰	2
8.	Çarşaf¹⁴¹	75
a.	Kırmızı Çarşaf ¹⁴²	1
9.	Çuha¹⁴³	84
a.	Mai Çuha ¹⁴⁴	1
b.	Yeşil Çuha ¹⁴⁵	1
10.	Makrame¹⁴⁶	37
11.	Bez¹⁴⁷	84
a.	Al Bez ¹⁴⁸	1
b.	Mai Bez ¹⁴⁹	2
c.	Kırmızı Bez ¹⁵⁰	4
d.	Beyaz Bez ¹⁵¹	3
e.	Frenk Bezi ¹⁵²	1
f.	Bolu Bezi ¹⁵³	1
12.	Astar¹⁵⁴	11
a.	Yeşil Astar ¹⁵⁵	2
13.	Peştemal¹⁵⁶	29
14.	Patiska¹⁵⁷	1
15.	Peşkir¹⁵⁸	2
16.	Alaca¹⁵⁹	7
17.	Şal¹⁶⁰	51

Tablo 2.9. (devam) 3742 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

¹³⁸ D.Ş.S. No: 3742, s. 3, 20, 25, 35, 37-38, 42, 45, 48-49, 51-52, 58-60, 68, 70-72, 74, 82-89, 91-93

¹³⁹ D.Ş.S. No: 3742, s. 48

¹⁴⁰ D.Ş.S. No: 3742, s. 70-71

¹⁴¹ D.Ş.S. No: 3742, s. 4-7, 11, 20-28, 35, 38-42, 44, 48-53, 55-57, 60, 63, 65-67, 69-72, 74, 76, 78-79, 82-84, 86-87, 91, 93

¹⁴² D.Ş.S. No: 3742, s. 68

¹⁴³ D.Ş.S. No: 3742, s. 4-7, 11, 14-15, 17, 21-22, 24, 30-31, 34, 36-42, 45, 50-52, 54-55, 58-59, 63, 67, 73, 83-88, 90, 92

¹⁴⁴ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7

¹⁴⁵ D.Ş.S. No: 3742, s. 48

¹⁴⁶ D.Ş.S. No: 3742, s. 5-7, 11, 14, 16, 21-23, 27-30, 35, 44-45, 49, 58, 63, 70-71, 73, 87-88, 91-93

¹⁴⁷ D.Ş.S. No: 3742, s. 5-7, 10-12, 14-15, 17, 21-23, 25-26, 28-30, 34-36, 42, 44-45, 48, 50-53, 56-57, 70-71, 73-74, 78-89, 92

¹⁴⁸ D.Ş.S. No: 3742, s. 87-88

¹⁴⁹ D.Ş.S. No: 3742, s. 70-71, 93

¹⁵⁰ D.Ş.S. No: 3742, s. 14, 28, 45, 81

¹⁵¹ D.Ş.S. No: 3742, s. 35, 76, 86-87

¹⁵² D.Ş.S. No: 3742, s. 12

¹⁵³ D.Ş.S. No: 3742, s. 35

¹⁵⁴ D.Ş.S. No: 3742, s.5, 14, 42, 50, 52, 54-55, 60, 86-87, 90-92

¹⁵⁵ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 48

¹⁵⁶ D.Ş.S. No: 3742, s. 5-7, 12, 20, 35, 37-38, 50-53, 58, 67, 72-74, 76, 78-79, 81-83, 87-88, 93

¹⁵⁷ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7

¹⁵⁸ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 21, 30, 38-39, 56, 58, 63, 69, 79, 82-83

¹⁵⁹ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 23-24, 45, 48

¹⁶⁰ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 11, 15, 17, 20-24, 28, 31, 35-36, 38-39, 41-42, 48, 51, 53-55, 58, 62-63, 67, 68, 70-72, 74, 78, 80, 84-88, 93

a.	Yeşil Şal ¹⁶¹	1
b.	Trablus Şalı ¹⁶²	1
18.	Güvez¹⁶³	3
19.	Sırmalı¹⁶⁴	4
20.	Çiçekli¹⁶⁵	25
a.	Beyaz Çiçekli ¹⁶⁶	1
b.	Halep Çiçekli ¹⁶⁷	1
21.	İplik¹⁶⁸	16
22.	Melez¹⁶⁹	19
23.	Havlu¹⁷⁰	10
24.	Atlas¹⁷¹	25
a.	Sarı Atlas ¹⁷²	1
b.	Al Atlas ¹⁷³	1
c.	Yeşil Atlas ¹⁷⁴	1
25.	Çevre¹⁷⁵	19
26.	Taraklı¹⁷⁶	13
a.	Beyaz Taraklı ¹⁷⁷	1
27.	Fanila¹⁷⁸	11
28.	Beldar¹⁷⁹	1
29.	Sandal¹⁸⁰	5
30.	Tamga¹⁸¹	2
31.	Tülbent¹⁸²	10
32.	Yemeni¹⁸³	9
33.	Çitari¹⁸⁴	7
34.	Beyazlı¹⁸⁵	4

Tablo 2.9. (devam) 3742 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

¹⁶¹ D.Ş.S. No: 3742, s. 17

¹⁶² D.Ş.S. No: 3742, s. 17

¹⁶³ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 58, 63

¹⁶⁴ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 52, 87-88

¹⁶⁵ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 11, 20-21, 23-24, 30, 38-39, 41, 44, 48, 53, 57-58, 71-72, 86-88, 92-93

¹⁶⁶ D.Ş.S. No: 3742, s. 73

¹⁶⁷ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7

¹⁶⁸ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 38-39, 41, 45, 56, 58-59, 63, 71-72, 78-79, 86-87

¹⁶⁹ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 21, 30, 38, 41, 48, 55, 58, 63, 69, 73, 78, 93

¹⁷⁰ D.Ş.S. No: 3742, s. 6-7, 38-39, 53, 58, 63, 82-83, 87-88, 91, 93

¹⁷¹ D.Ş.S. No: 3742, s. 11, 21-22, 27, 34, 37-41, 50, 65-66, 85-87

¹⁷² D.Ş.S. No: 3742, s. 11

¹⁷³ D.Ş.S. No: 3742, s. 39

¹⁷⁴ D.Ş.S. No: 3742, s. 41

¹⁷⁵ D.Ş.S. No: 3742, s. 11, 21, 23-24, 28, 30, 38-39, 41, 50-51, 55, 63, 92

¹⁷⁶ D.Ş.S. No: 3742, s. 11, 38-39, 42, 49-50, 54-55, 69, 76, 78, 83, 85, 88

¹⁷⁷ D.Ş.S. No: 3742, s. 41

¹⁷⁸ D.Ş.S. No: 3742, s. 12, 17, 21-22, 27, 35, 37, 76-79, 87-88

¹⁷⁹ D.Ş.S. No: 3742, s. 17

¹⁸⁰ D.Ş.S. No: 3742, s. 21, 87-88

¹⁸¹ D.Ş.S. No: 3742, s. 21, 73

¹⁸² D.Ş.S. No: 3742, s. 21-22, 38-42, 63, 73, 83, 90

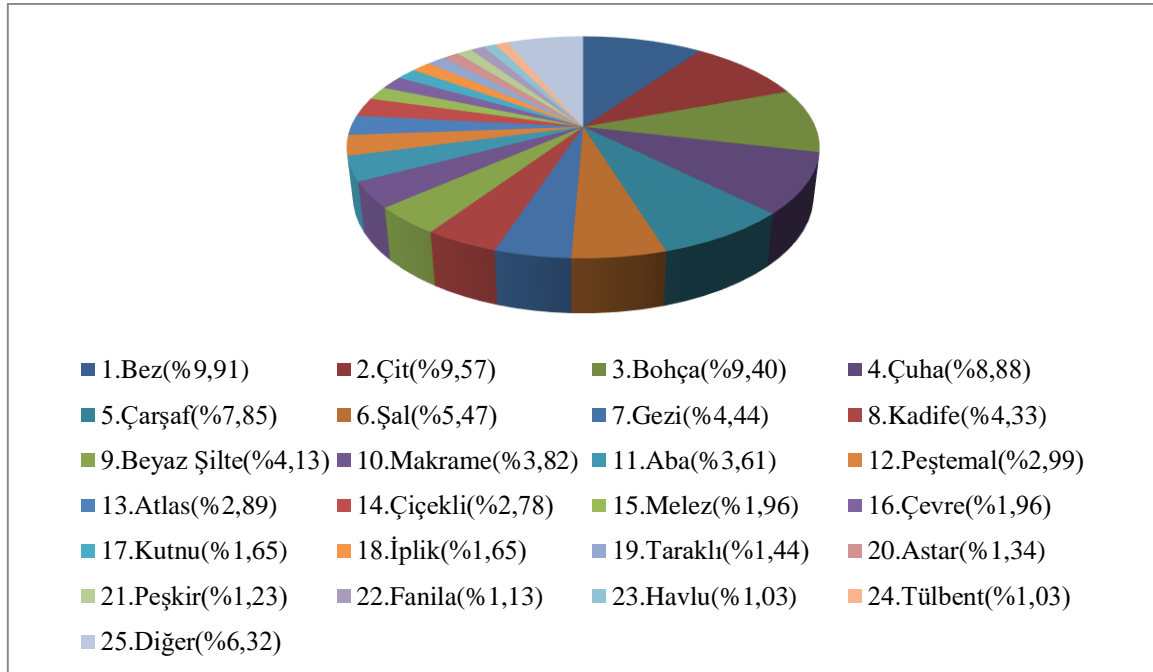
¹⁸³ D.Ş.S. No: 3742, s. 26, 38-39, 51, 53, 58, 63, 66, 82-83

¹⁸⁴ D.Ş.S. No: 3742, s. 31

¹⁸⁵ D.Ş.S. No: 3742, s. 38-39, 41, 79

35.	Bindal ¹⁸⁶	4
36.	Kıymıt ¹⁸⁷	3
37.	Kürdiye ¹⁸⁸	4
38.	Yazma ¹⁸⁹	1
39.	Mendil ¹⁹⁰	4
40.	Keten ¹⁹¹	1
41.	Penbe ¹⁹²	1
42.	Canfes ¹⁹³	1

Tablo 2.9. (devam) 3742 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.9. H. 1239 (1822) tarihli 3742 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

Bu sicilde toplam 42 çeşit ana kumaş tespit edilmiştir. Renk ve alt türleriyle beraber 65 çeşit kumaş bulunmaktadır. Adet olarak 968 kumaş bulunmasına rağmen çeşitlilik bakımından son derece sadedir. Diğer sicillere göre ortalamanın üstünde bir sayı içermesine rağmen bu denli düşük bir çeşitlilik olması değerlendirme kısmında

¹⁸⁶ D.Ş.S. No: 3742, s. 38-39, 41, 60

¹⁸⁷ D.Ş.S. No: 3742, s. 41, 49, 67

¹⁸⁸ D.Ş.S. No: 3742, s. 53, 55, 58, 91

¹⁸⁹ D.Ş.S. No: 3742, s. 54-55

¹⁹⁰ D.Ş.S. No: 3742, s. 56, 86-88, 90

¹⁹¹ D.Ş.S. No: 3742, s. 63

¹⁹² D.Ş.S. No: 3742, s. 71-72

¹⁹³ D.Ş.S. No: 3742, s. 76

belirtileceği üzere artık sanayi devriminin etkilerinin yavaş yavaş ortaya çıktığını göstermektedir.

1822 yılına ait şer'iyye sicilinde tespit edilen yabancı kumaşlara bakılırsa sadece 1 adet Frenk bezi olduğu görülür. Bu da sadece %0,10 oranına tekabül etmektedir. Diyarbakır dışında iç pazardan gelen kumaşlara bakıldığında bunlar: Keşan bohçası, Bolu bezi, Trablus şalı, Halep çiçeklisi şeklindedir. Bu kumaşların oranına bakıldığında ise sadece %0,41 olarak görülmektedir. Yani Diyarbakır dışından gelen kumaşların oranı %0,51 olarak tespit edilmiştir. Bu oran çok düşük olmasının yanında diğer sicillerde tespit edilen oranların da çok daha altındadır.

Sık kullanılan kumaşlara bakılacak olursa ilk 3 sırada bez, çit ve bohça kumaşı görülmektedir. Bu noktada çit kumaş dikkat çekicidir. Bundan önceki sicillere göre kullanım olarak %100'den fazla artış göstermiş ve bu dönemde en çok kullanılan ikinci kumaş olmuştur. Fakat alt türü olarak çeşitlilik içermemektedir. En fazla çeşitlilik diğer sicillerde olduğu gibi 6 farklı türüyle bez kumaşı olmuştur. Çuha ise yüksek oranda kullanılmaya bu dönemde de devam etmiştir. İlk sıradaki 5 kumaş toplam kullanımın neredeyse yarısına denk gelmektedir. %1'in altında ise sadece 9 kumaş bulunmaktadır.¹⁹⁴ Bu oran diğer sicillere göre daha düşüktür.

2.10. H. 1246-1248 (1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 535		
Sicildeki Kumaş Çeşitleri		Sicildeki Kumaş Sayıları
1.	Havlu ¹⁹⁵	2
2.	Çuha ¹⁹⁶	31
3.	Şal ¹⁹⁷	29
a.	Uşak Şalı ¹⁹⁸	3
4.	Bez ¹⁹⁹	59
a.	Al Bez ²⁰⁰	1

Tablo 2.10. 3741 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

¹⁹⁴ Bu kumaş çeşitlerinin %'lik dilimleri şu şekildedir. %0,92 olan kumaş: Yemeni; %0,72 olan kumaşlar: alaca, çitari; %0,51 olan kumaş: sandal; %0,41 olan kumaşlar: sırmalı, beyazlı, bindal, kürdiye, mendil; %0,30 olan kumaşlar: güvez, kimit; %0,20 olan kumaş: tamga; %0,10 olan kumaşlar: patiska, beldar, yazma, keten, penbe, canfes şeklindedir.

¹⁹⁵ H. 1246-1248 (M.1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicili, s. 4, 38

¹⁹⁶ D.Ş.S. No: 3741, s. 4, 26-28, 31-34, 40-42, 45, 47, 49-54

¹⁹⁷ D.Ş.S. No: 3741, s. 4-6, 23-24, 27-29, 31-37, 41-42, 48-49, 51

¹⁹⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 42

¹⁹⁹ D.Ş.S. No: 3741, s. 4-6, 23-24, 26-31, 33-35, 37-38, 41-44, 46-51, 53-54

²⁰⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 31

b.	Beyaz Bez ²⁰¹	1
c.	Frenk Bezi ²⁰²	1
d.	Magrip Bezi ²⁰³	1
e.	Keşan Bezi ²⁰⁴	5
f.	Patiska Bezi ²⁰⁵	9
5.	Aba²⁰⁶	33
a.	Beyaz Aba ²⁰⁷	1
6.	Astar²⁰⁸	3
7.	Çit²⁰⁹	34
a.	Frenk Çiti ²¹⁰	3
8.	Bohça²¹¹	28
9.	Gezi²¹²	55
a.	Mavi Gezi ²¹³	4
b.	Beyaz Gezi ²¹⁴	1
10.	Beyazlı²¹⁵	13
a.	Uşak Beyazlısı ²¹⁶	1
11.	Makrame²¹⁷	10
12.	Kutnu²¹⁸	29
a.	Şehir Kutnusu ²¹⁹	3
13.	Pelte²²⁰	3
14.	İplik²²¹	10
a.	Beyaz İplik ²²²	1
b.	Kırmızı İplik ²²³	1
15.	Fanila²²⁴	5
16.	Tarahlı²²⁵	9

Tablo 2.10. (devam) 3741 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

²⁰¹ D.Ş.S. No: 3741, s. 37

²⁰² D.Ş.S. No: 3741, s. 37

²⁰³ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁰⁴ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁰⁵ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁰⁶ D.Ş.S. No: 3741, s. 4-5, 24-26, 29, 31-34, 37, 41-44, 46, 48, 53-54

²⁰⁷ D.Ş.S. No: 3741, s. 33-34

²⁰⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 4, 37, 41-42

²⁰⁹ D.Ş.S. No: 3741, s. 5-6, 23, 27, 29, 33-37, 40-42, 44, 47, 49-54

²¹⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²¹¹ D.Ş.S. No: 3741, s. 5, 27-28, 30-31, 36, 40-42, 46-47, 49-51, 53-54

²¹² D.Ş.S. No: 3741, s. 5-6, 23-24, 26-28, 31-38, 40-42, 44, 46, 50, 52-54

²¹³ D.Ş.S. No: 3741, s. 35

²¹⁴ D.Ş.S. No: 3741, s. 35

²¹⁵ D.Ş.S. No: 3741, s. 5-6, 37, 40-42, 44-45

²¹⁶ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²¹⁷ D.Ş.S. No: 3741, s. 5, 27, 31, 34-35, 37, 41-42, 50

²¹⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 5-6, 23, 26-28, 30, 34-35, 37, 39-42, 44, 50, 53-54

²¹⁹ D.Ş.S. No: 3741, s. 37, 42

²²⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 5, 23, 44

²²¹ D.Ş.S. No: 3741, s. 5, 37, 39-42, 50, 52

²²² D.Ş.S. No: 3741, s. 37

²²³ D.Ş.S. No: 3741, s. 40

²²⁴ D.Ş.S. No: 3741, s. 6, 45-46, 49, 51

²²⁵ D.Ş.S. No: 3741, s. 6, 24-25, 34-35, 37-38, 48-49

a.	Halep Taraklı ²²⁶	1
b.	Al Taraklı ²²⁷	1
17.	Peştemal²²⁸	25
18.	Çarşaf²²⁹	26
a.	Basra Çarşafı ²³⁰	1
b.	Musul Çarşafı ²³¹	1
19.	Çiçekli²³²	7
a.	Siyah Çiçekli ²³³	2
20.	Melez²³⁴	6
21.	Kadife²³⁵	8
22.	Atlas²³⁶	14
a.	Mavi Atlas ²³⁷	1
b.	Siyah Atlas ²³⁸	1
c.	Halep Atlası ²³⁹	1
d.	Frenk Atlası ²⁴⁰	1
23.	Beyaz Şilte²⁴¹	2
24.	Çevre²⁴²	11
25.	Yemeni²⁴³	1
26.	Tülbent²⁴⁴	11
a.	Al Tülbent ²⁴⁵	1
27.	Beyaz Trablus²⁴⁶	1
28.	Alaca²⁴⁷	2
29.	Beyaz²⁴⁸	1
30.	Patiska²⁴⁹	5
a.	Siyah Patiska ²⁵⁰	1

Tablo 2.10. (devam) 3741 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

²²⁶ D.Ş.S. No: 3741, s. 48

²²⁷ D.Ş.S. No: 3741, s. 51

²²⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 6, 23-28, 31-37, 41-42, 49, 51, 53-54

²²⁹ D.Ş.S. No: 3741, s. 23, 27-28, 31, 33-37, 41-42, 46, 48-54

²³⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²³¹ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²³² D.Ş.S. No: 3741, s. 24, 40-42, 49, 53-54

²³³ D.Ş.S. No: 3741, s. 31

²³⁴ D.Ş.S. No: 3741, s. 24, 31-33, 37, 53-54

²³⁵ D.Ş.S. No: 3741, s. 28, 31-32, 36-37, 41-42, 53-54

²³⁶ D.Ş.S. No: 3741, s. 31, 36, 40-42, 46, 50, 53-54

²³⁷ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²³⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²³⁹ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁴⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 42

²⁴¹ D.Ş.S. No: 3741, s. 31, 51

²⁴² D.Ş.S. No: 3741, s. 33-36, 41-42, 49-51, 53-54

²⁴³ D.Ş.S. No: 3741, s. 33-34

²⁴⁴ D.Ş.S. No: 3741, s. 34-35, 41-42, 49, 53-54

²⁴⁵ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁴⁶ D.Ş.S. No: 3741, s. 34-35

²⁴⁷ D.Ş.S. No: 3741, s. 37, 40

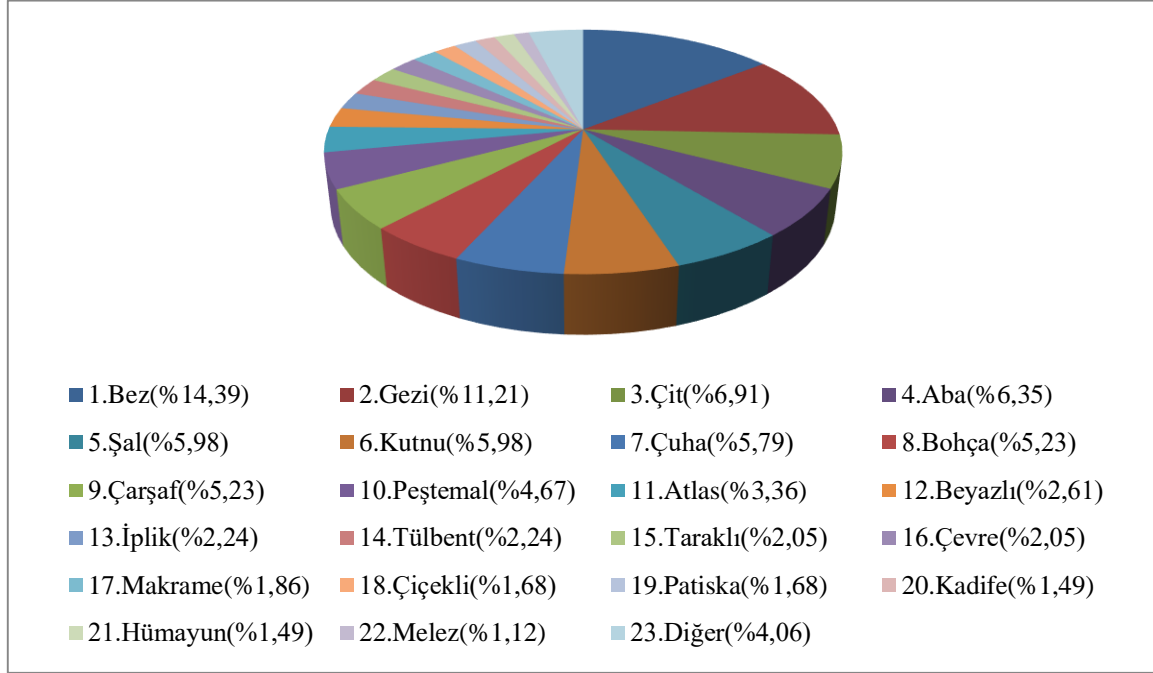
²⁴⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁴⁹ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁵⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

b.	Beyaz Patiska ²⁵¹	1
c.	Mavi Patiska ²⁵²	2
31.	Hümayun ²⁵³	8
32.	Basma ²⁵⁴	1
33.	Amelega ²⁵⁵	1

Tablo 2.10. (devam) 3741 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

Şekil 2.10. H. 1246-1248 (1830-1833) tarihli 3741 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1830-1833 yılları arasındaki bu sicilden tespit edilen kumaş çeşidi 33'tür. Alt türleri de eklendiğinde bu sayı 61'e çıkmıştır. 1822 yılında görülen kumaş çeşitliliğindeki düşüş yine bu dönemde de devam etmiştir. Kumaş adedi olarak diğer sicillere göre biraz daha azdır. Fakat dönemine ait kumaş kullanımı ve çeşitliliğine ışık tutması bakımından yeterli bir sayıdadır.

Sicilde tespit edilen yabancı kumaşlara ve miktarına bakılırsa bu kumaşlar: Frenk bezi, Frenk çiti ve Frenk atlası şeklindedir. Adet olarak ise sadece 5'tir. Bu da sicildeki kumaşların %0,93'üne tekabül etmektedir. Bu oran da incelenen diğer sicillerde olduğu gibi çok düşüktür. Diyarbakır dışındaki Osmanlı şehirlerinden gelen kumaşlar şu şekilde

²⁵¹ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁵² D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁵³ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

²⁵⁴ D.Ş.S. No: 3741, s. 51

²⁵⁵ D.Ş.S. No: 3741, s. 53

sıralanabilir: Uşak şalı, Magrip bezi, Keşan bezi, Uşak beyazlısı, Halep taraklı, Basra çarşafı, Musul çarşafı, Halep atlası ve beyaz Trablus. 15 adet olan bu kumaşların oranı ise %2,80'dir. Yani Diyarbakır eyaleti dışından gelen kumaşların oranı %4'e dahi ulaşmamıştır. İncelenen diğer sicillerdeki düşük oran bu sicilde de kendini göstermiştir.

Bu sicilde genelde çok kullanılan bez kumaşının daha yüksek bir oranla 1. sırada olduğu görülmektedir. 2. sırada ise gezi kumaşı %11,21 kullanım oranına sahiptir. Buradaki dikkat çeken husus gezi kumaşının yükselişinin devam etmesidir. 19. yüzyılda bir önceki yüzyıla göre yüksek bir kullanım oranına sahiptir. Çit kumaşı da 3. sırada yine yükselen kullanım oranını korumuştur. Çuha kumaşı ise genelde ilk 5'te olmasına rağmen 1830-33 yılları arasında kullanım oranında düşüş yaşayarak 7. sırada %5,79 olarak tespit edilmiştir. Bu sicilde %1'in altındaki kumaşlar genel çeşitliliğin 3'te 1'ini meydana getirmektedir.²⁵⁶

2.11. H. 1260-1262 (1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Kumaş Çeşitleri

Toplam Kumaş Sayısı: 977	
Sicildeki Kumaş Çeşitleri	Sicildeki Kumaş Sayıları
1. Kürdiye ²⁵⁷	1
2. Aba ²⁵⁸	45
a. Beyaz Aba ²⁵⁹	2
b. Mai Aba ²⁶⁰	1
3. Felaketi ²⁶¹	10
4. Bez ²⁶²	89
a. Kırmızı Bez ²⁶³	4
b. Beyaz Bez ²⁶⁴	8
c. Mai Bez ²⁶⁵	3
d. Al Bez ²⁶⁶	1

Tablo 2.11. 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

²⁵⁶ Bu kumaş çeşitlerinin %'lik dilimleri şu şekildedir. %0,93 olan kumaş: fanila; %0,56 olan kumaşlar: astar, pelte; %0,37 olan kumaşlar: havlu, beyaz şilte, alaca; %0,18 olan kumaşlar: yemeni, beyaz trablus, beyaz, basma, amelega

²⁵⁷ H. 1260-1262 (M.1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicili, s. 2

²⁵⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 2-4, 9, 11, 20, 23, 31, 37, 40, 48, 51, 53, 58, 63, 66, 68, 72-74, 77, 78-80, 84-88, 94, 104, 106-107, 112-113, 127, 129

²⁵⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 72, 86-88

²⁶⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 77

²⁶¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 2, 10-11, 26, 86-88, 98-103, 111, 122

²⁶² D.Ş.S. No: 3768, s. 2-3, 11, 17, 20, 22, 29, 31, 37, 40-41, 45, 48-49, 51, 54, 66, 72-74, 76, 78-81, 88, 95, 98-103, 111-113, 115, 118-119, 123, 127

²⁶³ D.Ş.S. No: 3768, s. 20, 78-79

²⁶⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 29, 51, 88, 98-103, 106, 111

²⁶⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 11, 39, 98-103

²⁶⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

e.	Yeşil Bez ²⁶⁷	2
f.	Şali Bez ²⁶⁸	1
g.	Amerikan Bez ²⁶⁹	17
h.	Boyalı Bez ²⁷⁰	1
ı.	Siyah Bez ²⁷¹	3
j.	Frenk Bezi ²⁷²	2
k.	Beyaz Frenk Bezi ²⁷³	1
5.	Şal²⁷⁴	39
a.	Beyaz Şal ²⁷⁵	2
b.	Frenk Şal ²⁷⁶	5
6.	Kadife²⁷⁷	17
a.	Sırmalı Kadife ²⁷⁸	1
b.	Şam Kadifesi ²⁷⁹	1
7.	Lari²⁸⁰	1
a.	Mai Lari ²⁸¹	1
8.	Çit²⁸²	26
a.	Siyah Çit ²⁸³	1
b.	Halep Çit ²⁸⁴	5
c.	Elvan Çit ²⁸⁵	7
d.	Keşan Çiti ²⁸⁶	1
e.	Frenk Çiti ²⁸⁷	5
f.	Frenk Yeşil Çit ²⁸⁸	1
9.	Bohça²⁸⁹	62
a.	Kefen Bohça ²⁹⁰	1

Tablo 2.11. (devam) 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

²⁶⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

²⁶⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 20

²⁶⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 50, 52, 98-103

²⁷⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

²⁷¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

²⁷² D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

²⁷³ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

²⁷⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 2, 4, 11, 13, 23, 31, 40-41, 50-52, 56, 60-61, 63, 72-74, 78-79, 86-88, 98-104, 118-119, 123, 127, 130

²⁷⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 20, 51, 98-103

²⁷⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 23, 50, 52, 98-103

²⁷⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 8, 20, 36, 38, 41, 48, 50, 52, 62, 67, 86-88, 118-119

²⁷⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 78-79

²⁷⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

²⁸⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 9, 64-65

²⁸¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 87

²⁸² D.Ş.S. No: 3768, s. 9, 11, 20, 26, 45, 48, 50, 52, 56, 60-61, 76, 86-88, 98-103, 114, 118-119

²⁸³ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

²⁸⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 20, 98-103

²⁸⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 17, 20, 86-88

²⁸⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 45

²⁸⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 50, 52, 86-88, 98-103

²⁸⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 101

²⁸⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 20, 31, 36-37, 45, 49-50, 52, 54, 56, 60-62, 64-65, 68, 72, 78-79, 81, 84, 86-88, 98-103, 111, 113-114, 118-119, 123, 126-127, 130

²⁹⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 9

10.	Kutnu²⁹¹	52
a.	Beyaz Kutnu ²⁹²	1
b.	Diyarbakır Sırmalı Kutnu ²⁹³	1
c.	Bursa Kutnu ²⁹⁴	1
d.	Frenk Kutnu ²⁹⁵	1
11.	Halep Hare²⁹⁶	1
12.	Çarşaf²⁹⁷	52
a.	Frenk Çarşafı ²⁹⁸	1
b.	Halep Çarşafı ²⁹⁹	2
13.	İplik³⁰⁰	42
a.	Kırmızı İplik ³⁰¹	1
b.	Mernoz İplik ³⁰²	1
14.	Makrame³⁰³	19
a.	Mai Makrame ³⁰⁴	2
b.	Al Makrame ³⁰⁵	1
15.	Çuha³⁰⁶	69
a.	Sarı Çuha ³⁰⁷	4
b.	Mor Çuha ³⁰⁸	1
c.	Siyah Çuha ³⁰⁹	4
d.	Elmaslı Çuha ³¹⁰	1
e.	Frenk Çuha ³¹¹	1
f.	Al Çuha ³¹²	1
g.	Kırmızı Çuha ³¹³	1
h.	Kahverengi Çuha ³¹⁴	2

Tablo 2.11. (devam) 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

²⁹¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 11-12, 18, 38, 45, 51, 57, 60, 68, 74-75, 78-79, 86-88, 90, 98-103, 111, 114, 116, 130, 132

²⁹² D.Ş.S. No: 3768, s. 68

²⁹³ D.Ş.S. No: 3768, s. 51

²⁹⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 9

²⁹⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

²⁹⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 9

²⁹⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 9, 23-24, 28, 36, 38, 49, 52, 60-62, 72, 75, 78-79, 84, 86-88, 98-103, 107, 110-111, 114, 118-119, 123, 133

²⁹⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 36

²⁹⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³⁰⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 11, 17, 20, 37, 51, 58, 64-66, 78-80, 86-88, 98-103, 113-114, 116, 127, 129, 131

³⁰¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 20

³⁰² D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁰³ D.Ş.S. No: 3768, s. 11, 23-24, 26, 36, 44-45, 52, 64-65, 78-79, 86-88, 95, 122

³⁰⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 20, 36

³⁰⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 60-61

³⁰⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 11, 17, 23-24, 26, 28, 36, 51, 55, 58, 60-61, 64-65, 67, 69, 74-75, 78-80, 85-88, 90, 95, 98-103, 104, 110-111, 113-119

³⁰⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³⁰⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 57

³⁰⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 57, 98

³¹⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³¹¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98

³¹² D.Ş.S. No: 3768, s. 98

³¹³ D.Ş.S. No: 3768, s. 99

³¹⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

1.	Nefti Çuha ³¹⁵	1
j.	Zeytuni Çuha ³¹⁶	1
k.	Gümüşlü Çuha ³¹⁷	1
16.	Melez ³¹⁸	4
17.	Gezi ³¹⁹	26
a.	Hindkâri Gezi ³²⁰	1
18.	Taraklı ³²¹	6
19.	Peştemal ³²²	28
a.	Hindkâri Peştemal ³²³	3
b.	Siyah Peştemal ³²⁴	1
20.	Çitari ³²⁵	47
a.	Siyah Çitari ³²⁶	1
b.	Basra Çitari ³²⁷	1
c.	Frenk Çitari ³²⁸	1
d.	Şali Çitari ³²⁹	1
21.	Alaca ³³⁰	4
a.	Beyaz Alaca ³³¹	1
b.	Kırmızı Alaca ³³²	1
c.	Halep Alacası ³³³	1
d.	Beyrut Alacası ³³⁴	1
22.	Astar ³³⁵	9
a.	Güneşli Astar ³³⁶	1
b.	Yünlü Astar ³³⁷	1
23.	Tülbent ³³⁸	6
a.	Beyaz Tülbent ³³⁹	1

Tablo 2.11. (devam) 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

³¹⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³¹⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³¹⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 100

³¹⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 11, 36, 45, 86-88

³¹⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 11, 20, 40, 64-65, 74, 78-80, 86-88, 98-103, 115, 122, 127

³²⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³²¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 11, 68, 78-79, 86-88, 104

³²² D.Ş.S. No: 3768, s. 12, 18, 20, 38-39, 48, 50, 52, 55, 60-61, 63, 67, 72, 75, 86-88, 98-103, 110, 114, 118-119, 127

³²³ D.Ş.S. No: 3768, s. 36, 86-88

³²⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³²⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 17, 50, 52, 54, 75, 78-79, 86-88, 98-103, 113

³²⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 13

³²⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 50

³²⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³²⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³³⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 14, 20

³³¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 17

³³² D.Ş.S. No: 3768, s. 17

³³³ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³³⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³³⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 17, 20, 23, 63-65, 75

³³⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 20

³³⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 20

³³⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 17, 20, 98-103

³³⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 20

b.	Mai Tlbent ³⁴⁰	1
c.	Siyah Tlbent ³⁴¹	18
d.	Nefti Tlbent ³⁴²	1
e.	İşleme Tlbent ³⁴³	7
24.	Beyaz Őilte³⁴⁴	14
a.	Siyah Şilte ³⁴⁵	1
25.	Beyazlı³⁴⁶	10
26.	Havlu³⁴⁷	16
27.	Amerikan³⁴⁸	19
a.	Beyaz Amerikan ³⁴⁹	1
28.	Yemeni³⁵⁰	4
29.	Keten³⁵¹	2
30.	Canfes³⁵²	1
31.	Çiçekli³⁵³	7
32.	Pekir³⁵⁴	15
a.	Sofra Pekiri ³⁵⁵	1
b.	Mısır Pekiri ³⁵⁶	1
c.	Hindkâri Peşkir ³⁵⁷	1
33.	Yazma³⁵⁸	7
34.	Çevre³⁵⁹	2
a.	Beyaz Çevre ³⁶⁰	2
35.	Kımit³⁶¹	14
36.	Atlas³⁶²	8
a.	Halep Atlası ³⁶³	5
b.	Sarı Atlas ³⁶⁴	2

Tablo 2.11. (devam) 3768 numaralı Diyarbakır Şer'iyeye sicilindeki kumaş çeşitleri

³⁴⁰ D.Ő.S. No: 3768, s. 20

³⁴¹ D.Ő.S. No: 3768, s. 20, 98-103

³⁴² D.Ő.S. No: 3768, s. 98-103

³⁴³ D.Ő.S. No: 3768, s. 86-88

³⁴⁴ D.Ő.S. No: 3768, s. 29, 36, 58, 62, 64-65, 75-76, 90, 98-103, 104, 118

³⁴⁵ D.Ő.S. No: 3768, s. 18

³⁴⁶ D.Ő.S. No: 3768, s. 20, 78-79, 86-88, 98-103

³⁴⁷ D.Ő.S. No: 3768, s. 20, 50, 52, 78-79, 98-103, 113

³⁴⁸ D.Ő.S. No: 3768, s. 20, 98-103

³⁴⁹ D.Ő.S. No: 3768, s. 98-103

³⁵⁰ D.Ő.S. No: 3768, s. 22, 26, 36, 102

³⁵¹ D.Ő.S. No: 3768, s. 36, 50

³⁵² D.Ő.S. No: 3768, s. 36

³⁵³ D.Ő.S. No: 3768, s. 36, 98-103

³⁵⁴ D.Ő.S. No: 3768, s. 36, 62, 64-65, 72, 85-88, 98-103, 107, 111, 115, 123

³⁵⁵ D.Ő.S. No: 3768, s. 86-88

³⁵⁶ D.Ő.S. No: 3768, s. 86-88

³⁵⁷ D.Ő.S. No: 3768, s. 86-88

³⁵⁸ D.Ő.S. No: 3768, s. 45, 98-103

³⁵⁹ D.Ő.S. No: 3768, s. 48, 62, 86-88

³⁶⁰ D.Ő.S. No: 3768, s. 86-87

³⁶¹ D.Ő.S. No: 3768, s. 49, 66, 98-103

³⁶² D.Ő.S. No: 3768, s. 50, 76, 98-103, 118-119, 123

³⁶³ D.Ő.S. No: 3768, s. 98-103

³⁶⁴ D.Ő.S. No: 3768, s. 98-103

c.	Güvez Atlas ³⁶⁵	1
d.	Yeşil Frenk Atlas ³⁶⁶	1
37.	Hindkâri ³⁶⁷	1
38.	Dolama ³⁶⁸	1
39.	Oya ³⁶⁹	1
40.	Sırmalı ³⁷⁰	3
41.	Fanila ³⁷¹	5
42.	Mecidiye ³⁷²	2
43.	İbrişim ³⁷³	1
44.	Güvez ³⁷⁴	2
45.	Altıparmak ³⁷⁵	2
46.	Çinkâri ³⁷⁶	1
47.	Kaşmir ³⁷⁷	1
48.	Frenk Çeşmi ³⁷⁸	1
49.	Dimi ³⁷⁹	1
50.	Penbe ³⁸⁰	1
51.	Halebkâri ³⁸¹	2
52.	Selanik ³⁸²	4
53.	Patiska ³⁸³	4
54.	Mai Melander ³⁸⁴	1
a.	Yeşil Melander ³⁸⁵	1
b.	Beyaz Melander ³⁸⁶	1
c.	Siyah Melander ³⁸⁷	1

Tablo 2.11. (devam) 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyye sicilindeki kumaş çeşitleri

³⁶⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³⁶⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³⁶⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 50

³⁶⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 51

³⁶⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 58

³⁷⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 67

³⁷¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 85, 98-103, 118-119

³⁷² D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁷³ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁷⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁷⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁷⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁷⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁷⁸ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁷⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 88

³⁸⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

³⁸¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

³⁸² D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

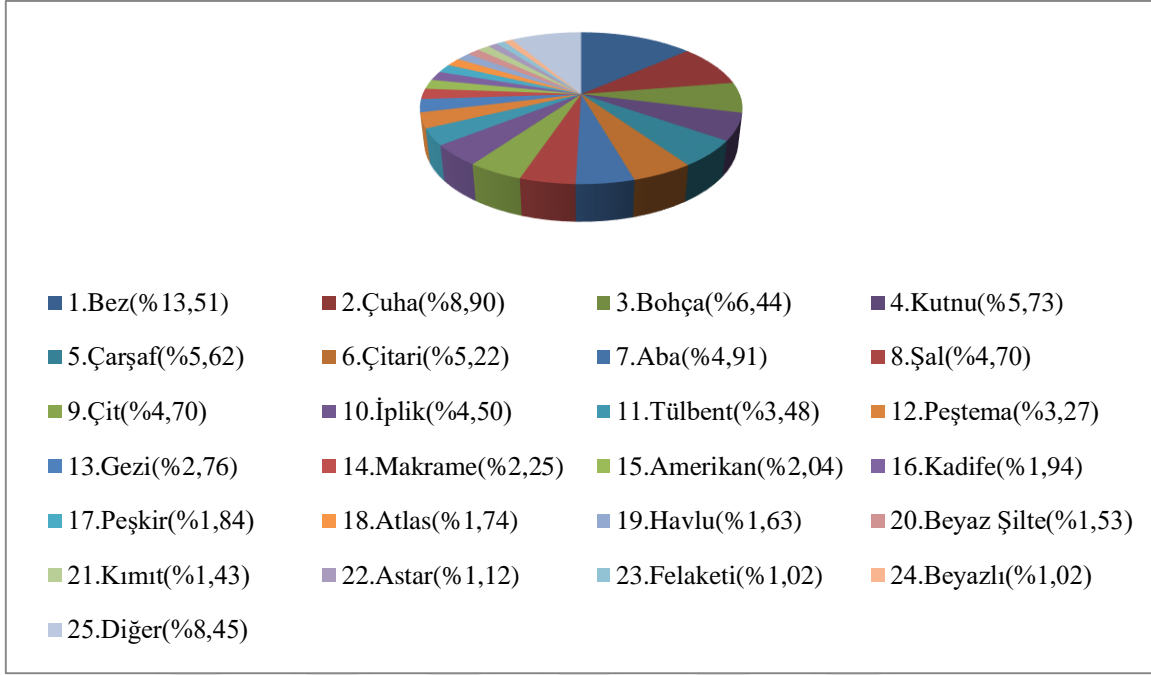
³⁸³ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103, 113

³⁸⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 100

³⁸⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 100

³⁸⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 100

³⁸⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 100

Şekil 2.11. H. 1260-1262 (1844-1846) tarihli 3768 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

1844-1846 yılına ait incelenen son sicilde toplam 54 çeşit ana kumaş tespit edilmiştir. Renk ve alt türleri de katıldığında bu sayı 131'e çıkmaktadır. Sicilde tespit edilen kumaş adedi ise 977'dir. Bu sayı incelenen sicillerde genel ortalamanın üzerinde bir orandır. Dolayısıyla dönemi yansıması açısından önem arz etmektedir.

İncelenen bu dönemdeki yabancı kumaş isimlerine bakıldığında diğer sicillere nazaran daha fazla kumaş tespit edilmiştir. Bu kumaşlar: Amerikan bez, Frenk bezi, beyaz Frenk bezi, Frenk şal, Frenk çiti, Frenk yeşil çit, Frenk kutnu, Frenk çarşafı, Frenk çuha, Hindkâri gezi, Hindkâri peştamal, Frenk çitari, Amerikan, beyaz Amerikan, Hindkâri peşkir, yeşil Frenk atlas, Hindkâri, Çinkâri ve Frenk çeşmi şeklinde sıralanmaktadır ve bu kumaşlar %6.55'lik bir orana sahiptir. Bu oran incelenen sicillerdeki oranın neredeyse on katıdır. Osmanlı Devleti'nin diğer şehirlerinden gelen yerli kumaşlar ise şunlardır: Şam kadifesi, Halep çit, Keşan çiti, Bursa kutnu, Halep hare, Haleb çarşafı, Basra çitari, Halep alacası, Beyrut alacası, Mısır peşkiri, Halep atlası, Halebkâri ve Selanik. İç pazardan gelen yerli kumaşların oranı ise %2,66'dır. Yani bu dönemde Diyarbakır dışından gelen kumaşların toplam oranı %9,21'dir. Bu oran bir şehre göre normal bir oran olmasına karşılık Diyarbakır'ın incelenen diğer dönemlerine göre yüksektir.

Bu dönemde Diyarbakır'da en çok kullanılan kumaşın bez olduğu görülmektedir. Bu kumaş türü sicillerin genelinde her zaman rağbet görmüş hem renk bakımından hem

yapısal bakımdan çok fazla türü tespit edilmiştir. Yine bu dönemde 11 adet farklı türüyle en çok çeşitliliğe sahip kumaştır. Kullanım oran en yüksek olan ikinci kumaş ise çuhadır. Bazı sicillerde kısmen oranı düşse de sicillerin genelinde çuha kumaşı üst sıralarda görülmektedir. Çuhanın 11 farklı türü tespit edilmiştir. Bohça kullanım oranı olarak 3. sırada olmasına karşın yine diğer sicillerdeki gibi çok fazla bir alt türü yoktur. Bu sicilde tür olarak dikkat çeken bir başka kumaş da 5 farklı çeşidiyle tülbenttir. Yine bu sicilde çit, kutnu, çitari ve alacanın da diğer sicillerde geçen ortalama türlerinden daha fazla çeşidi olduğu görülmektedir. Yine diğer sicillerde olduğu gibi bu sicilde de 30 çeşit gibi büyük bir rakam %1'in altındaki kumaşları içermektedir.³⁸⁸

---

³⁸⁸ Bu kumaş çeşitlerinin %'lik dilimleri şu şekildedir. dilimi %0,81 olan kumaş: alaca; %0,71 olan kumaşlar: çiçekli, yazma; %0,61 olan kumaş: taraklı; %0,51 olan kumaş: fanila; %0,40 olan kumaşlar: melez, yemeni, çevre, selanik, patiska, melander; %0,30 olan kumaş: sırmalı; %0,20 olan kumaşlar: lari, keten, mecrediye, güvez, altıparmak, halebkâri; %0,10 olan kumaşlar: kürdiye, hare, canfes, hindkâri, dolama, oya, ibrişim, çinkâri, kaşmir, frenk çeşmi, dimi, penbe şeklindedir.

3. DİYARBAKIR ŞER'İYYE SİCİLLERİNDEKİ DİĞER DOKUMA ÜRÜNLERİ

3.1 Şer'îyye Sicillerinde Tespit Edilen Kıyafet Çeşitleri

Giysiler, tarihsel süreçte uzun dönemde oluşmuş birikim ve deneyimlerin ürünleri olarak meydana gelmişlerdir. Kültürel değerleri taşımaları ve folklörük sürekliliği sağlamaları açısından, toplumların ve dönemlerin özelliklerini sergilerler. Orta Asya Türklerinde bir yapıya kavuşan Türk giyim tarzı orta asya orjinini koruyarak Anadoluya kadar gelmiştir. Bu gelenek, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluk döneminde zenginleşip çeşitlenerek devam etmiştir.³⁸⁹

Osmanlı Devleti'nde de önceki dönemlerde olduğu gibi rahatlık olgusu giysi oluşumunun temelini içermektedir. Ata binmeyi kolaylaştırması açısından bu durum son derece önemlidir. Bu giyim sisteminin en önemli parçalarından biri kaftandır. Dış giyim olarak karşılaşılan kaftan yün ve iplik çeşitlerinin neredeyse hepsiyle yapılmıştır. Kaftanın içine ise genelde entari, gömlek, hırka ve alt kısımlarına da dış don olarak çakşır, şalvar, potur isimleriyle anılan giysiler giymişlerdir. Bu kıyafetlerin tamamlayıcısı olarak ise kuşak ve kemerler önemli aksesuarlar olarak kullanılmışlardır.³⁹⁰ Bu bağlamda Osmanlı giysilerinde dikkat çeken bir özelliğin de kat kat giyinilmesi olduğu görülmektedir.³⁹¹ Yani genel itibarıyla Osmanlı kıyafetlerinde bulunan özellikler: uzun, bol dökümlü ve örtülü olması şeklindedir.³⁹²

Sicillerde en çok geçen kıyafet çeşidi olarak entari göze çarpmaktadır. Özellikle yapıldığı kumaş çeşidi bakımından çok önemli bilgiler sunmaktadır. Entariler, hafif ipeklilik ve sade kumaşlardan vücudu saran ve yumuşak konforlu giysiler olarak yapılmışlardır. Etek boyu ayak bileklerine kadar olan, önden açık ve uzun kollu giysilerdir. Entariler ev içi ve dışında erkek, kadın ve çocuklar tarafından giyilen önemli bir elbise çeşididir.³⁹³

Sicillerde tespit edilen kıyafetlerin imal edildiği kumaşlar ilk bölümde gösterilmiştir. Bu bölümde belirtilen alt türler doğrudan kıyafete yönelik renk ve farklılıkları içermektedir. Tespit edilen kıyafetler tüm sicillerde benzerlik göstermektedir.

³⁸⁹ Koca, E., Koç, Fatma. (2014). "Kıyafetnameler Ve Ralamb'ın Kıyafet Albümün'deki 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumunu Giysi Özelliklerinin İncelenmesi". *Turkish Studies*, 9(11), ss. 371-394, s. 373

³⁹⁰ Yılmaz, D. (2011). Osmanlı Dönemi 19. Yüzyıl Modası Ve Değişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 4

³⁹¹ Ocakoğlu, N. (2018). "Osmanlı Sarayı Kadın Giysileri Ve Günümüz Giysi Tasarımına Bir Uyarılma". *Ulakbilge*, 6(30), ss. 1537-1548, s. 1538

³⁹² Demir, E. T. (2015). Osmanlı Dönemi Kadın Giyim Kuşamında Avrupa Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, s. 52

³⁹³ Görünür, L., Ögel, S. (2006) "Osmanlı Kaftanları İle Entarilerinin Farkları Ve Kullanılışları". *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 3(1), ss. 59-68, s. 61

Yani halkın geneli yüz yıllık bir süreçte kumaşlarda olduğu gibi gösteriştten uzak yerel kıyafetler tercih etmişlerdir. Bu bölümde 11 adet şer'iyeye sicilinde toplam 76 çeşit ana kıyafet tespit edilmiştir.

3.1.1. H. 1151-1152 (1739) Tarihli 3756 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1739 yılına ait sicilde toplam 29 adet kıyafet çeşidi tespit edilmiştir. Bu kıyafetleri şu şekilde sıralayabiliriz: kavuk, sarık, şalvar, destar, zıbın, don, gömlek, zenne, kaban, kuşak, dizlik, entari, kaftan, biniş, merhama, çorap, çakşır, sitâre, takke, uçkur, peçe, delme, ihram, fes, yağmurluk, kesme, serpuş, mor kerrake, eldiven ve tozluktur. Bu sicilde tespit edilen kıyafetlerin çeşitlerine bakılırsa; gömleğin 4 farklı çeşidi bulunmaktadır. Bunlar: mai gömlek, Mısır gömleği, hamal gömleği, İstanbullu gömlek ve berber gömleği; entarinin tek çeşidi olarak Manisa entari; cübbenin bir çeşidi olan binişin beyaz rengi; bir tür hırka olan merhamanın dört çeşidi olarak Mısır merhaması, zıfır merhaması, zümrüt merhama ve hamam merhaması; ihramın iki çeşidi olarak beyaz ihram ve Cezayir ihramı; yağmurluk olarak siyah yağmurluk; Fransız Fesi; kesmenin iki çeşidi olan ve biri yerli iç pazardan biri ithal olarak getirilen Acem kesmesi ve Şam kesmesi sicillerden tespit edilen kıyafet türleridir.³⁹⁴

3.1.2. H. 1169-1170 (1756) Tarihli 3744 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1756 yılına ait sicilde toplam 28 kıyafet çeşidi tespit edilmiştir. Bu kıyafetleri şu şekilde sıralayabiliriz: biniş, kaftan, kuşak, kavuk, serpuş, destar, delme, şalvar, çakşır, entari, don, fes, gömlek, arakçın, peçe, börk, külah, kalpak, kürde, uçkur, libade, yağmurluk, başlık, sinebend, sim pazubend, kalçın, kerrake ve çoraptır. Bu kıyafetlerin türlerine bakılırsa: Biri renk olmak üzere binişin 2 farklı türü olan yeşil biniş ve hamam binişi; kaftanın üç farklı rengi olarak haki, mai ve kırmızı kaftan; kuşağın diğer şehirlerden gelen iki modeli olarak Bağdat kuşağı ve Keşan kuşağıdır. Bir tür sarık olan destarın 3 modeli tespit edilmiştir. Bunlar: Musul destarı, çakmaklı destar ve yeşil destardır. Bir tür şalvar olan çakşırın al rengi tespit edilmiştir. Bunun yanında yine entarinin iki modeli olarak Musul entarisi ve beyaz entari; donun beyaz rengi; gömleğin iki farklı çeşidi olarak

³⁹⁴ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 3, 8, 9, 13-15, 20, 24, 32-33, 35-36, 38, 53-56, 66, 68-72

mai gömlek ve hamam gömleği; son olarak da bir tür takke olan arakçının beyaz rengi bu döneme ait tespit edilen kumaşların çeşitleridir.³⁹⁵

3.1.3. H. 1170-1296 (1757-1879) Tarihli 3773 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1757-1879 yılına ait incelenen sicilde toplam 25 çeşit kıyafet tespit edilmiştir. Bunlar: sitare, hamam çamaşırı, kuşak, elbise, şalvar, entari, cübbe, çorap, içlik, gömlek, merhama, incili, fes, sako, hırka, mintan, pantor, yelek, libade, uçkur, külah, arakçın, eldiven, hamam, esvabı, kaban ve palto şeklindedir. Tespit edilen kıyafetlerin alt türlerine bakılırsa bunlar: hamam elbisesi, entarinin iki çeşidi olan işleme entari, siyah entari ve son olarak da işleme gömlek sicilde bulunan kıyafetlerin alt türleridir.³⁹⁶

3.1.4. H. 1172-1173 (1758-1760) Tarihli 3796 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1758-1760 tarihli incelenen bu sicilde toplam 43 çeşit kıyafet tespit edilmiştir. Bu oran diğer sicillerde tespit edilen kıyafetlerin ortalamasının üzerindedir. Bu kıyafetler: Entari, delme, fes, arka esvabı, şalvar, yağmurluk, çorap, eldiven, kuşak, destar, serpuş, sitare, biniş, gömlek, kalçın, arakçın, kavuk, kaftan, simli sinebend, çakşır, don, börk, kalpak, mintan, simli nimten, libade, cepken, kerrake, kürde, takke, peçe, cübbe, sarık, ihram, uçkur, ferace, tâka, hamail, yapınca, bürde, fistan, tor ve mitilli üslük şeklindedir. Tespit edilen kıyafetlerin türlerine bakılırsa entarinin 4 farklı türü görülmektedir. Bunlar: Levn entari, Manisa entari, potalı entari ve beyaz entaridir. Delmenin beyaz delme ve harçlı mai delme olmak üzere iki farklı çeşidi bulunmaktadır. Fesin 4 farklı türü tespit edilmiştir. Bunlar: kırmızı fes, Cezayir kırmızı fes, beyaz fes ve işleme festir. Kuşağın 5 farklı türü bulunmaktadır. Bunlar: Trablus kuşağı, Lahur kuşak, Keşan kuşağı, Halep kuşağı ve beyaz kenefi kuşaktır. Destarın; yeşil destar, beyaz destar, çakmaklı destar ve Musul destarı olmak üzere 4 farklı türü tespit edilmiştir. Yine bu sicilde binişin 2 rengi olarak nefi ve kırmızı biniş; gömleğin de hamam gömleği türü bulunmaktadır. Kaftanın 4 farklı türü tespit edilmiştir. Bunlar: Malatya kaftan, sünbüli kaftan, potalı kaftan ve mor kaftandır. Sicilde son olarak tespit edilen kıyafetler arasında potalı don; ihramın iki rengi

³⁹⁵ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 99, 102, 105, 107, 109, 114, 116, 121-122, 125, 127, 135-136, 141, 148, 151, 153, 160, 170-171, 178-181, 183, 190, 195

³⁹⁶ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 236-237, 243, 245, 256, 260, 263, 267, 285-286, 290, 295, 305, 312, 316

olarak beyaz ve gümüşi ihram; takanın rengi olarak yeşimi taka ve tüylü yapınca şeklidir.³⁹⁷

3.1.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1790-1792 yılına ait sicilde tespit edilen toplam 35 çeşit kıyafet bulunmaktadır. Bu kıyafetler: Kavuk, destar, entari, kaftan, ferace, gömlek, biniş, çakşır, destar, cübbe, don, fes, börk, içlik, uçkur, kuşak, arakçın, çorap, libade, şalvar, kalpak, külah, kürde, serpuş, peçe, yelek, kaban, cepken, başlık, içlik, hamam esvabı, mintan, döşü, sarı ihram ve kavramadır. Bu kıyafetlerin türlerine bakılırsa: yeşil destar, entarinin 4 farklı türü olan mai entari, beyaz entari, Manisa Entari, Halep Entari; gömleğin iki çeşidi olarak Simav gömleği ve hamam gömleği; binişin iki farklı rengi olan yeşil ve nefli biniş; mai don ve son olarak da beş farklı kuşak tespit edilmiştir. Bunlar: beyaz kuşak, Halep kuşağı, mutki kuşağı, keşan kuşağı ve Trablus kuşağıdır.³⁹⁸

3.1.6. H. 1206-1207 (1792) Tarihli 3785 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1792 yılına ait bu sicilde toplam 34 çeşit kıyafet tespit edilmiştir. Bu kıyafetler şu şekildedir: Kavuk, destar, don, gömlek, biniş, çakşır, sitare, şalvar, entari, başlık, cübbe, serpuş, kuşak, fes, külah, sinebend, uçkur, hamam esvabı, börk, yamçı, kalpak, kürdük, kaftan, içlik, gecelik, libade, çorap, arakçın, siyah peçe, cepken, pazubend, yağmurluk ve yelectir. Bu kıyafetlerin çeşitlerine bakılırsa: yeşil destar, kırmızı don, beyaz libade, bunun yanında hamam gömleği, binişin iki farklı rengi olarak yeşil ve mor biniş; entarinin dört farklı çeşidi olarak beyaz entari, kırmızı entari, çatana entari, Manisa entari; son olarak kuşağın beş farklı çeşidi olan Trablus kuşak, Halep kuşak, beyaz kuşak, mor kuşak ve keji kuşak tespit edilmiştir.³⁹⁹ Külah, askerler ve erkekler başta olmak üzere halkın çoğunluğu tarafından uzun bir süre kullanılmıştır. Külahın çok çeşidi bulunmasına karşın kavuktan ayrılan yanı dikişsiz ve tek parça keçeden üretilmesidir. Daha sonra cumhuriyet devrinde fes ile birlikte kullanımı kaldırılmıştır.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 362-366, 368, 370-372, 374, 383, 394, 401, 405, 411, 414, 418, 429, 433, 436, 445, 462, 470, 480-482, 488, 490, 494, 529-530, 546, 561-562, 620, 635, 689, 703, 712, 730, 752

³⁹⁸ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015b, s. 11, 15, 28, 31, 33, 34, 42, 57-59, 71, 78, 83, 100, 109-111, 143, 151, 158, 165, 167, 192, 200, 206, 220, 227-228, 336, 343, 363, 367

³⁹⁹ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015b, s. 465, 469, 471, 473, 476-478, 484-486, 490, 493, 496-498, 500, 504, 527, 538, 540, 562, 591, 600, 638, 641, 644, 652, 670, 676

⁴⁰⁰ Koçu, 1969, s. 162

3.1.7. H. 1214-1215 (1800) Tarihli 3797 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1800 yılına ait bu sicilde toplam 37 çeşit kıyafet tespit edilmiştir. Bu sayı incelenen sicillerdeki ortalamanın üzerindedir. Tespit edilen kıyafetler: Biniş, fistan, don, entari, uçkur, gömlek, cübbe, börk, kuşak, şalvar, fes, beyaz ihram, destar, kaftan, serpuş, sitare, hamam esvabı, peçe, kavuk, çintiyan, kalpak, libade, sinebend, pazubend, kalçın, yağmurluk, cepken, kerrake, kontoş, kabalak, çorap, içlik, frenk çakşırı, başlık, kürde, mintan ve yelek şeklindedir. Bu kıyafetlerin alt türlerine bakılırsa bunlar: Dört farklı entari olan işleme entari beyaz entari beyaz benekli entari ve Manisa entaridir. Yine bu sicilde mai gömlek ve yazılı gömlek olmak üzere iki farklı gömlek tespit edilmiştir. Sicilde çeşit bakımından en zengin giyim eşyası beş çeşidiyle kumaş olmuştur. Bunlar: sarı kuşak, beyaz kuşak, Trablus kuşağı, kenefi kuşak ve Mardin kuşağıdır.⁴⁰¹

3.1.8. H. 1219-1222 (1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1804-1808 yılına ait incelenen sicilde toplam 28 çeşit kıyafet tespit edilmiştir. Bu kıyafetler: Beyaz peçe, don, entari, cübbe, kavuk, gömlek, fes, şalvar, çakşır, sarık, çorap, serpuş, yelek, takke, kuşak, börk, ihram, libade, destar, kalpak, külah, libas, patik, biniş, kaban, başlık, içlik ve hamam esvabıdır. Bu kıyafetlerin alt türlerine bakılırsa az olduğu görülmektedir. Tespit edilen alt türler şunlardır: Entarinin iki çeşidi olarak Kayseri entari ve beyaz entari; Diyarbakır dışından gelen Bolu serpuş ve serpuşun farklı bir rengi olan mai serpuş; beyaz kuşak ve beyaz libas şeklindedir.⁴⁰²

3.1.9. H. 1239 (1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1822 yılına ait incelenen Diyarbakır şer'iyeye sicilinde toplam 23 çeşit kıyafet tespit edilmiştir. Bu kıyafetler şu şekildedir: fes, serpuş, cübbe, gömlek, don, kuşak, entari, mintan, sitare, yelek, başlık, biniş, çakşır, destar, şalvar, yağmurluk, çorap, kavrama, beyaz libade, içlik, kavuk, külah ve feracedir. Bu kıyafetlerin alt türlerine bakılırsa: donun iki farklı rengi olarak mai don ve beyaz don; kuşağın beş farklı çeşidi olarak Trablus kuşağı, Keşan kuşağı, Frenk kuşağı, beyaz kuşak ve yeşil kuşak; entarinin üç farklı çeşidi olarak

⁴⁰¹ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015c, s. 297, 300-301, 303, 308, 310-311, 314, 319, 324-325, 327, 331, 334, 341-342, 344-346, 349, 351, 359-361, 365-366, 370-371

⁴⁰² Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. D.Ş.S. No: 3716, s. 2-10, 12, 16, 19, 22-24, 38, 47, 49, 50, 52, 56, 62, 77, 88, 92

Selimiye entari, beyaz entari, işlemeli entari; destarın tek rengi olarak yeşil destar; şalvarın üç çeşidi olarak hamam şalvarı ve beyaz şalvar; son olarak da kırmızı içlik şeklinde tespit edilmiştir.⁴⁰³

3.1.10. H. 1246-1248 (1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1830-1833 yılına ait bu sicilde tespit edilen toplam kıyafet çeşidi 23'tür. Diğer sicillerle kıyaslandığında ortalamanın biraz daha altında kalmaktadır. Bu kıyafetler: Uzun elbise, gömlek, entari, sitare, libade, külah, fes, sarık, don, kuşak, başlık, cübbe, biniş, mintan, şalvar, destar, islambol çenberi, ceket, çorap, çakşır, yelek ve serpuş şeklindedir. Tespit edilen kıyafet çeşitlerinin alt türleri şu şekilde sıralanmaktadır: haki entari, şak entari, beyaz entari, beyaz kuşak, beyaz Frenk kuşağı ve işlemeli mintan.⁴⁰⁴

3.1.11. H. 1260-1262 (1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Kıyafet Çeşitleri

1844-1846 yılına ait incelenen son sicildeki kıyafetlere bakıldığında yirmi beş farklı çeşit görülmektedir. Bu kıyafetler: Gömlek, şalvar, kuşak, entari, biniş, fes, patik, don, serpuş, başlık, çorap, yelek, cübbe, dürra'a, kaftan, ihram, çakşır, hamam esvabı, mintan, etek, libade, içlik, sarık, pantul ve ceket şeklindedir. Bu kıyafetlerin türlerine bakıldığında şu şekilde sıralanmaktadır: Mai gömlek, kapalı şalvar, Frenk kuşağı, kırmızı kuşak, işleme kuşak, işlemeli entari, Mısır entari, beyaz entari, mai entari, siyah entari, kırmızı don, beyaz don, mai serpuş, mai cübbe, siyah cübbe, Mısır dürra'a, Halep dürra'a, beyaz libade ve beyaz pantuldur.⁴⁰⁵

3.2 Şer'iyeye Sicillerinde Tespit Edilen Ev Döşemeleri

Genel anlamda ev eşyalarının sayısı ve çeşitliliği ailenin sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu yansıtmaktadır. Bu durum Osmanlı Devleti'nde kullanılan ev eşyalarında da dikkat çekmektedir. Örneğin: Türklerde halı, inanç felsefesi çerçevesinde dokunmuş ve kullanılmıştır. Yolculuk sırasında vefat eden Türkler, tabuta değil kilim veya halıya sarınmışlardır. Diğer yandan namaz kılmak, sedirlere serilmek gibi yerlerde de kullanılmışlardır. Bunun yanında yataklar ise genellikle gece serilir, gündüzleri yüklük adı

⁴⁰³ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. D.Ş.S. No: 3742, s. 2-7, 11-12, 15, 38, 45, 53, 56, 58-59, 62, 66, 72, 79, 82, 84

⁴⁰⁴ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. D.Ş.S. No: 3741, s. 4-6, 24, 29, 35, 41-42, 44, 47, 50-51, 54

⁴⁰⁵ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. D.Ş.S. No: 3768, s. 2-6, 8-9, 12-13, 17, 20-21, 23, 36, 38, 41, 45, 48, 50, 52, 58, 63, 66, 79, 87, 101, 112-113, 127

verilen yere kaldırılırdı.⁴⁰⁶ Ev eşyaları Diyarbakır ölçeğinde sade bir yapı olarak varlık göstermiştir. Dokuma ürünlerinden imal edilip kullanılan ev eşyaları sicillerin genelinde benzerlik göstermektedir. 11 adet sicilde dokuma ürünlerini barındıran toplam 37 çeşit ana ev eşyası tespit edilmiştir. bu bölümde bu sicillerdeki ev eşyalarının tespiti yapılmıştır.

3.2.1. H. 1151-1152 (1739) Tarihli 3756 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1739 yılına ait sicilde toplam 18 adet ev eşyası tespit edilmiştir. Bu eşyalar: Yastık, halıçe, şilte, mak’ad, kebe, yorgan, minder, perde, kilim, döşek, döşek çarşafı, cacim, halı, seccade ve rahle puşidesi şeklindedir. Bu eşyaların alt türlerine bakıldığında şu şekilde sıralanmaktadır: yorgan yüzü, yün yastık, yastık yüzü, koltuk yastığı, baca perdesi, kapı perdesi ve tavan perdesi.⁴⁰⁷

3.2.2. H. 1169-1170 (1756) Tarihli 3744 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1756 yılına ait incelenen sicilde 18 çeşit ev eşyası tespit edilmiştir. Tespit edilen bu eşyalar: Yastık, halıçe, şilte, mak’ad, kebe, yorgan, minder, perde, kilim, hurç, döşek, döşek çarşafı, cacim, halı, seccade, rahle örtüsü, ocaklık perde ve gaşiye şeklindedir. Bu eşyaların alt türleri: Tüy yastık, koltuk yastığı, beşik yastığı, yeşil yastık, mitilli Mardin kebesi, mitil yorgan, Bayburt kilim, mitil döşek, döşek yüzü, hamam halısı, Bayburt seccade ve Mardin gaşiesidir.⁴⁰⁸

3.2.3. H. 1170-1296 (1757-1879) Tarihli 3773 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1757-1879 yılına ait Diyarbakır şer’iyye sicilinde toplam 16 adet ev eşyası tespit edilmiştir. Bu eşyalar şunlardır: Yastık, yatak, yorgan, döşek, şilte, kilim, palas, seccade, halı, perde, halıçe, mak’ad, kanape, sadr minderi, cacim ve hurçtur. Bu eşyaların alt türlerine bakıldığında: Koltuk yastığı, yorgan yüzü, mitil yorgan, ot memlu yer şiltesi, çaput memlu yer şiltesi, Acem kilimi, halı seccade ve koltuk minderi şeklindedir.⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ Çiftçi, B. (2017). “Osmanlı’da Ev ve Ev Eşyaları (17. Yüzyılda ‘Ayntâb Örneği)”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), ss. 461-476, s. 466-467

⁴⁰⁷ Bu sicilde tespit edilen ev eşyaları için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 3-5, 9, 14, 17-18, 34-35, 42, 44, 49, 53, 66, 68

⁴⁰⁸ Bu sicilde tespit edilen ev eşyaları için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 102, 110-111, 121, 123, 125-126, 131-132, 134, 136-137, 148, 167, 176, 179, 185, 199

⁴⁰⁹ Bu sicilde tespit edilen ev eşyaları için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 236, 254, 260, 263, 267, 272, 275, 280, 281, 316, 321

3.2.4. H. 1172-1173 (1758-1760) Tarihli 3796 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1758-1760 yılları arasında kullanılan ev eşyalarına bakıldığında incelenen diğer dönemlere göre daha fazla ev eşyası çeşidi tespit edilmiştir. Bunlar: Minder, yorgan, mitil, döşek, yastık, kumaş koltuk, kilim, şilte, cacim, halı, mak'ad, perde, halıçe, çultar, seccade, hurç, gaşiye, rahle örtüsü, heybe, kumaş, beşik çevirmesi, hırsenk, kebe ve hamam döşemesidir. Tespit edilen yirmi üç çeşit ev eşyasının türleri ise: Potalı yorgan, mitil yorgan, yorgan yüzü, döşek yüzü, tüy yastık, koltuk yastığı, Bayburt kilim, beyaz kilim, hamam halısı, Bağdat mak'adı, baca perdesi, halı seccade, Bayburt seccade, ocaklık örtüsü, beşik örtüsü ve kara kebe şeklinde sıralanmaktadır.⁴¹⁰

3.2.5. H. 1205-1206 (1790-1791) Tarihli 3725 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1790-1791 yılına ait sicilde toplam 15 çeşit ev eşyası bulunmaktadır. Bu eşyalar: Yorgan, yastık, mitil, cacim, halıçe, döşek, kilim, şilte, seccade, mak'ad, kebe, halı, hurç, palas ve perde şeklinde sıralanmaktadır. Bu eşyaların türlerine bakıldığında: Bayburt kilim ve mak'ad yüzü olmak üzere iki alt türü tespit edilmiştir.⁴¹¹

3.2.6. H. 1206-1207 (1792) Tarihli 3785 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1792 yılına ait incelenen sicilde toplam 18 adet ev eşyası bulunmaktadır. Bu eşyalar: Kilim, yorgan, minder, döşek, yastık, mitil, palas, şilte, mak'ad, cacim, perde, seccade, halıçe, halı, heybe, koltuk, hurç ve kebe şeklindedir. Tespit edilen eşyaların alt türlerine bakıldığında bunlar: Gird kilim, mitil yorgan, döşek çarşafı, tüy yastık, beyaz mak'ad ve kapılık perdedir.⁴¹²

3.2.7. H. 1214-1215 (1800) Tarihli 3797 Numaralı Diyarbakır Şer'iyeye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1800 yılına ait sicilde toplam 16 çeşit ev eşyası bulunmaktadır. Bunlar: Kilim, mitil, yorgan, döşek, minder, yastık, mak'ad, şilte, halıçe, palas, cacim, perde, seccade,

⁴¹⁰ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015a, s. 370-372, 401, 418-419, 421, 430, 442, 490, 511, 516, 526, 552, 554-555, 574, 582, 593, 602, 642, 689, 752, 757

⁴¹¹ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015b, s. 31, 34-35, 46, 48-49, 51, 86, 109, 210

⁴¹² Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015b, s. 467-468, 473, 476-477, 491, 507, 513, 518, 580, 624, 677

kebe, halı ve rahle örtüsüdür. Tespit edilen eşyaların alt türlerine bakıldığında: döşek çarşafı , yastık yüzü, mak'ad yüzü ve hamam halıçesi şeklindedir.⁴¹³

3.2.8. H. 1219-1222 (1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1804-1808 yıllarına ait incelenen bu sicilde tespit edilen ev eşyası çeşidi 17'dir. Bunlar: Kilim, yorgan, yastık, halı, seccade, şilte, mitil, halıçe, hamam halıçesi, minder, mak'ad, palas, döşek, perde, kebe, hurç, cacim ve heybedir. Bu eşyaların alt türleri ise şu şekildedir: Yorgan yüzü, yastık yüzü, Acem yastık yüzü, tüy yastık, sim dövme halı, halı seccade, hamam halıçesi ve mak'ad yüzü.⁴¹⁴

3.2.9. H. 1239 (1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1822 yılına ait bu sicilde toplam 17 adet ev eşyası tespit edilmiştir. Bunlar: Yorgan, mitil, döşek, yastık, palas, kilim, cacim, mak'ad, şilte, minder, halı, seccade, kebe, perde, halıçe, karyola ve hurçtur. Bu eşyaların alt türleri ise: Mitil yorgan, yorgan yüzü, sarı yorgan, kırmızı yorgan, döşek yüzü, mitil yastık, kırmızı yastık, mitil şilte ve minder yüzü şeklinde tespit edilmiştir.⁴¹⁵

3.2.10. H. 1246-1248 (1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1830-1833 yıllarına ait sicilde toplam 17 çeşit ev eşyası bulunmaktadır. Bu eşyalar: Şilte, yorgan, cacim, kilim, vesaid, döşek, yastık, hurç, halı, minder, palas, mak'ad, halıçe, perde, seccade, kebe ve mitildir. Tespit edilen eşyaların alt türlerine baktığımızda: Döşek yüzü, yastık yüzü, kırmızı minder, halı seccade ve kırmızı seccade şeklindedir.⁴¹⁶

3.2.11. H. 1260-1262 (1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer'iyye Sicilindeki Ev Döşemeleri

1844-1846 yılına ait son incelenen sicilde toplam 18 çeşit ev eşyası tespit edilmiştir. Bu eşyalar: Mitil, döşek, minder, cacim, kilim, perde, yorgan, yastık, şilte, kebe, halıçe, heybe, mak'ad, palas, halı, seccade, hurç ve koltuk şeklindedir. Bu eşyaların alt

⁴¹³ Bu sicilde tespit edilen kıyafet çeşitleri için Bkz. İzgöer, 2015c, s. 298, 303, 306-308, 314, 316, 318, 320-321, 323, 325-326, 370

⁴¹⁴ Bu sicilde tespit edilen ev eşyaları için Bkz. D.Ş.S. No: 3716 , s. 2-5, 8, 13, 25, 29, 44, 48, 50, 53, 70, 77, 84-85, 107

⁴¹⁵ Bu sicilde tespit edilen ev eşyaları için Bkz. D.Ş.S. No: 3742, s. 2-5, 10-12, 14, 21, 42, 52, 70, 76, 85

⁴¹⁶ Bu sicilde tespit edilen ev eşyaları için Bkz. D.Ş.S. No: 3741, s. 4-6, 23, 26-27, 29, 32, 42, 54

türleri ise şu şekildedir: Beyaz döşek, beyaz minder, mitil yorgan, yastık örtüsü, yastık yüzü, mitil yastık, gül tamgalı şilte, mai şilte, mitil şilte, mai kebe, kırmızı mak'ad, nakışlı halı ve işlemeli halıdır.⁴¹⁷

---

⁴¹⁷ Bu sicilde tespit edilen ev eşyaları için Bkz. D.Ş.S. No: 3768, s. 2-5, 7-8, 22, 29, 36, 50, 61, 68, 77, 79, 86-87, 100, 115, 127

4. SİCİLLERDEN ELDE EDİLEN DİĞER BİLGİLER, İSTATİKİ VERİLER VE DEĞERLENDİRME

4.1. Diyarbakır Şer’iyye Sicillerinde Tespit Edilen Kumaş Fiyatları

Bu bölümde sicillerde tespit edilen kumaş fiyatları tabloda gösterilmiş ve fiyat değişimleri saptanmaya çalışılmıştır. Sicillerde para birimi ağırlıklı olarak “para” cinsinde verilmiştir. Bu yüzden tablonun genel değerlendirilmesi “para” olarak belirtilmiştir. Fakat para birimi kuruş veya akçe olarak geçen siciller “para” birimine çevrilmemiş ve tablonun içinde belirtilmiştir. Paranın değişen değerinden dolayı net bir yargıya varılamayacağı için tablo tek bir para birimi olarak verilmemiştir. Terekelerde tespit edilen kumaş fiyatlarında “top” olarak geçen kayıtlar dikkate alınmıştır. Çünkü adet fiyatları sağlıklı ve objektif sonuçlara ulaşmamızı engellemektedir. Standart olarak kullanılan bu uzunluk ölçüsü kumaş fiyat eğrisi hakkında daha açık bilgi sunmaktadır. Tabloda “1 top” olarak belirtilen kumaş fiyatları o sicilde tespit edilen tüm miktarların ortalamasının alınmasıyla hesaplanmıştır.

Kumaş Çeşitleri (1 Top)	Yıllara Göre Kumaş Fiyatları (para)				
Yeşil Bez	1739	1844-1846			
	120 akç. ⁴¹⁸	54 krş. ⁴¹⁹			
Hâl Bezi	1739				
	132 akç. ⁴²⁰				
Kırmızı Bez	1739	1790-1791	1792	1800	1804-1808
	300 akç. ⁴²¹	80 pr. ⁴²²	72 pr. ⁴²³	100 pr. ⁴²⁴	104 pr. ⁴²⁵
Taraklı	1739				
	192 akç. ⁴²⁶				

Tablo 4.1. Şer’iyye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁴¹⁸ İzgöer, 2015a, s. 9-10

⁴¹⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴²⁰ İzgöer, 2015a, s. 13-14,21,36-37

⁴²¹ İzgöer, 2015a, s. 26

⁴²² İzgöer, 2015b, s. 99-100

⁴²³ İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁴²⁴ İzgöer, 2015c, s. 360-361

⁴²⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 14

⁴²⁶ İzgöer, 2015a, s. 35

Halep Alacası	1758-1760	1790-1791			
	704,7mbl. ⁴²⁷	170 pr. ⁴²⁸			
Halep Larisi	1758-1760				
	750 mbl. ⁴²⁹				
Astar	1758-1760	1800			
	44 pr. ⁴³⁰	120 pr. ⁴³¹			
Alaca	1758-1760	1790-1791	1792	1844- 1846	
	680 mbl. ⁴³²	270 pr. ⁴³³	272 pr. ⁴³⁴	20 krş. ⁴³⁵	
Hafif Alaca	1790-1791				
	190 pr. ⁴³⁶				
Şam Alaca	1790-1791	1792			
	440 pr. ⁴³⁷	560 pr. ⁴³⁸			
Yağlı Basma Çit	1758-1760				
	150 mbl. ⁴³⁹				
Kutnu	1758-1760	1790-1791	1830-1833	1844- 1846	
	720 mbl. ⁴⁴⁰	640 pr. ⁴⁴¹	48,75 krş. ⁴⁴²	46 krş. ⁴⁴³	
Al Kutnu	1758-1760				

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁴²⁷İzgöer, 2015a, s. 368,670-671; 3796 numaralı sicilde belirtilen kumaş fiyatları “meblağ” olarak geçmektedir.

⁴²⁸İzgöer, 2015b, s. 109-111, 226-228, 252-257

⁴²⁹İzgöer, 2015a, s. 369

⁴³⁰İzgöer, 2015a, s. 419

⁴³¹İzgöer, 2015c, s. 300-301

⁴³²İzgöer, 2015a, s. 459, 675-677

⁴³³İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴³⁴İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁴³⁵D.Ş.S. No: 3768, s. 20

⁴³⁶İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴³⁷İzgöer, 2015b, s. 226-228

⁴³⁸İzgöer, 2015b, s. 526-528

⁴³⁹İzgöer, 2015a, s. 473-474

⁴⁴⁰İzgöer, 2015a, s. 670-671

⁴⁴¹İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴⁴²D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁴⁴³D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

	798 mbl. ⁴⁴⁴				
Halep Kutnu	1790-1791				
	296 pr. ⁴⁴⁵				
Şile Mumu Yemeni	1758-1760				
	387,6 mbl. ⁴⁴⁶				
Sarı Keremsud	1758-1760				
	843 mbl. ⁴⁴⁷				
Çiçekli Keremsud	1758-1760				
	1.095 mbl. ⁴⁴⁸				
Keremsud	1790-1791				
	230 pr. ⁴⁴⁹				
Çitari	1758-1760	1844-1846			
	1203 mbl. ⁴⁵⁰	74 krş. ⁴⁵¹			
Şali Çitari	1844-1846				
	84 krş. ⁴⁵²				
Halep Çitarisi	1790-1791				
	572 pr. ⁴⁵³				
Beyaz Bez	1758-1760	1844-1846			
	150 mbl. ⁴⁵⁴	68 krş. ⁴⁵⁵			
Abdullah Hanı Derayi	1758-1760				
	589 mbl. ⁴⁵⁶				

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁴⁴⁴ İzgöer, 2015a, s. 675-677

⁴⁴⁵ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴⁴⁶ İzgöer, 2015a, s. 670-671

⁴⁴⁷ İzgöer, 2015a, s. 675-677

⁴⁴⁸ İzgöer, 2015a, s. 675-677

⁴⁴⁹ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴⁵⁰ İzgöer, 2015a, s. 675-677

⁴⁵¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88, 98-103

⁴⁵² D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

⁴⁵³ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴⁵⁴ İzgöer, 2015a, s. 733-734

⁴⁵⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁵⁶ İzgöer, 2015a, s. 670-671

Bez	1790-1791	1792	1800	1830-1833	1844-1846
	100 pr. ⁴⁵⁷	100 pr. ⁴⁵⁸	136 pr. ⁴⁵⁹	14,6 krş. ⁴⁶⁰	23 krş. ⁴⁶¹
Musulkâri Bez	1792				
	172 pr. ⁴⁶²				
Mardinkâri Bez	1792				
	132 pr. ⁴⁶³				
Hümayun Bez	1792				
	630 pr. ⁴⁶⁴				
Elvan Bez	1800				
	200 pr. ⁴⁶⁵				
Palu Bezi	1800				
	120 pr. ⁴⁶⁶				
Patiska Bezi	1830-1833				
	50,5 krş. ⁴⁶⁷				
Keşan Bezi	1830-1833				
	9,6 krş. ⁴⁶⁸				
Frenk Bezi	1844-1846				
	27,7 krş. ⁴⁶⁹				
Beyaz Frenk Bezi	1844-1846				
	66 krş. ⁴⁷⁰				

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyeye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁴⁵⁷ İzgöer, 2015b, s. 76-79, 109-111

⁴⁵⁸ İzgöer, 2015b, s. 555-556, 647-649

⁴⁵⁹ İzgöer, 2015c, s. 300-301, 344

⁴⁶⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁴⁶¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 20, 73, 81, 98-103

⁴⁶² İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁴⁶³ İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁴⁶⁴ İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁴⁶⁵ İzgöer, 2015c, s. 360-361

⁴⁶⁶ İzgöer, 2015c, s. 300-301

⁴⁶⁷ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁴⁶⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁴⁶⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁷⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

Amerikan Bezi	1844-1846				
	48,8 krş. ⁴⁷¹				
Al Bez	1844-1846				
	41 krş. ⁴⁷²				
Çit	1790-1791	1800	1844-1846		
	120 pr. ⁴⁷³	532 pr. ⁴⁷⁴	46,5 krş. ⁴⁷⁵		
Elvan Çit	1800	1844-1846			
	400 pr. ⁴⁷⁶	7,5 krş. ⁴⁷⁷			
Yağlı Çit	1800				
	100 pr. ⁴⁷⁸				
Hassa Çit	1800				
	200 pr. ⁴⁷⁹				
Frenk Çiti	1844-1846				
	59,7 krş. ⁴⁸⁰				
Frenk Yeşil Çiti	1844-1846				
	55,5 krş. ⁴⁸¹				
Beyazlı	1790-1791	1792	1800	1804-1808	1830-1833
	320 pr. ⁴⁸²	360 pr. ⁴⁸³	484 pr. ⁴⁸⁴	496 pr. ⁴⁸⁵	20 krş. ⁴⁸⁶
Çiçekli	1790-1791	1830-1833	1844-1846		

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁴⁷¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁷² D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁷³ İzgöer, 2015b, s. 76-79

⁴⁷⁴ İzgöer, 2015c, s. 300-301, 344

⁴⁷⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁷⁶ İzgöer, 2015c, s. 360-361

⁴⁷⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 20

⁴⁷⁸ İzgöer, 2015c, s. 360-361

⁴⁷⁹ İzgöer, 2015c, s. 360-361

⁴⁸⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁸¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁸² İzgöer, 2015b, s. 99-100

⁴⁸³ İzgöer, 2015b, s. 639-641

⁴⁸⁴ İzgöer, 2015c, s. 360-361

⁴⁸⁵ D.Ş.S. No: 3716, s. 105-106

⁴⁸⁶ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

	250 pr. ⁴⁸⁷	85 krş. ⁴⁸⁸	68,4 krş. ⁴⁸⁹		
Halep Çiçekli	1790-1791				
	280 pr. ⁴⁹⁰				
Gezi	1804-1808	1822	1830-1833	1844-1846	
	660 pr. ⁴⁹¹	39 krş. ⁴⁹²	30 krş. ⁴⁹³	40,7 krş. ⁴⁹⁴	
Halep Gezi	1790-1791	1800			
	236 pr. ⁴⁹⁵	292 pr. ⁴⁹⁶			
Hindkâri Gezi	1844-1846				
	140 krş. ⁴⁹⁷				
Atlas	1790-1791				
	532 pr. ⁴⁹⁸				
Hafif Atlas	1790-1791				
	516 pr. ⁴⁹⁹				
Halepkâri Güz Atlas	1792				
	720 pr. ⁵⁰⁰				
Halep Atlası	1844-1846				
	76,7 krş. ⁵⁰¹				
Çarşaf	1790-1791				
	532 pr. ⁵⁰²				

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁴⁸⁷ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴⁸⁸ D.Ş.S. No: 3741, s.41-42

⁴⁸⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁴⁹⁰ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴⁹¹ D.Ş.S. No: 3716, s. 72

⁴⁹² D.Ş.S. No: 3742, s. 86-87

⁴⁹³ D.Ş.S. No: 3741, s. 27

⁴⁹⁴ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88, 98-103

⁴⁹⁵ İzgöer, 2015b, s. 109-111, 226-228, 252-257

⁴⁹⁶ İzgöer, 2015c, s. 330-332

⁴⁹⁷ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

⁴⁹⁸ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁴⁹⁹ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵⁰⁰ İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁵⁰¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁵⁰² İzgöer, 2015b, s. 109-111

Halep Sandal	1790-1791				
	300 pr. ⁵⁰³				
Tülbent	1790-1791				
	540 pr. ⁵⁰⁴				
Seringam Tülbent	1790-1791				
	376 pr. ⁵⁰⁵				
Siyah Tülbent	1844-1846				
	20,6 krş. ⁵⁰⁶				
Abdürrezzakkâri	1790-1791				
	1280 pr. ⁵⁰⁷				
Şal	1790-1791	1804-1808	1830-1833		
	408 pr. ⁵⁰⁸	564 pr. ⁵⁰⁹	30 krş. ⁵¹⁰		
Frenk Şalı	1790-1791				
	172 pr. ⁵¹¹				
Engürü Şalı	1790-1791				
	1.040 pr. ⁵¹²				
Yemeni	1790-1791	1792	1844-1846		
	228 pr. ⁵¹³	328 pr. ⁵¹⁴	63 krş. ⁵¹⁵		
Sükkeri Yemeni Değirmi	1792				
	600 pr. ⁵¹⁶				
Dürriye	1790-1791				

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁵⁰³ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵⁰⁴ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵⁰⁵ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵⁰⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁵⁰⁷ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵⁰⁸ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵⁰⁹ D.Ş.S. No: 3716, s. 62

⁵¹⁰ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁵¹¹ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵¹² İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵¹³ İzgöer, 2015b, s. 109-111, 306

⁵¹⁴ İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁵¹⁵ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁵¹⁶ İzgöer, 2015b, s. 647-649

	200 pr. ⁵¹⁷				
Şa'irbab	1790-1791				
	360 pr. ⁵¹⁸				
Beldar	1790-1791				
	260 pr. ⁵¹⁹				
Tahmasi	1790-1791				
	260 pr. ⁵²⁰				
Keten	1790-1791				
	440 pr. ⁵²¹				
Manse	1792				
	100 pr. ⁵²²				
Manisa	1800				
	140 pr. ⁵²³				
Beyaz	1830-1833				
	16 krş. ⁵²⁴				
Patiska	1830-1833	1844-1846			
	54,2 krş. ⁵²⁵	22 krş. ⁵²⁶			
Siyah Patiska	1830-1833				
	60 krş. ⁵²⁷				
Hümayun	1830-1833				
	52,8 krş. ⁵²⁸				
Mecidiye	1844-1846				
	27,1 krş. ⁵²⁹				

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

⁵¹⁷ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵¹⁸ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵¹⁹ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵²⁰ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵²¹ İzgöer, 2015b, s. 109-111

⁵²² İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁵²³ İzgöer, 2015c, s. 300-301

⁵²⁴ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁵²⁵ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁵²⁶ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁵²⁷ D.Ş.S. No: 3741, s.41-42

⁵²⁸ D.Ş.S. No: 3741, s. 41-42

⁵²⁹ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

Venedik Çeşmi	1844-1846				
	119 krş. ⁵³⁰				
Libade	1844-1846				
	42,5 krş. ⁵³¹				
Frenk Çuha	1844-1846				
	119 krş. ⁵³²				

Tablo 4.1. (devam) Şer'iyeye sicillerinden elde edilen kumaş fiyatları

Sicillerde, tabloda belirtilen “top” standardı ve adet fiyatı dışında da kumaş fiyatları bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

1739 yılı: Kendir Çuha 1 zira 150 akçe, Kırmızı Çuha 1 zira 240 akçe, Mai Çuha 1 zira 192 akçe⁵³³, penbe 1 batman 24 akçe⁵³⁴, keten 8 kıyye 1 kuruş⁵³⁵.

1756 yılı: Penbe 1 kıyye 75 akçe⁵³⁶.

1758-1760 yılı: Londra Çuha 1 zira 240 meblağ⁵³⁷.

1790-1791 yılı: Mai ve tahini çuha, 22 zira fi 100- 2.193 para; mai fıstıklı çuha, 29 zira fi 114- 3.306 para; yeşil ve penbe çuha, 1 kerah 9 zira fi 103- 934 para; mai ve anküdi çuha, 7 kerah 14 zira fi 116- 1.673 para; mai ve darçini çuha, 1 kerah 14 zira fi 104- 1.442 para; kahverengi ve mai çuha, 2 kerah 10 zira fi 111- 1.179 para; fıstıklı ve mai çuha, 18 zira fi 103- 1.854 para; mai ve sünbüli ve nefli çuha, 33 zira fi 110- 3.630 para; mai ve kavuniçi çuha, 2 kerah 21 zira fi 110- 2.164 para; mai ve al ve zeytuni çuha, 4 kerah 29 zira fi 106- 1.032 para; mai çuha, 20 zira fi 108- 2.160 para; al ve fıstıklı çuha, 9.5 zira fi 110- 1.052 para; al çuha, 4.5 zira fi 138- 635 para; al çuha, 4 kerah 29 zira fi 106- 2.972 para; mai çuha, 3 zira 4 kerah fi 110- 295 para; mai çuha, 2 kerah 2.231 para; mai ve mor çuha, 60 zira fi 82- 4.920 para; beyaz çuha, 16 zira fi 109- 1.744 para; laciverdi çuha, 6 kerah 28 zira fi 104- 2.952 para; beyaz çuha, 2 kerah 30 zira 4.330 para; yeşil çuha, 2 kerah 28, $\frac{3}{4}$ zira fi 99- 2.858 para; ahmerin çuha, 2 kerah 28 zira fi 78- 2.251 para; tahini çuha, 21 zira 2.127 para; yeşil çuha, 29 zira 3.071 para; erguvani çuha, 28 zira 2.251 para; mor çuha, 29,

⁵³⁰ D.Ş.S. No: 3768, s. 86-88

⁵³¹ D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁵³² D.Ş.S. No: 3768, s. 98-103

⁵³³ İzgöer, 2015a, s. 36-37

⁵³⁴ İzgöer, 2015a, s. 68-72

⁵³⁵ İzgöer, 2015a, s. 17-18

⁵³⁶ İzgöer, 2015a, s. 114

⁵³⁷ İzgöer, 2015a, s. 516

¾ zira 3.123 para; kavuniçi çuha, 29, ¾ zira 2.975 para; nefli çuha, 2 kerah 30.5 zira fi 123 1.991 para, yemeni 1 kıt'a 92 para; mavi yemeni 1 kıt'a 211 para⁵³⁸.

1792 yılı: Tülbent 1 kıt'a 33 para⁵³⁹, kırmızı bez 1 kıt'a 50,7 para⁵⁴⁰, kırmızı iplik 1 batman 900 para⁵⁴¹, bez 1 kıt'a 80,8 para⁵⁴², iplik alaca 1 kıt'a 80 para, kırmızı 1 kıt'a 41 para, bağlı çit 1 kıt'a 139 para, beyaz bez 1 kıt'a 108 para⁵⁴³.

Tereke kayıtlarının %4,12'lik bir oranında kumaşlar “top” olarak tespit edilmiştir. Bu şekilde kayda geçen kumaşların tür, menşei ve fiyatlarının gerçeğe yakın ve tutarlı olarak kaydedildiği düşünülmektedir. Kadı, mamul durumundaki ürünlerin fiyatlandırılmasında standart değerler belirlemiştir. Ev döşemesi ve kıyafette ürünün kumaş niteliğinin net olmadığı veya fiyatlandırmayı yapan kişinin bu tip ürünlere yüzeysel bir değer biçtiği düşünülmektedir. Bu yüzden “top” olarak belirtilen kumaşların fiyatının belirlenmesi, dönemin dokumacılığını anlamak açısından çok önemli bilgiler sağlamıştır. Yine bu şekilde tespit edilen ürünlerde “Frenk çiti”, “Tokat şalı”, “Haleb alacası” gibi nitelendirmelerin ayrıntılı ve özenli biçimde belirtildiği görülmektedir. Bu nitelendirmeler ürünlerin menşelerini anlamak açısından son derece önemli bilgiler sunmaktadır.

Tespit edilen kumaş fiyatlarında zorluk çekilen bir durum, aynı kumaşın devam eden dönemdeki sicilde fiyatının olmayışıdır. Bu durum fiyat karşılaştırmasını zorlaştırmaktadır. İkinci bir durum ise para biriminde meydana gelen değişimdir. Paranın tek cinse çevrilmesi dönemde oluşan değişiklikleri yansıtmayacağı için net sonuçlara varmak bu noktada zorlaşmaktadır.

Tablo 4.1'deki kumaş fiyatlarına bakılırsa Diyarbakır'ın incelenen sicillerinde kullanım oranı olarak ilk sıralarda yer alan bez kumaşına ayrı bir yer ayırmak gerekmektedir. İlk olarak kırmızı bezin fiyatı dikkat çekmektedir. Buradaki kırmızı ibaresi yüksek bir ihtimal renk olarak değil Diyarbakır'ın kırmızı kumaş olarak kullanılmaktadır. Çünkü fiyat olarak 1739 yılında 300 akçe iken yine aynı yılda yeşil bez ve hâl bezi ortalama 126 akçe olarak geçmektedir. Buradan kırmızı bezin normal bezden neredeyse 2 katı pahalı olduğu görülmektedir. Kırmızı bezin fiyatı 1790'dan 1808 yılına kadar %25 oranında bir artış göstermiştir. Normal bez kumaşının durumuna bakılırsa düzenli olarak bir fiyat artışının olduğu göze çarpmaktadır. 1790'dan 1800 yılına kadarki süreçte %36'lık

⁵³⁸ İzgöer, 2015b, s. 252-257

⁵³⁹ İzgöer, 2015b, s. 485-486

⁵⁴⁰ İzgöer, 2015b, s. 585-586

⁵⁴¹ İzgöer, 2015b, s. 614-615

⁵⁴² İzgöer, 2015b, s. 647-649

⁵⁴³ İzgöer, 2015b, s. 652

bir artış olurken 1830-1833 döneminden 1844-1846 dönemine kadarki süreçte %60'lık bir artış söz konusudur. Palu bezi ve normal bezin 1800 yılındaki fiyatları ortalama olarak denk düşmektedir. Bunun yanında Hümayun bezin fiyatı 1792 yılına bakıldığında normal bez fiyatının 6 katından daha fazladır. Mardinkâri bezin fiyatı normal bez fiyatına yakındır. Fakat Musulkâri beze bakıldığında normal bezden yaklaşık %70 oranında daha pahalı olduğu görülmektedir. 1830-1833 döneminde Keşan bezinin fiyatına bakıldığında normal bezin fiyatından daha düşüktür. Fiyat anlamında büyük fark oluşturan üç farklı bez bulunmaktadır. Bunlar beyaz Frenk bezi, patiska bezi ve Amerikan bezidir. Bu kumaşların üçü de ithal kumaşlardır. Burada en pahalı olan beyaz Frenk bezi normal bez fiyatının neredeyse 3 katıdır. Amerikan bezi ve patiska bezi de yaklaşık olarak iki katı civarındadır. Buradan anlaşılacağı üzere ithal bezlerin fiyatı yerli bezin fiyatından çok daha fazladır.

Burada fiyat konusunda dikkat çeken kumaşlara bakmak gerekmektedir. Astar kumaşına bakıldığında 1760'tan 1800 yılına kadar geçen sürede %200 gibi yüksek bir oranla zamlanmıştır. Dikkat çeken başka bir kumaş da alaca kumaşdır. 1790-1791 yıllarında normal alacanın fiyatı 270 paradır. Yine aynı dönemde Şam alacasının fiyatı 440 paradır. Bu iki kumaşın fiyat farkı tam olarak %100'dür. Buradan anlaşılacağı üzere Şam alacasının kalite bakımından normal alacadan çok daha farklı olduğu görülmektedir. 1792 yılına geldiğinde normal alacanın fiyatında bir değişiklik yokken Şam alacasının fiyatında %25'lik bir artışın olması son derece dikkat çekicidir. Kutnu kumaşına bakıldığında kutnu ve al renginin ortalama olarak aynı fiyat olduğu gözlemlenmektedir. 1790-1791 yılına bakıldığında kutnunun fiyatı 640 paradır. Yine bu dönemde Halep kutnunun fiyatına bakıldığında 296 para olduğu görülmektedir. Aradaki fiyat farkı %100'den fazladır. Yine buradan anlaşılacağı üzere Halep kutnusunun kalite anlamında daha aşağıda olması muhtemeldir. Çit kumaşına bakıldığında 1790'dan 1800 yılına kadarki on yıllık süreçte yaklaşık 5 katlık bir fiyat artışı dikkat çekmektedir. 1800 yılında normal çit ve elvan çit kumaşları arasında %30luk bir fark varken 1844-1846 dönemine geldiğinde bu fark %600'e çıkmıştır. 1844-1846 yılında ithal Frenk çiti ve normal çit kumaşları arasındaki farka bakıldığında %20 gibi bir oranla ithal kumaşın daha pahalı olduğu göze çarpmaktadır. Beyazlı kumaşında ise göze çarpan durum 1792'den 1800'e geldiğinde %35lik bir fiyat artışıdır. Bu fiyat artışı da anormal olarak görülmektedir. Gezi kumaşına bakılırsa 1833-1846 yılları arasında yaklaşık %35'lik bir fiyat artışı vardır. Halep gezisi 1800-1804-1808 yıllarında normal gezinin yarısından daha ucuzdur. Bunun yanında geziyle alakalı en çarpıcı fiyat farkı Hindkâri gezinin 1844-1846 yıllarındaki

fiyatıdır. Normal gezi yaklaşık 40 kuruşken Hindkâri gezi 140 kuruştur. Yani 3 katından daha fazla bir fiyat farkı mevcuttur. Atlas fiyatına bakıldığında 1790-1792 arasında Halepkâri göz atlasın normal atlastan yaklaşık %40 oranında daha pahalı olduğu görülmektedir. Diğer kumaşlardan farklı olarak şal kumaşını incelendiğinde normalde ithal kumaşlar daha pahalıken 1790-1791 yılında Frenk şalı normal şal fiyatının yaklaşık yarısıdır. Burda başka dikkat çeken nokta da Engürü şalının fiyatıdır ki aynı dönemde normal şalın neredeyse 2 katı fiyata sahiptir. Bunun yanında yemeni kumaşının 1790-1791'den 1792 yılına geçişte fiyatının 228 paradan 328 paraya çıkışı dikkat çekicidir. Son olarak patiska kumaşının 1830-1846 yılları arasındaki %100lük fiyat düşüşü olağandışı göze çarpan fiyat değişimleri arasındadır.

4.2. Sicillerde Tespit Edilen Dokuma Esnafı ve Vergi Oranları

Sicillere Ait Yıllar	Esnafın Ödemesi Gereken Toplam Miktar	Esnaf Sayısı	Dokuma Esnafının Ödemesi Gereken Toplam Miktar ve Oranı	Dokuma Esnafının Ödemesi Gereken Miktar ve Oranı
1732	3.420 krş.	39	990,5 krş. (%28,96)	Boyacı: 273,5 krş. (%27,61)
				Bezzaz: 273,5 krş. (%27,61)
				Cullah: 273,5 krş. (%27,61)
				Basmacı: 51 krş. (%5,14)
				Kavukçu: 51 krş. (%5,14)
				Kazzaz: 34 krş. (%3,43)
				Penbeci: 34 krş. (%3,43) ⁵⁴⁴
1732	1.300 krş.	39	357,5 krş. (%27,5)	Bezzaz: 104 krş. (%29,09)

Tablo 4.2. Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁴⁴Musul'da bulunan Vezir Osman Paşa'nın yanına belli bir sayıda esnaf gönderilmiştir. Kalan esnaflar ise gidenler için yardım toplamıştır. Bu yardımlar içinde ödenen en büyük miktar 273,5 kuruş olup bu parayı ödeyen 3 esnaf dokuma esnafıdır. En küçük miktar ise 5 esnafın ödediği 17 kuruştur. Ayrıca dokuma esnaflarının tek olarak ödediği vergi oranı dokuma esnafının ödediği toplam vergi üzerinden hesaplanmıştır. Bkz. İzgöer, A. Z. (Editör). (2013a). *Diyarbakir Şer'iyye Sicilleri Amid Mahkemesi*, Ankara: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, c. 2, s. 72-73

				Boyacı: 104 krş. (%29,09)
				Cullah: 104 krş. (%29,09)
				Basmacı: 19,5 krş. (%5,45)
				Penbeci: 13 krş. (%3,63)
				Gazzaz: 13 krş. (%3,63) ⁵⁴⁵
1747-1748	7.900	39	2.488,5 krş. (%31,5)	Bezzaz: 632 krş. (%25,39)
				Boyacı: 632 krş. (%25,39)
				Cullah: 632 krş. (%25,39)
				Terzi: 197,5 krş. (%7,93)
				Basmacı: 118,5 krş. (%4,76)
				Kavukçu: 118,5 krş. (%4,76)
				Penbeci: 79 krş. (%3,17)
				Kazzaz: 79 krş. (%3,17) ⁵⁴⁶
1732-1798 ⁵⁴⁷	2.175 krş.	39	682 krş. (%31,35)	Bezzaz: 174 krş. (%25,51)
				Boyacı: 174 krş. (%25,51)
				Cullah: 174 krş. (%25,51)
				Terzi: 54 krş. (%7,91)
				Basmacı: 32 krş. (%4,69)

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁴⁵ Diyarbakır'da yapılan masraflar için toplanan vergidir. 104 kuruşluk en yüksek vergiyi ödeyen 4 esnafın 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergiyi ise 6,5 kuruşla 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2013a, s. 109-110

⁵⁴⁶ İmdad-ı seferiye ve İmdad-ı hazariye vergisiyle birlikte mahkeme ve mübaşirlik hizmetleri dolayısıyla toplanan vergidir. En yüksek vergi olan 632 kuruşu ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 39,5 kuruştur ve 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2013a, s. 419-420

⁵⁴⁷ Ödenen vergide net tarih belirtilmediği için sicilin kendi tarihi yazılmıştır. Bundan sonra tarihi belli olmayan vergilerde de sicilin tarihi yazılacaktır.

				Kavukçu: 32 krş. (%4,69)
				Penbeci: 21 krş. (%3,07)
				Kazzaz: 21 krş. (%3,07) ⁵⁴⁸
1732-1798	6.000 krş.	39	1.890 krş. (%31,5)	Bezzaz: 480 krş. (%25,39)
				Boyacı: 480 krş. (%25,39)
				Hallac: 480 krş. (%25,39)
				Terzi: 150 krş. (%7,93)
				Basmacı: 90 krş. (%4,76)
				Kavukçu: 90 krş. (%4,76)
				Penbeci: 60 krş. (%3,17)
				Kazzaz: 60 krş. (%3,17) ⁵⁴⁹
1758-1760	3.355,5 krş.	39	1.057 krş. (%31,5)	Bezzaz: 268,5 krş. (%25,40)
				Boyacı: 268,5 krş. (%25,40)
				Hallac: 268,5 krş. (%25,40)
				Terzi: 83,5 krş. (%7,89)
				Basmacı: 50,5 krş. (%4,77)
				Kavukçu: 50,5 krş. (%4,77)
				Penbeci: 33,5 krş. (%3,16)
				Kazzaz: 33,5 krş. (%3,16) ⁵⁵⁰

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁴⁸ İmdad-ı hazariye vergisinin 2. taksidi olarak toplanan vergidir. En yüksek vergi 174 kuruştur ve bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En küçük vergi ise 10 kuruş olup 5 esnaf tarafından ödenmektedir. Bkz. İzgöer, 2013a, s. 159

⁵⁴⁹ Diyarbakır, Musul, Halep valisinin konaklama ve tayin ücreti için toplanan vergidir. En yüksek vergi 480 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 30 kuruştur ve 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2013a, s. 346-347

⁵⁵⁰ Diyarbakır valisine teslim edilecek zahire bedeli için toplanan vergidir. En yüksek vergi 268,5 kuruş olup, bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergiyi ise 16,5 kuruşla 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2015a, s. 456-457

1757-1879	5.200 krş.	36	1638 krş. (%31,5)	Bezzaz: 416 krş. (%25,39)
				Boyacı: 416 krş. (%25,39)
				Cullah: 416 krş. (%25,39)
				Terzi: 130 krş. (7,93)
				Basmacı: 78 krş. (%4,76)
				Penbeci: 52 krş. (%3,17)
				Kazzaz: 52 krş. (%3,17) ⁵⁵¹
1767-1768	2.175 krş.	39	682 krş. (%31,35)	Bezzaz: 174 krş. (%25,51)
				Boyacı: 174 krş. (%25,51)
				Cullah: 174 krş. (%25,51)
				Terzi: 54 krş. (%7,91)
				Basmacı: 32 krş. (%4,69)
				Kavukçu: 32 krş. (%4,69)
				Penbeci: 23 krş. (%3,37)
Kazzaz: 21 krş. (%3,07) ⁵⁵²				
1767-1768	2.791 krş.	39	874 krş. (%31,31)	Bezzaz: 223 krş. (%25,51)
				Boyacı: 223 krş. (%25,51)
				Cullah: 223 krş. (%25,51)
				Terzi: 69 krş. (%7,89)
				Basmacı: 41 krş. (%4,69)

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁵¹ Diyarbakır menzili için toplanan vergidir. Tüm esnafın içinde ödenen en yüksek vergi 416 kuruştur. Bu vergiyi veren 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergiyi 4 esnaf 26 kuruş olarak ödemiştir. Bkz. İzgöer, 2015a, s. 232-233

⁵⁵² Diyarbakır'da toplanacak imdad-ı hazariye vergisinin ilk taksididir. En yüksek vergi 174 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 10,5 kuruştur ve 5 esnaf ödemiştir. Bkz. İzgöer, A. Z. (Editör). (2015d). *Diyarbakır Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, c. 5, s. 14-15

				Kavukçu: 41 krş. (%4,69)
				Penbeci: 27 krş. (%3,08)
				Kazzaz: 27 krş. (%3,08) ⁵⁵³
1768-1769	2.175 krş.	39	686 krş. (%31,54)	Bezzaz: 174 krş. (%25,36)
				Boyacı: 174 krş. (%25,36)
				Cullah: 174 krş. (%25,36)
				Terzi: 54 krş. (%7,87)
				Basmacı: 32 krş. (%4,66)
				Kavukçu: 32 krş. (%4,66)
				Penbeci: 23 krş. (%3,35)
				Kazzaz: 23 krş. (%3,35) ⁵⁵⁴
1784-1785	5.172 krş.	39	1626 krş. (%31,43)	Bezzaz: 413 krş. (%25,39)
				Boyacı: 413 krş. (%25,39)
				Hallac: 413 krş. (%25,39)
				Terzi: 129 krş. (%7,93)
				Basmacı: 77,5 krş. (%4,76)
				Kavukçu: 77,5 krş. (%4,76)
				Penbeci: 51,5 krş. (%3,16)
				Kazzaz: 51,5 krş. (%3,16) ⁵⁵⁵

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁵³ Esnafın ödediği en yüksek vergi 223 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 13 kuruş olup bu vergiyi ödeyen 5 esnaf bulunmaktadır. Bkz. İzgöer, 2015d, s. 64-65

⁵⁵⁴ İmdad-ı Hazariye vergisinin ikinci taksidi olarak toplanmıştır. En yüksek esnaf vergisi 174 kuruştur ve bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi 10,5 kuruştur ve 5 esnaf ödemiştir. Bkz. İzgöer, 2015d, s. 80

⁵⁵⁵ Ödenmesi için esnalara tevzi edilen salyanedir. En yüksek miktar 413 kuruştur. Bu miktarı ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergiyi ise 25 kuruşla 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2013a, s. 178-179

1784-1785	2.175 krş.	39	682 krş. (%31,35)	Bezzaz: 174 krş. (%25,51)
				Boyacı: 174 krş. (%25,51)
				Cullah: 174 krş. (%25,51)
				Terzi: 54 krş. (%7,91)
				Basmacı: 32 krş. (%4,69)
				Kavukçu: 32 krş. (%4,69)
				Penbeci: 21 krş. (%3,07)
				Kazzaz: 21 krş. (%3,07) ⁵⁵⁶
1782-1792	6.162 krş.	39	1.960 krş. (%31,80)	Boyacı: 493 krş. (%25,15)
				Bezzaz: 493 krş. (%25,15)
				Cullah: 493 krş. (%25,15)
				Terzi: 154 krş. (%7,85)
				Basmacı: 92 krş. (%4,69)
				Kavukçu: 92 krş. (%4,69)
				Penbeci: 61,5 krş. (%3,13)
				Kazzaz: 61,5 krş. (%3,13) ⁵⁵⁷
1782-1792	2.175 krş.	39	693 krş. (%31,86)	Boyacı: 174 krş. (%25,10)
				Bezzaz: 174 krş. (%25,10)
				Cullah: 174 krş. (%25,10)
				Terzi: 54 krş. (%7,79)

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁵⁶ İmdad-ı Hazariye vergisinin 2. Taksidi olarak toplanan paradır. En yüksek vergiyi yine 174 kuruşla 4 esnaf kuruşu ödemiştir ve bunlardan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 5 esnafın ödediği 10 kuruştur. Bkz. İzgöer, 2013a, s. 188-189

⁵⁵⁷ Diyarbakır, vilayet masrafları için toplanan vergidir. En yüksek esnaf vergisi 493 kuruştur ve 4 esnaf grubu ödemektedir. Bunlardan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 30 kuruştur ve 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2015c, s. 42-43

				Basmacı: 32 krş. (%4,61)
				Kavukçu: 32 krş. (%4,61)
				Kazzaz: 32 krş. (%4,61)
				Penbeci: 21 krş. (%3,03) ⁵⁵⁸
1788-1789	8.838 krş.	39	2.782 krş. (%31,47)	Bezzaz: 707 krş. (%25,41)
				Boyacı: 707 krş. (%25,41)
				Cullah: 707 krş. (%25,41)
				Terzi: 220 krş. (%7,90)
				Basmacı: 132,5 krş. (%4,76)
				Kavukçu: 132,5 krş. (%4,76)
				Penbeci: 88 krş. (%3,16)
				Kazzaz: 88 krş. (%3,16) ⁵⁵⁹
1788-1789	7.225 krş.	39	2.292,5 krş. (%31,73)	Bezzaz: 578 krş. (%25,21)
				Boyacı: 578 krş. (%25,21)
				Cullah: 578 krş. (%25,21)
				Terzi: 188,5 (%8,22)
				Basmacı: 108 krş. (%4,71)
				Kavukçu: 108 krş. (%4,71)
				Penbeci: 82 krş. (%3,57)

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁵⁸ İmdad-ı Hazariye vergisinin ilk taksidi olarak esnaflardan toplanan paradır. Esnafların ödediği en yüksek vergi 174 kuruştur ve bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 5 esnafın ödediği 10 kuruştur. Bkz. İzgöer, 2015c, s. 55-56

⁵⁵⁹ Menzil teşkilatı içi Diyarbakır esnafından toplanacak vergidir. En yüksek vergi 707 kuruş olup bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 44 kuruşla 5 esnaf tarafından ödenmektedir. Bkz. İzgöer, 2015d, s. 510-511

				Kazzaz: 72 krş. (%3,14) ⁵⁶⁰
1788-1789	12.247,5 krş.	39	3.854 krş. (%31,46)	Bezzaz: 979 krş. (%25,40)
				Boyacı: 979 krş. (%25,40)
				Cullah: 979 krş. (%25,40)
				Terzi: 306 krş. (%7,93)
				Basmacı: 183,5 krş. (%4,76)
				Kavukçu: 183,5 krş. (%4,76)
				Penbeci: 122 krş. (%3,16)
				Kazzaz: 122 krş. (%3,16) ⁵⁶¹
1793-1794	2.175 krş.	39	682 krş. (%31,35)	Bezzaz: 174 krş. (%25,51)
				Boyacı: 174 krş. (%25,51)
				Cullah: 174 krş. (%25,51)
				Terzi: 54 krş. (%7,91)
				Basmacı: 32 krş. (%4,69)
				Kavukçu: 32 krş. (%4,69)
				Penbeci: 21 krş. (%3,07)
				Kazzaz: 21 krş. (%3,07) ⁵⁶²
1793-1794	4.918 krş.	39	1.547,5 krş. (%31,46)	Bezzaz: 393,5 krş. (%25,42)

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁶⁰ Diyarbakır'dan toplanacak imdad-ı hazariye vergisinin esnaflara düşen kısmıdır. En yüksek vergi 578 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi 36 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 5 esnaf mevcuttur. Bkz. İzgöer, 2015d, s. 530

⁵⁶¹ Diyarbakır, vilayet masrafları için toplanan vergidir. Esnafların ödediği en yüksek vergi 979 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi olan 61 kuruşu ödeyen 5 esnaf bulunmaktadır. Bkz. İzgöer, 2015d, s. 545-546

⁵⁶² Diyarbakır'da ödenmesi gereken imdad-ı hazariye vergisinin esnaflara ait kısmıdır. En yüksek vergiyi 174 kuruşla 4 esnaf öderken bu esnaflardan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi 10 kuruştur ve 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2015c, s. 148

				Boyacı: 393,5 krş. (%25,42)
				Cullah: 393,5 krş. (%25,42)
				Terzi: 122 krş. (%7,88)
				Basmacı: 73,5 krş. (%4,74)
				Kavukçu: 73,5 krş. (%4,74)
				Penbeci: 49 krş. (%3,16)
				Kazzaz: 49 krş. (%3,16) ⁵⁶³
1794-1795	2.175 krş.	38	661 krş. (%30,39)	Bezzaz: 174 krş. (%26,32)
				Boyacı: 174 krş. (%26,32)
				Cullah: 174 krş. (%26,32)
				Terzi: 54 krş. (%8,16)
				Basmacı: 32 krş. (%4,84)
				Kavukçu: 32 krş. (%4,84)
				Penbeci: 21 krş. (%3,17) ⁵⁶⁴
1794-1795	5.519,5 krş.	39	1.735,5 krş. (%31,44)	Bezzaz: 441,5 krş. (%25,43)
				Boyacı: 441,5 krş. (%25,43)
				Cullah: 441,5 krş. (%25,43)
				Terzi: 137 krş. (%7,89)
				Basmacı: 82 krş. (%4,72)
				Kavukçu: 82 krş. (%4,72)

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁶³ Diyarbakır menzilhanesi için toplanan paranın ikinci taksididir. Esnafın ödediği en yüksek vergi 393,5 kuruştur. Bu veriyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 24,5 kuruşla 5 esnaf tarafından ödenmektedir. Bkz. İzgöer, 2015c, s. 161-162

⁵⁶⁴ Diyarbakır valisi Yusuf Ziya Paşa'ya ödenecek İmdad-ı hazariye vergisinin ilk taksididir. En yüksek esnaf vergisi 174 kuruş olup, bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 10 kuruştur ve 5 esnaf ödemektedir. Bkz. İzgöer, 2015c, s. 213-214

				Penbeci: 55 krş. (%3,16)
				Kazzaz: 55 krş. (%3,16) ⁵⁶⁵
1800-1802	19.751 krş.	39	4.567 krş. (%23,12)	Bezzaz: 1.058 krş. (%23,16)
				Boyacı: 1.058 krş. (%23,16)
				Cullah: 1.058 krş. (%23,16)
				Terzi: 493 krş. (%10,79)
				Basmacı: 395 krş. (%8,64)
				Kavukçu: 395 krş. (%8,64)
				Penbeci: 55 krş. (%1,20)
				Kazzaz: 55 krş. (%1,20) ⁵⁶⁶
1800-1802	2.175 krş.	37	454 krş. (%20,87)	Boyacı: 174 krş. (%38,32)
				Cullah: 174 krş. (%38,32)
				Basmacı: 32 krş. (%7,04)
				Kavukçu: 32 krş. (%7,04)
				Penbeci: 21 krş. (%4,62)
				Kazzaz: 21 krş. (%4,62) ⁵⁶⁷
1803	2.175 krş.	38	498,5 krş. (%22,91)	Bezzaz: 174 krş. (%34,90)
				Boyacı: 174 krş. (%34,90)

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁶⁵ Diyarbakır menzilcisine ödenecek paranın birinci taksidi olarak esnaftan toplanan vergidir. Esnafın ödediği en yüksek vergi 441,5 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi 27,5 kuruştur ve 5 esnaf ödemiştir. Bkz. . İzgöer, 2015c, s. 221

⁵⁶⁶ Diyarbakır'da helak olan atlar, bunun yanında voyvoda ve eski menzilcinin alacakları, valinin zahire giderleri, mübaşirlik hizmeti vb. vilayet ihtiyaçları için toplanan vergidir. Esnafın ödediği en yüksek 1.058 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 4 esnaftan 3'ü dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 97 kuruşla 5 esnaf tarafından ödenmektedir. Bkz. İzgöer, 2015c, s. 513-514

⁵⁶⁷ Diyarbakırda bâb harcı, mübaşirlik hizmeti ve kâtibiyeye masraflarını karşılamak için toplanan vergidir. Ödenen en yüksek meblağ 174 kuruştur. Bu vergiyi ödeyen 3 esnaftan 2'si dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 10 kuruş olup 10 esnaf tarafından ödenmektedir. Bkz. İzgöer, 2015c, s. 525-526

				Basmacı: 32,5 krş. (%6,51)
				Terzi: 54 krş. (%10,83)
				Penbeci: 31,5 krş. (%6,31)
				Kavukçu: 32,5 krş. (%6,51) ⁵⁶⁸
1803	2.175 krş.	38	498,5 krş. (%22,91)	Bezzaz: 174 krş. (%34,90)
				Boyacı: 174 krş. (%34,90)
				Basmacı: 32,5 krş. (%6,51)
				Terzi: 54 krş. (%10,83)
				Penbeci: 31,5 krş. (%6,31)
				Kavukçu: 32,5 krş. (%6,51) ⁵⁶⁹
1825-1826	33.875 krş.	37	7.065 krş. (%20,85)	Hallaç: 3.325 krş. (%47,06)
				Bezzaz: 2.992,5 krş. (%42,35)
				Boyacı: 415 krş. (%5,87)
				Terzi: 623,5 krş. (%8,82)
				Basmacı: 623,5 krş. (%8,82)
				Penbeci: 415 krş. (%5,87)
				Kazzaz: 332,5 krş. (%4,70) ⁵⁷⁰

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

⁵⁶⁸ 1803 yılında Diyarbakır esnafından toplanan imdad-ı hazariyye vergisinin ilk taksididir. Esnaftan 174 kuruluşluk en yüksek vergiyi ödeyen 4 esnaftan 2'si dokuma esnafıdır. En düşük vergi ise 5 esnafın ödediği 10,5 kuruştur. Bkz. Bulut, M. (2013). 356 Nolu Diyarbakır Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi (H.1217-1218/M.1803-1804). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır. s.89

⁵⁶⁹ 1803 yılı Recep ayında İmdad-ı Hazariyye vergisinin ikinci taksidi olarak ödenmesi gereken verginin esnafa taksimidir. Miktarlar aynı yılın ilk tasidi ile aynıdır. Bkz. Bulut, 2013, s. 138

⁵⁷⁰ Diyarbakır'da vilayetin masrafları için 1241 yılı mart ayına kadar ödenmesi gereken vergidir. Hallaç esnafı tek başına en yüksek vergi olan 3.325 kuruşu ödemektedir. Bunun bir düşük miktarı olan 2.992,5 kuruşu 2 esnaf ödemektedir ki bunlardan birisi bezzaz esnafıdır. En düşük vergiyi ödeyen tek esnaf ise 125 kuruşla keçeci esnafıdır. Bkz. İzgöer, A. Z. (Editör). (2013b). *Diyarbakır Şer'iyeye Sicilleri Âmid Mahkemesi*, Ankara: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, c. 1., s. 374

1825-1826	27.509,5 krş.	38	7.087 krş (%25,76)	Hallac: 2.700 krş. (%38,09)
				Bezzaz: 2.430 krş. (%34,28)
				Boyacı: 337,5 krş. (%4,76)
				Terzi: 506 krş. (%7,13)
				Basmacı: 506 krş. (%7,13)
				Penbeci: 337,5 krş. (%4,76)
				Kazzaz: 270 krş. (%3,80) ⁵⁷¹
1830-1833	19.254 krş.	38	2.996 krş. (%15,56)	Bezzaz: 1695 krş. (%56,57)
				Basmacı: 411 krş. (%13,71)
				Terzi: 135 krş. (%4,50)
				Bezci: 250 krş. (%8,34)
				Kazzaz: 240 krş. (%8,01)
				Boyacı: 265 krş. (%8,84) ⁵⁷²
1830-1833	6.000 krş.	20	1.100 krş. (%18,33)	Bezzaz: 500 krş. (%45,45)
				Kazzaz: 400 krş. (%36,36)
				Boyacı: 200 krş. (%18,18) ⁵⁷³

Tablo 4.2. (devam) Dokuma esnafının ödediği vergi oranları

Esnafların ödediği vergilere bakıldığında genelde anlık ihtiyaçlara yönelik ödenmiş vergiler olduğunu görülmektedir. Bu vergileri: Menzilhane⁵⁷⁴ için toplanan paralar,

⁵⁷¹ Diyarbakır'da vilayetin masrafları için 1241(1825-26) yılı eylül ayına kadar ödenmesi gereken vergidir. Hallaç esnafı tek başına 2.700 kuruşla en yüksek vergiyi ödeyen tek esnafıdır. En düşük vergiyi ödeyen tek esnaf ise keçeci esnafıdır. Bkz. İzgöer, 2013b, s. 414

⁵⁷² Diyarbakır'da meydana gelen masraflar için toplanan vergidir. En yüksek vergi 1750 kuruştur. En düşük vergi ise 135 kuruştur ve terzi esnafı ödemektedir. Bkz. D.Ş.S. No: 3741, s. 11

⁵⁷³ Diyarbakır'da yapılması gereken tamirat için esnafa tevzi edilen vergidir. En yüksek vergi olan 500 kuruşu dokuma esnafı arasından bezzazlar ödemektedir. En düşük vergi olan 200 kuruşu dokuma esnafı içinden boyacılar ödemektedir. Bkz. D.Ş.S. 3741, s. 16

⁵⁷⁴ Genelde posta teşkilatı olarak kullanılmaktadır. Askeri menzillerinde bu isimle anılması bazen bu hususta karışıklığa sebebiyet vermektedir. Bkz. Sak, İzzet., Çetin, Cemal. (2004). "XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Menziller Ve Fonksiyonları: Akşehir Menzilleri Örneği". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), ss. 179-221, s. 180.

Diyarbakır'da ki tamirat masrafları, devlet görevlilerinin ihtiyaçları ve bunun yanında imdad-ı hazariyye⁵⁷⁵ ismiyle toplanan vergiler oluşturmaktadır.

Diyarbakır'da esnafın ödediği vergiler incelendiğinde dokuma esnafının genelde en yüksek miktarı ödediği görülmektedir. Genellikle sayıları 37-39 arasında değişen esnafın içinde özellikle bezzazlar⁵⁷⁶ neredeyse tespit edilen tüm vergilerde en yüksek oranı ödemişlerdir. 19. yüzyıla gelene kadar sekiz adet esnafın dokumayla ilgili olduğu görülmektedir. 1732 yılından 1800 yılına kadar dokuma esnafının ödediği vergi oranı %30 ile %32 arasında değişmektedir. Yani ödenen vergi oranının neredeyse bir yüzyıla yakın sabit bir oranda olduğu görülmektedir. 19. yüzyıla geldiğimizde dokuma esnafının sayısındaki azalmayla birlikte ödenen vergide de azalma ve değişim gözlemlenmektedir. Tablo 4.2'de belirtilen dokuma esnafının tek başına ödedikleri vergi oranı, sadece bu esnafa ayrılan toplam vergi miktarı üzerinden hesaplanmıştır. Örneğin 18. yüzyıl ve 19. yüzyılda genel olarak ödenmesi gereken vergi üzerinden oran hesaplandığı takdirde bezzaz esnafının ödediği vergi oranı ortalama olarak sabit kalmıştır. Yüzdenin değişme sebebi ise dokuma esnaf sayısındaki eksikliklerdir.

1732 yılından 1802 yılına kadar bezzaz, boyacı ve cullah esnafı aynı orandaki en yüksek vergiyi ödemişlerdir. Sadece 1732-1798 ve 1758-1760 yıllarına ait sicilde cullah esnafının yerini hallaç esnafının aldığı görülmektedir. Dikkat çeken bir başka nokta ise boyacı esnafının 1803'ten sonraki sicillerde ödediği vergi oranının bezzaz esnafına oranla 7 kat düştüğüdür. İncelenen sicillerin çok uzun bir dönem içermesine rağmen dokuma esnafının vergi olarak her dönemde lider konumda olması, Diyarbakır esnafı içerisinde gelirin en yüksek esnaf grubu olduğunu ve bu liderliğinde incelenen dönem içerisinde değişmediğini göstermektedir.

Osmanlı Devleti 18. yüzyılda dünyanın değişen üretim mekanizmasına karşı tedbir almak istemiş ve bu konuda çuha ve ipekli dokuma gibi manifaktürlerin kurulmasını sağlamıştır. Bunların bir kısmı devlet elinde faaliyet gösterirken bir kısmı özel sektöre devredilmiştir. Bununla birlikte devlet içerisinde konuyla ilgilenen görevliler sorunları

⁵⁷⁵ 17. Yüzyılın sonunda özellikle Avusturya-Osmanlı savaşları sebebiyle toplanan imdad-ı seferiyye vergisine alternatif olarak H.1217-1218 yılları barış zamanında yılda iki veya üç taksitte ödenen ve bölgedeki devlet görevlilerinin ihtiyaçlarının karşılanması adına imdad-ı hazariye adı altında yeni bir vergi toplanmaya başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Çolak, K.(2009). "İnebahtı Muhafızlarının 1797 Tarihli İmdâd-ı Hazariyye Gelirleri". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), ss. 47-52, s. 47-48.

⁵⁷⁶ Bezzaz Arapça kökenli olup bez satan anlamına gelmektedir. Ahiliğin en önemli esnaf gruplarından birini oluşturmaktadır. Bkz. Aytaç, A. (2019). "Ahilikte Geçen Dokumacılıkla Alakalı Mesleklere Dair". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (46), ss. 317-328, s.321

bildikleri için esnafın gücünün yetmeyeceği sermaye gerektiren mengenehanei boyahane , basmahane gibi imalathanelerin yapımı için gayret göstermiş ve bazen hazineden doğrudan sermaye sağlarken bazen de vakıflar vasıtasıyla bu yerlerin kurulmasına destek olmuştur.⁵⁷⁷ Bununla birlikte devlet kurulan bu kurumların takibini de belli ölçülerde yapmıştır. Örneğin Diyarbakır'da dokunan alaca ve kutnu gibi tüm kumaş çeşitleri mengenehanede işlem görmektedir ve her bir toptan mengenehane emiri tarafından otuzar akçe vergi alınmaktadır⁵⁷⁸. Fakat daha sonra bazı art niyetli kişilerin girişimleri sonrasında mengenehadeki malzeler boşaltılmış, mengenehane terk edilerek kullanılamaz hâle gelmiştir. Bunun sonucunda burada yapılan işlemler farklı merkezlere kaymıştır. Bu olay vergi alınmasını sekteye uğrattığı için yeniden bir mengenehane yapılması, malzemelerin buraya taşınması ve bu işten sorumlu kişilerin tesbiti, şayet esnaftan kimselerse dükkânlarının kapatılması ve ellerinde olan alet edevatın yeniden inşa edilen mengenehaneye nakli istenmiştir. Yeni kurulan mengenehanenin idaresine önceden olduğu gibi dikkat ve özen gösterilmesi istenmiştir. Bunun için 1217(1803) senesi mart ayının başından şubata kadar düzenin tekrar sağlanması adına vergi toplanmasına kimse tarafından müdahale edilmemesi istenmiştir. Yeni kurulan mengenehane ve vergi sistemine herkesin itaat etmesi için ka'inun, cellahan, boyacıhan ve dekkakan esnafı, huzura getirilerek hükümler onlara okunmuştur. Esnaflar oluşan sıkıntıda kendilerinin suçları olmadığını ve şayet bundan sonra böyle bir sıkıntı tekrar oluşursa vergiyi faiziyle birlikte üstleneceklerini ve 30 bin kuruş teslim edeceklerini taahhüd etmişlerdir.⁵⁷⁹

Osmanlı Devleti'nin bazı bölgelerinde⁵⁸⁰ olduğu gibi Diyarbakırda'da parakende üretim yapan kadın ve çocukların korunmasına yönelik uygulamaların olduğu görülmektedir. 1803 yılına ait bir fermanda padişah; Diyarbakır kadısı, buraya bağlı kaza kadıları ve bunların vekillerine hitaben penbe vergisinin artık İrad-ı Cedid hazinesi için tahsil edileceği ve bu verginin 2 sene boyunca toplanacağı; fakat şehir ve kazalarda az bir üretimle parakende olarak satış yapan kadın ve çocukların vergiden muaf tutulacağı söylenmiştir. Bunun yanında dokuma tezgahı sahiplerinin ürettikleri penbe alacası ve

---

⁵⁷⁷ Genç, M. (2014). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken Yayınları, s. 252-253, 298

⁵⁷⁸ Mengenehanede uygulanan bu vergi sistemi sadece Diyarbakır'a has olmayıp kumaş dokunan şehirlerin hepsinde mevcuttur.

⁵⁷⁹ Bulut, 2013, s. 194-195

⁵⁸⁰ Amasya valisine gönderilen fermanda az miktarda parakende üretim yapan kadın ve çocuklardan vergi alınmaması istenmiştir. Bkz. Yücekaya, H. (2011). *Şer'iyye Sicillerine Göre: 19. Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat Ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 26

penbe bezinden ikişer akçe, penbe peştemalinden birer akçe ve beleledi yastığının her çiftinden ikişer akçe vergi alınacağı emrolunmuştur.⁵⁸¹

4.3. Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar ve Genel Değerlendirme

Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar: 9.000 Adet			
1.	Çit	a.	Harçlı Kadife
a.	Hind Çiti	b.	Bağdat Kadife
b.	Frenk Çiti	c.	Şam Kadifesi
c.	Frenk Yeşil Çiti	d.	Siyah Kadife
d.	Siyah Çit	e.	Siyah İpekli Kadife
e.	Yağlı Çit	f.	Patlıcani Kadife
f.	Yağlı Basma Çit	g.	Al Kadife
g.	Yavan Çit	h.	Sırmalı Kadife
h.	Basma Çit	23.	Kutnu
ı.	Elvan Çit	a.	Halep Kutnu
i.	Hassa Çit	b.	Keşan Kutnu
j.	Halep Çit	c.	Al Kutnu
k.	Keşan Çiti	d.	Beyaz Kutnu
2.	Çarşaf	e.	Tahmasi Kutnu
a.	Harir Çarşaf	f.	Bursa Kutnu
b.	Yün Çarşaf	g.	Şamkâri Kutnu
c.	Manisa Çarşafı	h.	Trablus Kutnu
d.	Frenk Çarşafı	i.	Şali Kutnu
e.	Beyaz Çarşaf	j.	Şehir Kutnusu
f.	Halepkâri Çarşaf	k.	Diyarbakır Sırmalı Kutnu
g.	Halep Çarşafı	l.	Frenk Kutnu
h.	Beyaz Mısır Çarşafı	24.	Hatai
i.	Mai Çarşaf	a.	Mitilli Hatai
j.	Kırmızı Çarşaf	b.	Yaldız Hatai
k.	Baş Çarşafı	c.	Telli Hatai
l.	İpek Çarşaf	d.	Ağır Hatai
m.	Basra Çarşafı	e.	Beyaz Hatai
n.	İnce Çarşaf	25.	Çiçekli
o.	Musul Çarşafı	a.	Beyaz Çiçekli
p.	Mısır Çarşafı	b.	Siyah Çiçekli
3.	Bohça	c.	Hindkâri Çiçekli
a.	İşleme Bohça	d.	Halep Çiçekli
b.	Tokadi Bohça	e.	Halep Ufak Çiçekli
c.	Mai Bohça	f.	Halepkâri Çiçekli
d.	Kefen Bohça	26.	Canfes
e.	Keşan Bohça	a.	Göz Canfes
f.	Kaşani Bohça	27.	Atlas
g.	Hindkâri Bohça	a.	Halepkâri Göz Atlas

Tablo 4.3. Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar

⁵⁸¹ Bulut, 2013, s. 74-75

h.	Hatai Bohça	b.	Elvan Halepkâri Atlas
i.	Mitilli Bohça	c.	Halep Atlası
4.	Peştemal	d.	Hafif Atlas
a.	Mitilli Peştemal	e.	Güvez Atlas
b.	Mardin Peştemali	f.	Hatay Atlası
c.	Mardinkâri Peştemal	g.	Sarı Atlas
d.	Mai Peştemal	h.	Al Atlas
e.	Siyah Peştemal	i.	Mai Atlas
f.	Cennan Peştemali	j.	Siyah Atlas
g.	Keşan Peştemali	k.	Frenk Atlası
h.	Halepkâri Peştemal	l.	Yeşil Frenk Atlas
i.	Hindkâri Peştemal	28.	Astar
5.	Havlu	a.	Bez Astar
a.	Mitilli Havlu	b.	Yeşil Astar
b.	Baş Havlusu	c.	Güneşli Astar
c.	İpekli Baş Havlusu	d.	Yünlü Astar
d.	Simli Havlu	29.	İplik
e.	İşlemeli Havlu	a.	Kırmızı İplik
f.	Hamam Havlusu	b.	Kerhi İplik
6.	Çuha	c.	Beyaz İplik
a.	Elmaslı Çuha	d.	Penbe İplik
b.	Frenk Çuha	e.	Mernoz İplik
c.	Gümüşlü Çuha	30.	Ebru
d.	Çinkâri Çuha	a.	Beyaz Ebru
e.	Londra Çuha	31.	İzâr
f.	Fransız Çuha	32.	Haşa
g.	Kara Çuha	a.	İpek Haşa
h.	Siyah Çuha	b.	Maraşkâri Haşa
i.	Mai Çuha	c.	Siyah Çuha Üzerine Sim Kapamalı Haşa
j.	Sırmalı Mai Çuha	33.	Puşide
k.	Sarı Çuha	34.	Yağlık
l.	Yeşil Çuha	a.	Mitilli Yağlık
m.	Kırmızı Çuha	35.	Tülbent
n.	Beyaz Çuha	a.	İşleme Tülbent
o.	Mor Çuha	b.	Tülbent Değirmi
p.	Havai Çuha	c.	Seringam Tülbent
r.	İsmaili Çuha	d.	Al Tülbent
s.	Nefti Çuha	e.	Beyaz Tülbent
t.	Meneviş Çuha	f.	Siyah Tülbent
u.	Sünbülü Çuha	g.	Mai Tülbent
v.	Harçlı Çuha	h.	Nefti Tülbent
y.	İşleme Çuha	36.	Kürdiye
z.	Dolama Çuha	a.	Şali Kürdiye
a1.	Kendir Çuha	37.	Hare
b1.	Tüylü Çuha	a.	Harçlı Hare

Tablo 4.3. (devam) Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar

c1.	Güvez Çuha	b.	Halep Hare
d1.	Tahini Çuha	38.	Keten
e1.	Fıstıki Çuha	a.	Mısır Keteni
f1.	Penbe Çuha	b.	Kefen Keteni
g1.	Ankûdi Çuha	c.	Baş Keteni
h1.	Tarçini Çuha	39.	Melez
i1.	Kahverengi Çuha	40.	Telis
j1.	Sünbülü Çuha	41.	Basma
k1.	Kavuniçi Çuha	a.	Hindkâri Basma
l1.	Zeytuni Çuha	b.	Hendek Basma
m1.	Al Çuha	c.	Yün Basma
n1.	Laciverdi Çuha	42.	Poşu
o1.	Erguvani Çuha	a.	Hamakâri Poşu
p1.	Ahmerin Çuha	b.	Siyah Poşu
7.	Dolama	c.	Değirmi Siyah Poşu
a.	Yeşil Dolama	d.	Değirmi Mor Poşu
b.	Mor Dolama	e.	İslami Poşu
8.	Yemeni	f.	İzâri Poşu
a.	Sâde Yemeni	43.	Şayak
b.	Oya Yemeni	a.	İşleme Şayak
c.	Yemeni Değirmi	44.	Taraklı
d.	Mai Yemeni	a.	Beyaz Taraklı
e.	Beyaz Yemeni	b.	Halep Taraklı
f.	Elvan Yemeni	c.	Al Taraklı
g.	Elvan Yemeni Değirmi	45.	Pesend
h.	Sükkeri Yemeni Değirmi	a.	Lari Pesend
i.	Şerbeti Mumu Yemeni Değirmi	b.	Doğrama Pesend
j.	Şile Mumu Yemeni	46.	Penbe
k.	Sincab-i Yemeni	a.	Çiğitli Penbe
l.	Mitilli Oya Yemeni	b.	Musul Penbe
9.	Peşkir	c.	İstanbul Penbe
a.	Mai Peşkir	47.	Hümayun
b.	Mitilli Peşkir	48.	Dimi
c.	Mardinkâri Peşkir	49.	Mendil
d.	Mısır Peşkiri	a.	Mitilli Mendil
e.	Mısırkâri Peşkir	b.	Çit Mendil
f.	Hamam Peşkiri	50.	Oya
g.	Mardinkâri Mitilli Peşkir	a.	Mitilli Oya
h.	Hindkâri Peşkir	51.	Destmal
i.	Hindkâri Mitilli Peşkir	a.	Mitilli Destmal
j.	Sofra Peşkiri	52.	Süzeni
k.	Mardin Peşkiri	a.	Beyaz Süzeni
l.	Kahve Peşkiri	53.	Bürüncük
m.	Abdest Peşkiri	54.	Bürüncek
n.	Berber Peşkiri	55.	İbrişim

Tablo 4.3. (devam) Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar

o.	Mısır Abdest Peşkiri	a.	Beyaz İbrişim
10.	Makrame	56.	Boyama
a.	Hamam Makramesi	57.	Gezi
b.	Diz Makramesi	a.	Beyaz Hind Gezisi
c.	Mısır Makramesi	b.	Hendek Beyaz Gezi
d.	Kahve Makramesi	c.	Kolluk Gezi
e.	Şerbet Makramesi	d.	Göğüslük Gezi
f.	Havlu Makramesi	e.	Mitilli Mai Gezi
g.	Boyama Makrame	f.	Taraklı Gezi
h.	Beyaz Tuz Makramesi	g.	Beyaz Gezi
i.	Berber Makramesi	h.	Halep Gezi
j.	Sürmedan Makrame	i.	Halepkâri Gezi
k.	Mitilli Makrame	j.	Hindkâri Gezi
l.	Niğde Makramesi	k.	Manisa Gezi
m.	Omuz Makrame	l.	Penbe Gezi
n.	Şerit Makrame	m.	Kayseri Gezi
o.	Zifr Makrame	n.	Mai Gezi
p.	Kıymet Makrame	58.	Güvez
r.	Beyaz Makrame	59.	Çitari
s.	Kırmızı Makrame	a.	Telli Çitari
t.	Mai Makrame	b.	Halep Çitarisi
u.	Al Makrame	c.	Siyah Çitari
11.	Bez	d.	Basra Çitari
a.	Manisa Bezi	e.	Frenk Çitari
b.	Ham Bez	f.	Şali Çitari
c.	Musul Bezi	60.	Sof
d.	Musul-kâri Bez	a.	Siyah Sof
e.	Elvan Bez	b.	Yeşil Sof
f.	Sofra Bezi	61.	Sandal
g.	Kırmızı Sofra Bezi	a.	Basra Sandal
h.	Boyalı Bez	b.	Halep Sandalı
i.	Kırmızı Bez	62.	Hindkâri
j.	Yeşil Bez	a.	Fıstıki Hindkâri
k.	Siyah Bez	63.	Mardinkâri
l.	Sarı Bez	64.	Sakızkâri
m.	Beyaz Bez	65.	Yaşmak
n.	Mai Bez	a.	Boyama Yaşmak
o.	İşleme Bez	66.	İskarlad
p.	Kefen Bezi	67.	Elvan İpek
r.	Hâl Bezi	a.	Beyaz İpek
s.	Al Bez	68.	Elvan Derayi
t.	Dağ Bezi	a.	Abdullah Hanı Derayi
u.	Yafta Bez	69.	Şaklak
v.	Surenk Beyaz bezi	70.	Kemha
y.	Hind Bezi	71.	Diba
z.	Frenk Bezi	a.	Beyaz Telli Diba

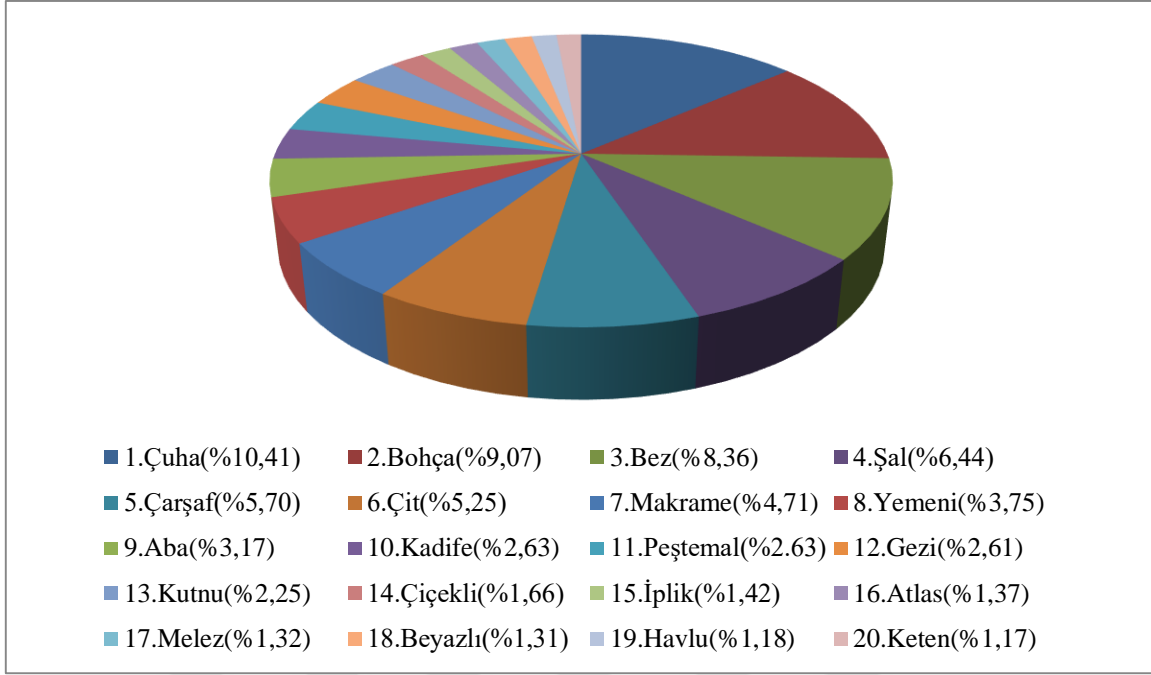
Tablo 4.3. (devam) Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar

a1.	Beyaz Frenk Bezi	72.	Futa
b1.	Niksar Bez	a.	Nal'ın Futa
c1.	Bolu Bezi	73.	Zerbab
d1.	Şatranç Bez	74.	Çar
e1.	Şeytan Bezi	a.	Kırmızı Hama Çarı
f1.	Sargı Bezi	75.	Sim Zar
g1.	Hümayun Bez	a.	Sarı Zar
h1.	Mardinkâri Bez	76.	Bürde
i1.	Palu Bezi	77.	Bursa Kumaşı
j1.	Magrip Bezi	78.	Acem Kumaşı
k1.	Keşan Bezi	79.	Taka
l1.	Patiska Bezi	a.	Yeşimi Taka
m1.	Şali Bez	b.	Keremsud Taka
n1.	Amerikan Bez	c.	Beyaz Şerbeti Taka
12.	Beyaz Şilte	80.	İpek Saçak
a.	Kırmızı Şilte	81.	Bağdadi
b.	Mai Şilte	82.	Sükkeri
c.	Siyah Şilte	83.	Telli
13.	Çul	84.	Beldar
14.	Felaketi	a.	Altın Beldar
15.	Aba	85.	Kalemkâri
a.	Beyaz Aba	86.	Kırmızı Puşe
b.	Siyah Aba	87.	Kaşmir
c.	Kırmızı Aba	88.	Saten
d.	Mai Aba	89.	Kımit
e.	Kej Aba	90.	İpekli Keçe
f.	Giz Aba	91.	Kırmızı Kumaş
g.	Şali Aba	92.	Hendek Yünlüsü
16.	Harir	93.	Mitilli Tire
a.	Tosya Hariri	94.	Çevre
17.	Keremsud	a.	Mitilli Çevre
a.	Mai Keremsud	b.	Çit Çevre
b.	Sarı Keremsud	95.	Lahuri
c.	Çiçekli Keremsud	96.	Dibet
d.	Halep Keremsudu	97.	Poplin
e.	Şam Keremsudu	98.	Yazma
18.	Alaca	99.	Fanila
a.	Halep Alacası	100.	Gaz
b.	Hafif Halep Alacası	101.	Abani
c.	Halepkâri Alaca	102.	Maşlah
d.	Manisa Alacası	103.	Ahmediye
e.	Şam Alacası	104.	Beyazlı
f.	Beyaz Alaca	a.	Şali Beyazlı
g.	Kırmızı Alaca	b.	Uşak Beyazlısı
h.	Beyrut Alacası	105.	Tahması
i.	Hafif Alaca	106.	Bağdatkâri

Tablo 4.3. (devam) Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar

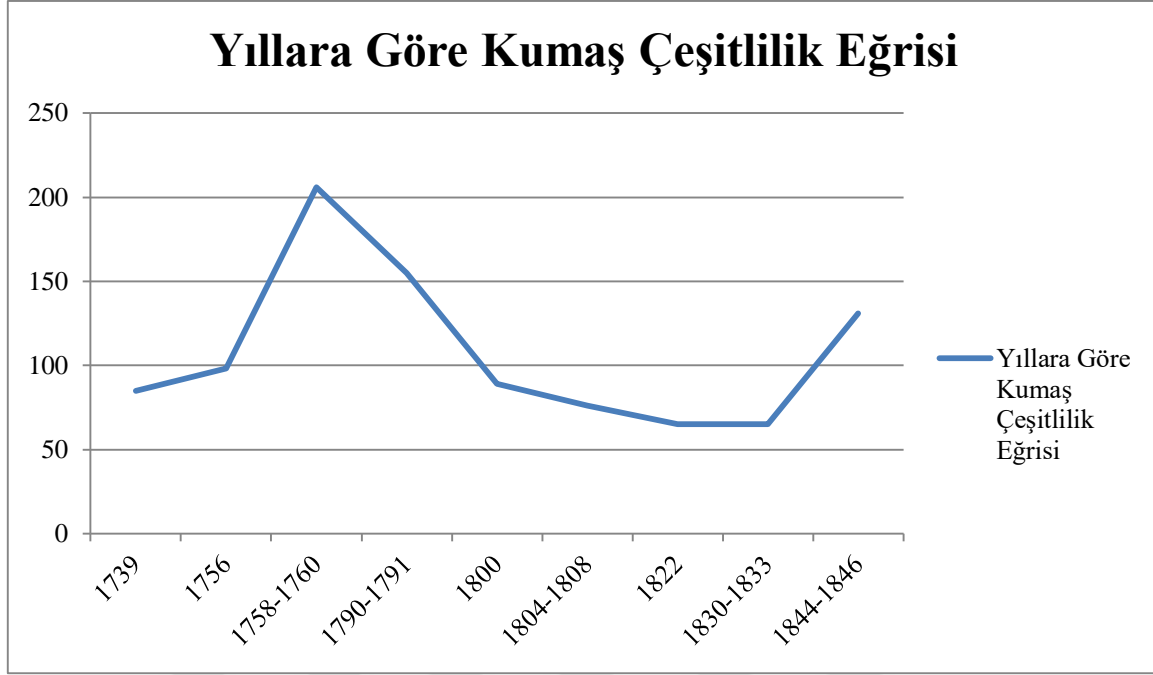
j.	İplik Alaca	107.	Haşe
19.	Lari	108.	Çerkezi
a.	Halep Larisi	109.	Abdürrezzakkâri
b.	Mai Lari	110.	Şa'irbab
20.	Sâde	111.	Dürriye
a.	Beyaz Sâde	112.	Bengale
b.	Hendek Beyaz Sâde	113.	Sırma Bükme
c.	Halep Sâde	114.	Üstufe
21.	Şal	115.	Halep Yusufi
a.	Kenefi Şal	116.	Kendir
b.	Kaba Şal	117.	Balakoz
c.	Kenefi Debbe Şalı	118.	Hilaliye
d.	Karacalar Şalı	119.	Kenefi
e.	Ketfitepe Şalı	120.	Halepkâri
f.	Tepe Şalı	121.	Kırmızı
g.	Baş Şalı	122.	İstapor
h.	Harçlı Şal	123.	Keji
i.	Cevzi Şal	124.	Manisa Sekizliği
j.	Beyaz Şal	125.	Hindkâri Çatala
k.	Beyaz Harçlı Şal	126.	Üstübü
l.	Kırmızı Şal	127.	Elvan Kaytan
m.	Mor Şal	128.	Dolak
n.	Siyah Şal	129.	Beyaz Kumaş
o.	Mai Şal	130.	Sırmalı
p.	Sarı Şal	131.	Tamga
r.	Kara Halep Şalı	132.	Patiska
s.	İşleme Şal	a.	Siyah Patiska
t.	Mitilli Şal	b.	Beyaz Patiska
u.	Keçeli Şal	c.	Mai Patiska
v.	Lahurâki Şal	133.	Bindal
y.	Acemkâri Şal	134.	Pelte
z.	Çubuklu Şal	135.	Beyaz Trablus
a1.	Eteklik Şal	136.	Beyaz
b1.	Kolluk Şal	137.	Amelega
c1.	Portakali Şal	138.	Amerikan
d1.	Magrip Şalı	a.	Beyaz Amerikan
e1.	Frenk Şalı	139.	Mecidiye
f1.	Engürü Şalı	140.	Altıparmak
g1.	Makrame Şalı	141.	Çinkâri
h1.	Sargı Şalı	142.	Frenk Çeşmi
i1.	Dolama Şal	143.	Selanik
j1.	Yeşil Şal	144.	Mai Melander
11.	Trablus Şalı	a.	Yeşil Melander
11.	Uşak Şalı	b.	Beyaz Melander
22.	Kadife	c.	Siyah Melander

Tablo 4.3. (devam) Sicillerde Tespit Edilen Tüm Kumaşlar

Şekil 4.1. Diyarbakır şer'iyeye sicillerine ait terekelerde tespit edilen kumaş oranları

Diyarbakır'a ait incelenen 11 şer'iyeye sicilinde 1500'e yakın terekede toplam 9000 adet kumaş tespit edilmiştir. Ayrıca 144 çeşit ana kumaş ve alt türleriyle birlikte 530 tür kumaş ortaya çıkmıştır. Belirlenen kumaş çeşitleri alt türleriyle beraber büyük bir çeşitliliğe işaret etmektedir. Tespit edilen kumaşlar %100'e yakın bir oranla incelenen dönemde kullanımda olan kumaşların tamamıdır. Yürütülen araştırma yöntemi sayesinde çok boyutlu bir filtre meydana getirildiği görülecektir. Toplamda tespit edilen 9000 adet kumaşın sadece 101 adedi ithal kumaş olarak geçmektedir. Diyarbakır dışında başka şehirlerden gelen kumaşların adedi ise 246'dır. Bu oranlar son derece düşüktür. Tespit edilen kumaş çeşitliliğiyle kıyaslandığında ithal kumaş çeşitlerinin %1,12 düzeyinde kaldığı görülür. İthal kumaş çeşitliliğinin 1840 yıllarından itibaren arttığı görülmektedir. İthal kumaşta dikkat çeken en önemli husus tespit edilen bu kumaşların %63,36'sı 1844-1846 yılları arasındaki sicilde tespit edilmesidir. Bu oranın artış göstermesi muhtemelen sanayi devriminin etkisinden kaynaklanmaktadır. İthal kumaşlarda Hind menşeli kumaşları görsek de son dönemde bu kumaşların Avrupa ülkelerinden gelmesi bu ihtimali güçlendirmektedir. Kumaş adedini göz önünde bulundurarak Diyarbakır'daki dönemsel kumaş çeşitliliğine bir grafik şeklinde bakılırsa şu şekilde bir tablo oluşmaktadır.

Şekil 4.2. Yıllara göre Diyarbakır şer'iyye sicillerinde tespit edilen kumaş çeşitliliği

Şekil 4.2'ye baktığımızda kumaş çeşitliğinde 19. yüzyılda hızlı bir düşüş görülmektedir. Bu durum muhtemelen sanayi devriminin getirdiği bir sonuçtur. İncelenen son sicildeki kumaş çeşitlilik artışı göze çarpmaktadır. Fakat burada unutulmaması gereken husus tüm sicillerde tespit edilen ithal kumaşların yaklaşık olarak %64'ü bu döneme aittir. Yani kumaş çeşitliliğinin önemli bir kısmı dış pazardan gelen kumaşlar sayesinde olmuştur. Bu çeşitliliğin ve ithal kumaş oranlarının ne seyirde devam ettiğini görmek için 19. yüzyılın devamındaki sicillerin incelenmesi gerekmektedir. Fakat elde edilen bu verilerle 19. yüzyıldaki çeşitlilik düşüşü net olarak görülmektedir. İthal kumaşlarda dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisi de yabancı kumaşların zaman içinde Osmanlı Devleti sınırları içerisinde de üretilmeye başlanmasıdır. Bu yüzden ilk olarak ithal edilen kumaşların ne zamandan itibaren yerli üretimine başlandığı bilinmemektedir. Sonuç olarak incelenen sicillerde dikkate alınan yabancı kumaşlar sadece ismen belirtilenler olmuştur.

İç pazardan Diyarbakır'a getirilen kumaşlara baktığımızda adet olarak 246 kumaşın tespiti yapılmıştır. Bu kumaşların oranı ise %2,73 olarak görülmektedir. Yerli kumaşların en çok geldiği bölge Halep'tir. Bunun sebebi tabiki fiziksel yakınlık ve Diyarbakır'ın bir gümrük noktası vazifesi görmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde yabancı kumaşlarında büyük çoğunluğu sanayi devrimine kadar olan dönemde Hint menşelidir. Yerli pazardan gelen kumaşların devamında ise Mardin, Hatay, Mısır, Keşan, Beyrut, Basra, Şam, Bursa, Tokat, Musul, Kayseri, Manisa, Niğde gibi şehirler gelmektedir.

Diyarbakır'da kullanılan kumaşların geneline baktığımızda değişmeyen çizgide sabit kumaşlar olduğu görülmektedir. Şekil 4.1'e bakıldığında ilk 10 kumaşın kullanım oranının yaklaşık %60 olduğu tespit edilmiştir. Kumaş çeşitliliğinin 144 olduğu bir şehir için bu oran hayli yüksektir. 134 çeşit kumaşın kullanım oranı sadece %40 oranında kalmıştır. Buradan çıkarılan sonuç halkın geneli sadece belli başlı kumaşlara rağbet göstermiştir. En çok kullanılan kumaşa baktığımızda çuha kumaşı görülmektedir. 11 sicilin hepsinde rağbet gören bir kumaştır. 40 farklı çeşidi olmasında bu durumu açıklar niteliktedir.

Çuhadan sonra bohça kumaşı kullanım oranı olarak ikinci sırada yer almaktadır. Fakat dikkat çeken nokta bohçanın yüksek kullanım oranına rağmen çuha ya da devamındaki bez kadar çeşit içermemesidir. %9,07'lik kullanım oranına rağmen sadece 9 farklı alt türü bulunmaktadır. Bu da gösterişinden veya çeşitliliğinden dolayı değil günlük kullanımda bir ihtiyaç olduğu ve fiyatında sadelikten dolayı ucuz olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bohçayı takiben 38 çeşidiyle bez en çok kullanılan üçüncü kumaş olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışma içerisinde Diyarbakır'a ait toplam 11 şer'iyye sicili incelenmiştir. Bu sicillerdeki tereke kayıtlarının neredeyse tamamında dokuma ürünleri saptanmıştır. Sicillerden elde edilen toplam kumaş çeşidi 144'tür. Bunun yanında kumaşların alt türleri ile birlikte bu sayı 530 olmaktadır. Bu rakam bir şehre göre çok yüksek bir rakamdır. Keza 19. yüzyıl boyunca yine on yıllık periyotlarla şer'iyye sicilleri incelenen Amasya, Kayseri, Tokat ve Trabzon şehirlerinden elde edilen toplam kumaş türü 131 adettir. Alt ürünleriyle birlikte bu sayı 313 olarak tespit edilmiştir.⁵⁸² Bu bağlamda Diyarbakır'daki kumaş çeşitlilik oranı yukarıda bahsi geçen 4 şehirle kıyaslandığında %59'luk bir fark ortaya çıkmaktadır. Diyarbakır'da ortaya çıkan bu çeşitliliğin en büyük sebebi şehrin önemli bir merkez, gümrük noktası ve geçiş güzergâhında olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Diyarbakır dokuma zanaatçılarının da Osmanlı Devlet'inin diğer bölgelerine göre daha canlı bir durumda olduğu düşünülebilir. Kumaş çeşitliliği kendi başına bu duruma bir karene olmasada çok önemli bir göstergedir. Yapılacak başka çalışmalarla bu sav desteklenebilir. Yine başta Halep olmak üzere Musul ve Zahor gibi Suriye, Irak şehirleriyle, dokumacılık ve tekstil ürünleri anlamında bir periferiye işaret etmektedir. Bununla birlikte zikredilen bu çeşitlilik kullanım oranına yansımamaktadır. Halkın rağbet ettiği kumaşlar genelde gösterişten uzak ve maliyeti düşük olan kumaşlardır.

İncelenen siciller arasında en çok kumaş çeşitliliği 1758-1760 yılına ait olan 3796 numaralı sicildir. Bu sicilde toplamda 81 çeşit kumaş tespit edilmiştir. En az çeşit ise 32 çeşit kumaşla 1757-1879 tarihli 3773 numaralı sicile aittir. Kumaş adedi göz ardı edildiğinde ve kumaşların alt türleri katıldığında ise sicillerdeki tarihe göre yoğunluk sıralaması büyükten küçüğe: 206 kumaşla 1758-1760, 155 kumaşla 1790-1791, 131 kumaşla 1844-1846, 98 kumaşla 1756, 89 kumaşla 1800, 86 kumaşla 1792, 85 kumaşla 1739, 76 kumaşla 1804-1805, 65 kumaşla 1822, 62 kumaşla 1757-1879 ve son olarak 61 kumaşla 1830-1833 yılları şeklindedir.

Genel olarak sicillerdeki kumaş yüzdesine bakıldığında ilk dikkat çeken kumaş çuhadır. 11 sicilin 4'ünde birinci sırada yer almaktadır. Ayrıca diğer sicillerin hepsinde de ilk 10 kumaş içerisinde bulunmaktadır. Çuhanın, alt türleriyle beraber toplam 40 çeşidi vardır. Çuha yünden sıkı olarak dokunan dayanıklı bir kumaştır. Genelde erkek giysileri için kullanılmıştır.⁵⁸³ Bu kadar yaygın olmasının en baştaki sebebi ipek içermemesi olarak

⁵⁸² Yücekaya, 2011, s. 311

⁵⁸³ Özen, 1980-81, s. 309

gözükmektedir. Maliyet açısından bakıldığında ipek ya da ipek karışımı olan melez kumaşlara nazaran daha uygun olduğu için bu kadar yaygın olarak kullanılma ihtimali yüksektir.

Bir başka dikkat çeken kumaş çeşidi ise bez kumaşdır. Bu kumaş türü siciller içinde genelde ilk beş kumaş arasında yer almaktadır. Yani kullanım oranı hayli yüksektir. Bez 19. yüzyıldan itibaren incelenen son üç sicil içerisinde birinci sıraya yerleşmiştir. Bu kumaşın hammaddesini keten ve pamuk oluşturmaktadır. İpliğin kalınlığına, inceliğine, cinsine, sertlik ve yumuşaklığına göre isimlendirilen çeşitleri bulunmaktadır.⁵⁸⁴ 11 sicilde tespit edilen bez kumaşının çeşidine baktığımızda alt türleriyle beraber 38 türü olduğu görülmektedir. Bununla birlikte incelenen sicillerde Diyarbakır'ın meşhur kırmızı bezi çok az yer tutmaktadır.

Bazı kumaşların dönemsel olarak yükseldiği ve düştüğü görülmektedir. Buna gezi kumaşı örnek verilebilir. Bu kumaş türü ipek ve iplikle birlikte dokunan melez bir kumaştır⁵⁸⁵. 1757-1879 tarihli sicile kadar yüzdeler diliminde ilk 20'ye bile girememiştir. Bu sicilde %6,28'lik bir noktada bulunmaktadır. Daha sonra %0,58'lik bir oranla neredeyse ortadan kaybolmuştur. 1800 tarihinde %1,80 olan oranı 1804-1808 tarihli sicilde kısa bir sürede %8,50 oranına yükselmiştir. 1822'de %4,44'ken, 1830-1833 tarihinde %11,24 ile ikinci sırada en çok kullanılan kumaş olmuştur, 1844-1846 tarihleri arasında ise %3'ün altına düşmüştür. Burada oluşan dalgalanma muhtemelen ipek içerdiği için oluşan pahalılık ve hammadde sıkıntısından kaynaklanmaktadır.

Kumaş çeşitliliği, incelenen siciller ışığında, beş farklı safha olarak göze çarpmaktadır. İlk safhada 18. yüzyılın ortalarına doğru yavaş şekilde artan artan bir çeşitlilik görülmektedir. İkinci safhada 18. yüzyılın üçüncü çeyreğinde hızlı bir yükseliş görülmektedir. Üçüncü safhada 18. yüzyılın son çeyreğinde sert bir düşüş yaşanmıştır. Dördüncü safhada bir önceki dönemde yaşanan sert düşüş yumuşamış 19. yüzyılın ilk çeyreği ve devam eden kısa bir zamanda ortalama sabit bir hızla çeşitlilik düşüşü devam etmiştir. Beşinci ve son safhada ise 19. yüzyılın ortalarına gelirken çeşitlilikte hızlı bir yükseliş görülmektedir. Bu duruma göre incelenen yaklaşık yüz yıllık dönem içerisinde kumaş çeşitliliğinin son derece değişken olduğu yükseliş ve düşüşlerin birbirini takip ettiği anlaşılmaktadır.

---

⁵⁸⁴ Özen, 1980-81, s. 304

⁵⁸⁵ Özen, 1980-81, s. 315

Kaynaklarda karşımıza çıkan kumaşlar arasında Diyarbakır puşileri görülmektedir. Bu kumaşlar Diyarbakır'da son derece meşhur olan ve genelde renkleri turabi, kırmızı beyaz, siyah ve yeşil olarak değişen kumaşlardır. Puşicilik de şehirde yaygın bir meslek olarak görülmektedir.⁵⁸⁶ Fakat ne yazık ki incelenen sicillerde puşide adı altında az miktarda karşılaşılan kumaş çeşidinden başka bu ürüne rastlanılmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde ilk zamanlarda kumaşta çözümlenmiş ipek miktarının değişmemesine çok özen gösterilmiştir. Yani kalite olarak belli bir standart tutturulmuştur. II. Bayezid zamanında uygulamaya konan kanuna göre ipekli kumaş topları 93 arşın olurken 1515'ten sonra bu miktar 100-120 arşına kadar yükselmiştir. Yani 93 arşın için kullanılan ipek miktarı artık 120 arşın için kullanılmaya başlanmıştır.⁵⁸⁷ Burada paranın taşıması gibi kumaşta da taşıması gidilmiştir ve değer kaybetmiştir. Bu bir hile gibi gözükse de hammaddeye ulaşımın zorluğu ve bunun yanında pamuklu katkılı kumaşların piyasada ustalıklı dokunmaya başlaması bir değişim olarak görülmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere devir artık melez kumaşların devridir. Aynı şekilde Diyarbakır eyaletindeki dokuma ürünlerine bakıldığında bölgesel anlamda pahalı ve ağır ipek katkılı kumaşlar görülmemektedir. Daha çok halk için kullanışlı, bunun yanında da kaliteli ve uygun fiyatların tereke kayıtlarında yer aldığı görülmektedir.

Elbise ve ev eşyalarına bakıldığında fiyat olarak dönemi anlayabilecek netlikte fiyat karşılığı anlaşılacağı için bu noktada fiyat belirtilmemiştir. Kullanılan ev eşyası veya elbisenin ne oranda yıpranmış olduğu, değer biçilirken hangi kriterlere bakıldığı bilinmediği için bu ürünlerin sadece tespiti yapılmış, fiyatlarına değinilmemiştir. Zaten daha önce belirtildiği gibi kumaş fiyatları noktasında da sağlıklı bir sonuca varabilmek için sadece uzunluklarının standardı belli olan kumaşların fiyatları belirtilmiştir.

Diyarbakır dokuma esnafına bakıldığında ödenen vergiler arasında genelde en yüksek vergiyi ödeyen esnafların büyük çoğunluğu dokuma esnafı olarak belirlenmiştir. Örneğin ortalama bir vergi ödeyen terzi esnafı genel olarak sicillerin çoğunda kuyumcu esnafıyla aynı oranda vergi ödemektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere dokuma esnafı genel esnaf grubu içerisinde büyük gelire ve potansiyele sahip bir konumda bulunmaktadır.

Tespit edilen kumaş fiyatlarına bakılırsa şer'iyye sicili kaynaklı olan bu fiyatlar, pazardaki fiyatlar değil bizzat Kadı'nın belirlediği fiyatlardır. Zaman zaman bazı

⁵⁸⁶ Ertaş, K. (2014). *Sosyo-Kültürel Açından 19. Yüzyılda Diyarbakır Ermenileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s. 120.

⁵⁸⁷ Dalsar, F. (1960). *Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekçilik*. İstanbul: Sermet Matbaası, s. 30

bölgelerde bu fiyatlara yapılan itirazlar olsa da genel manada bu sistemin işlerliği önemli bir gerçeklik olarak uzun süre devam etmiştir. Bununla birlikte dönemi eşgüdümlü olarak yansıtmaması, en hacimli ve gerçekçi bilgileri içermesi bakımından fiyatlandırma konusundaki en önemli kaynaktır.⁵⁸⁸ Bu bağlamda tespit edilen kumaş fiyatlarına bakıldığında genel itibarıyla ithal kumaş fiyatlarının yerli kumaşlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Kumaşların fiyat akışında düzenli bir durum söz konusu olmadığı için belirtilen kumaşların fiyat eğrisi konusunda netlik yoktur. Devamlılık arz eden kumaş fiyatlarında ise yerli ve yabancı kumaş fiyatlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Bazı kumaşlarda olağandışı sert çıkış ve inişler saptanmıştır.

İncelenen siciller ışığında Diyarbakır'da kullanılan kumaşların adedi, çeşidi ve yıllara göre değişimi konusunda aydınlatıcı bilgiler elde edilmiştir. Diyarbakır'a ithal olarak gelen kumaş oranı tespit edilmiştir. Ayrıca iç pazardan gelen kumaşların hangi bölgelerden geldiği saptanmıştır. Varılan sonuca göre dışardan gelen kumaşların oranının çok düşük olması geriye kalan tüm üretimin Diyarbakır içinden karşılandığı anlamına gelmemektedir. Çünkü sicillerde Diyarbakır'da üretilen kumaşlar için "Diyarbakır kutnusu" veya "Diyarbakır alacası" şeklinde bir kayıt sistemi olmadığı için menşei belirtilmeyen kumaşlar yerli üretim olarak düşünülmüştür. Ek olarak yabancı kumaşların oranı belirlenirken de açık olarak isminde menşei belirtilenler dikkate alınmıştır. Bunun haricinde muhtemelen düşük bir oranla olsa da halen taklit edilmeyip dışardan gelen kumaşlarda bulunmaktadır. Fakat bu oranın yüksek olmadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak kumaş çeşitliliği ve yıllara göre değişimini gösteren çalışma sayısı çok azdır. Özellikle sanayi devrimini içerisine alan bir dönemin incelenmesi Osmanlı esnafının üretim kapasitesindeki değişimi göstermesi açısından son derece önemlidir. Elde edilen bulgular ışığında Diyarbakır ölçeğinde Osmanlı imalat sektörünün sanayi devrimi öncesi ve sonrası dönemde ânî bir çöküntüye girmediği görülmektedir. Bu dönemin sancılı bir süreç olarak görülmesi doğru olarak nitelendirilebilir. Özellikle İngilizlerin sanayi devrimiyle elde ettiği güç en azından 19. yüzyılın ortalarında hâlâ tam manasıyla yerel imalâtçıyı bitirememiştir. Sicillerden elde edilen bilgilere göre imalatçılar sanayi devriminin ilk şokunu çabuk atlatmışlar ve hızlı bir toparlanma içerisine girmişlerdir. Osmanlı imalatçıları melez kumaşlara yönelerek uzun bir süre piyasadaki konumlarını korumayı başarmışlardır. Osmanlı Devlet'i içerisinde bu durumun daha iyi anlaşılabilmesi

---

⁵⁸⁸ Çizakça, M. (1980). "Price History and the Bursa Silk Industry: A Study in Ottoman Industrial Decline, 1550-1650". *The Journal of Economic History*, 40(3), ss. 533-550, s.535

için imâl edilen dokuma ürünlerinin daha çok merkezde araştırılması ve bir zincir şeklinde yorumlanması, imalatçılara yöneltilen çöküntü tezini çürütmede son derece etkili olacaktır. Bu aynı zamanda dünya ticaretinin genel potansiyelinden çok daha fazlasına sahip olan Osmanlı iç pazarındaki değişimlerin karşılaştırılması hususunda da net bilgiler elde edilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Acun, F. (2001). "16. Yüzyılda Diyarbakır Şehrindeki Ekonomik Faaliyetler". I. Bütün Yönleriyle Diyarbakır Sempozyumu, 27-28 Ekim 2000, Ankara: Neyir Matbaacılık ss. 201-218
- Akpınarlı, H. F., Balkanal, Z. (2012). "16-18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (Balkan Özel Sayısı 1), ss. 179-209
- Alakaş, A. (2012). 593 Numaralı Şer'ıye Siciline Göre Diyarbakır'ın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı (1893–1894). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar
- Altun, D. (2013). XIX. Yüzyılda Bursa'da İpek Böcekçiliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Atalayer, G., Eraslan, I., (2013). "Anadolu'da "Alaca" Üzerine Bir Karşılaştırma". *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11), ss. 251-263
- Atasoy N, Denny B. W., Mackie W. L., Tezcan H. (2001). *İpek Osmanlı Dokuma Sanatı*. İstanbul: TEB İletişim ve Yayıncılık
- Aytaç, A. (2019). "Ahilikte Geçen Dokumacılıkla Alakalı Mesleklere Dair". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (46), ss. 317-328
- Başarır, Ö. (2014). "Diyarbakır Eyaleti Örneğinde XVIII. Yüzyıl Osmanlı Taşrasında Mukataalar Özelinde Üretim Ve Ticaret". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 29(1), ss. 127-166
- Beysanoğlu, Ş. (1963). *Bütün Cepheleriyle Diyarbakır*. İstanbul: Şehir Matbaası
- Bulut, M. (2013). 356 Nolu Diyarbakır Şer'ıye Sicilinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi (H.1217-1218/M.1803-1804). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır
- Çetin, Cemal. (2004). "XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Menziller Ve Fonksiyonları: Akşehir Menzilleri Örneği". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), ss. 179-221
- Çiftçi, B. (2017). "Osmanlı'da Ev ve Ev Eşyaları (17. Yüzyılda 'Ayntâb Örneği)". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), ss. 461-476
- Çizakça, M. (1980). "Price History and the Bursa Silk Industry: A Study in Ottoman Industrial Decline, 1550–1650". *The Journal of Economic History*, 40(3), ss. 533-550

- Çolak, K.(2009). “İnebahtı Muhafızlarının 1797 Tarihli İmdâd-ı Hazariyye Gelirleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), ss. 47-52
- Dalsar, F. (1960). *Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa’da İpekçilik*. İstanbul: Sermet Matbaası
- Demir, E. T. (2015). Osmanlı Dönemi Kadın Giyim Kuşamında Avrupa Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul
- Doğan, F. (2015). “Bir Eğitim Tarihi Kaynağı Olarak Giresun Şer’iye Sicilleri: Tereke Kayıtlarına Yansıyan Kitaplar” *Turkish Studies*, 10(9)
- Ertaş, K. (2014). *Sosyo-Kültürel Açından 19. Yüzyılda Diyarbakır Ermenileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s. 120
- Faroqlı, S. (2003). *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak* (Çev. G. Ç. Güven, Ö. TÜresay). İstanbul: YKY
- Genç, M. (2014). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Görünür, L., Ögel, S. (2006) “Osmanlı Kaftanları İle Entarilerinin Farkları Ve Kullanılışları”. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 3(1), ss. 59-68
- Görür, E. D. (2018). “İngiltere’nin Diyarbakır Konsolosu John George Taylor’ın Diyarbakır Eyaleti’ne Dair İthalat-İhracat İstatistikleri Ve Değerlendirmeleri (1853-1863)”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37(64), ss. 323-346
- Güney, E. (1997). “Diyarbakır’da Sanayileşme”. *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, (32), ss.11-34
- Gürsu, N. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı*. (Birinci Baskı). İstanbul: Redhouse Yayınevi
- H. 1219-1222 (M.1804-1808) Tarihli 3716 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicili
- H. 1239 (M.1822) Tarihli 3742 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicili
- H. 1246-1248 (M.1830-1833) Tarihli 3741 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicili
- H. 1260-1262 (M.1844-1846) Tarihli 3768 Numaralı Diyarbakır Şer’iyye Sicili
- Halaçeli, H. “15. ve 16. Yüzyıl Osmanlı Dokumacılık Sanatı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), ss. 131-146
- İnalcık, H. (2008). *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*. (Birinci Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

- İnalcık, H. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler*. İstanbul: Eren Yayıncılık
- İnalcık, H. Arı, B. (2005). “Türk-İslam-Osmanlı Şehirciliği ve Halil İnalcık'ın Çalışmaları”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3(6), ss. 27-56
- İzgöer, A. Z. (Editör). (2015a). *Diyarbakır Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, C. 4
- İzgöer, A. Z. (Editör). (2015b). *Diyarbakır Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, C. 6
- İzgöer, A. Z. (Editör). (2015c). *Diyarbakır Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, C. 7
- İzgöer, A. Z. (Editör). (2015d). *Diyarbakır Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, C. 5
- İzgöer, A. Z. (Editör). (2013a). *Diyarbakır Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi*, Ankara: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, C. 2
- İzgöer, A. Z. (Editör). (2013b). *Diyarbakır Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi*, Ankara: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, C. 1
- Koca, E., Koç, Fatma. (2014). “Kıyafetnameler Ve Ralamb'ın Kıyafet Albümün'deki 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumunu Giysi Özelliklerinin İncelenmesi”. *Turkish Studies*, 9(11), ss. 371-394
- Koçu, R. E. (1969) **Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü**, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları
- Korkusuz, M. Ş. (2007), *Eski Diyarbakır'de Gündelik Hayat*. (Birinci Bası). İstanbul: Kent Yayınları
- Kurtoğlu, O. (2018). “Türk Kültürünün Münbit Bir Şehri Olan Diyarbakır'daki Edebî Çevreler Ve Hamilik”. *Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi*, (43), ss. 135-144
- Miroğlu, İ. (1984). “Hindistan Hakkında 18. Yüzyılda Yazılmış Küçük Bir Eser”. *Tarih Dergisi*, 0(34), ss. 539-554
- Mutlu, S., Aydın, B., Hünerel, Z. S. (2017). “Osmanlı Saray Kumaş Desenlerinin Giysi Yüzey Tasarımlarında Kullanılması”. *3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies*, 9(11), ss. 89-105
- Ocakoğlu, N. (2018). “Osmanlı Sarayı Kadın Giysileri Ve Günümüz Giysi Tasarımına Bir Uyarılama”. *Ulakbilge*, 6(30), ss. 1537-1548

- Okumuş E. (2012). “Evliya Çelebi’nin Seyahatname’sinde Diyarbakır”. *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, (7), ss. 14-51
- Öğüt, T., Çadırcı, Ç. (2013). “Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Diyarbakır’da İktisadi-Mali ve Sosyal Yapı”. *Gazi Akademik Bakış*, 7(13) ss. 141-170
- Özaydın, M. (2007). “II. Uluslar Arası Osmanlı’dan Cumhuriyete Diyarbakır Sempozyumu”. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, (18), ss. 385-395
- Özcoşar, İ., Karakaş, A., Öztürk, M., Polat, Z. (Editörler). (2018). **Osmanlıdan Günümüze Diyarbakır**. Ankara: Ensar Neşriyat
- Özen, M. E. (1980-81). “Türkçede Kumaş Adları”. *Tarih Dergisi*, (33), ss.291-340
- Pıçak, M. (2018). “Osmanlı Döneminde Diyarbakır’ın Sosyo-Ekonomik Yapısı”. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), ss. 70-82
- Quataert, D. (1999). *Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü* (Çev. T. Güney). İstanbul: İletişim Yayınları, (Eserin orijinali 1993’de yayımlandı)
- Salman, F . (2010). “Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz / The Traditional Names In The Art Of Traditional Turkish Fabric”. *Sanat Dergisi*, 0 (6), ss. 13-42
- Sezgin, Ş., Önlü, N. (1994). “Osmanlı Klasik Dönem İpekli Saray Kumaşları”. *Tekstil Ve Mühendis*, 8(43-44), ss. 48-51
- Yardımcı, K. G. (20116). “Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler”. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 2(1), ss. 219-241
- Yediyıldız, B., Tomenenal, K. (Editörler). (2008). **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Diyarbakır**. Ankara: Diyarbakır Valiliği ve Türk Kültürü’nü Araştırma Enstitüsü
- Yerasimos, S. (2006). *Tavernier Seyahatnamesi* (Çev.T. Tunçdoğan). İstanbul: Kitap Yayınevi
- Yetim, F. (2004). Kastamonu El Dokumacılığı ve Üretilen Dokumaların Bazı Özellikleri İle İşleme Teknikleri Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Yıldız, A. (1994). 135-313 Nolu Şer’iye Siciline göre (1135/1722-1213/1798) Yıllarında Amid(Diyarbakır) Sancağında Sosyal ve Ekonomik Durum. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Yıldız, İ. (Editör). (2011). **Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi**. Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Kültür Ve Sanat Yayınları
- Yılmaz, D. (2011). Osmanlı Dönemi 19. Yüzyıl Modası Ve Değişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Yılmaz, S. (1992). “XVIII. Yüzyıl Tekstil Dünyasından: Hindistan ve Osmanlı İmparatorluğu’nun Pamuk-İpek Karışımı Kumaşları Fransız Arşivlerinden II”. *Bellekten*, 56(217), ss. 775-807

Yılmazçelik, İ. (2000). “Osmanlı Hakimiyeti Süresince Diyarbakır Eyaleti Valileri (1516-1838)”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), ss. 233-287

Yılmazçelik, İ. (2014). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır*. (İkinci Baskı). Ankara: TTK.

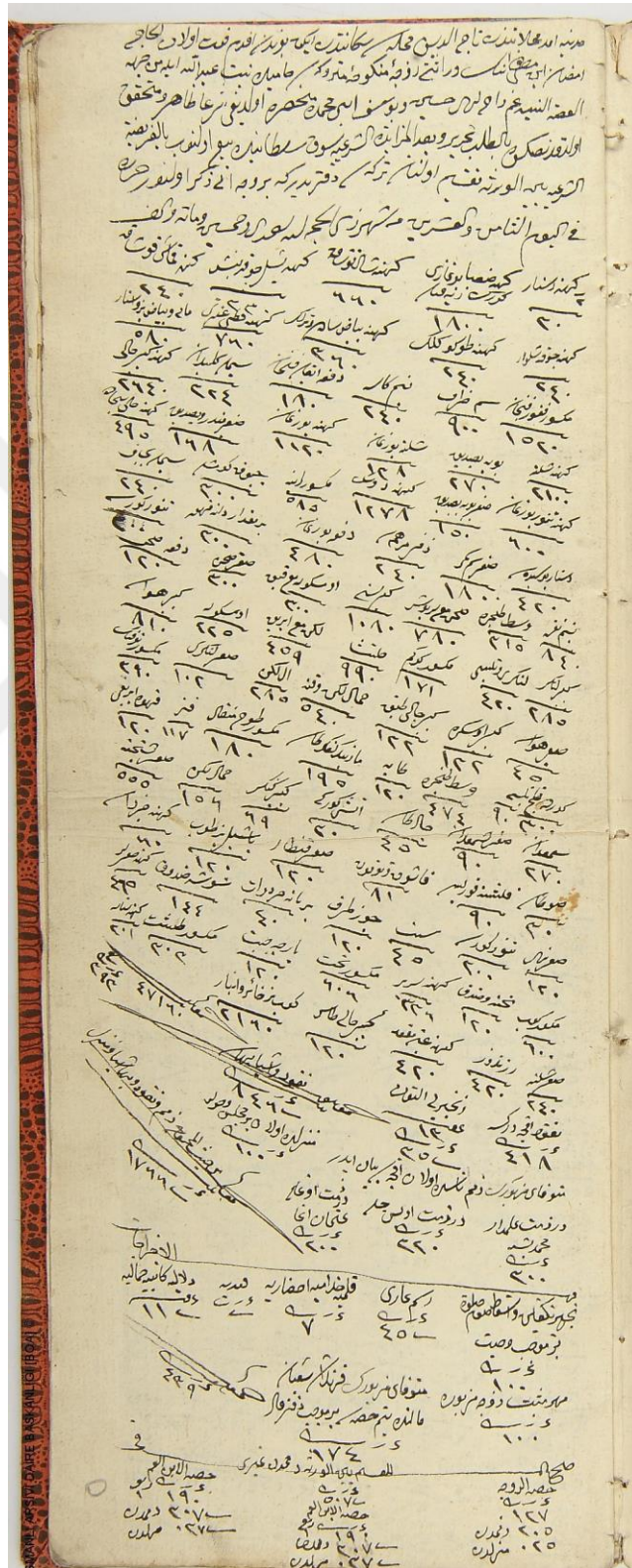
Yücekaya, H. (2011). Şer’iyye Sicillerine Göre: 19. Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat Ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

EKLER

EK-1. (devam) 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti

Medine-i âmid mahallâtından Taceddin mahallesi sükkanından iken bundan akdem fevt olan el-Hâc Ramazan b. Mustafa'nın verâseti zevce-i menkûha-i metrukesi Hamide bt. Abdullah ile min ciheti'l-usûbeti'n- nesebiye ammîzadeleri Hüseyin ve Yusuf İbney Mehmed'e münhasıra olduğu şer'an zâhir u mütehakkık olduktan sonra bi't-taleb tahrîr ve ba'de'l-müzâyedeti'ş-şer'iyeye sûk-ı Sultanî'de bey' olunup bi'l-farîzati'ş-şer'iyeye beyne'l-verese taksîm olunan terekesi defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur:

Hurrîre fi'l-yevmi's-sâmin ve'l-ısrîn min şehri Zilhicce li-sene ihdâ ve hamsîn ve mi'e ve elf

Köhne destâr 2 30 akçe	Köhne sansar boğazı kürk, zenne kaban 1.800 akçe	Köhne şal kuşak 660 akçe	Köhne yeşil çuha biniş 230 akçe	Köhne kumaş kuşak 240 akçe
Köhne çuha şalvar 240 akçe	Köhne don ve gömlek 240 akçe	Köhne beyaz sâde dizlik 360 akçe	Köhne kutnu anteri 760 akçe	Mâî ve beyaz bez ve astar 580 akçe
Meksûr fağfur Fincan 1.520 akçe	Sîm zarf 900 akçe	Nim kâse 240 akçe	Defa .... fincan 180 akçe	Simli gülabdân 324 akçe
Köhne kebir halı 2.640 akçe	Köhne şilte 2.100 akçe	Yün yastık 270 akçe	Şilte yorgan 138 akçe	Köhne yorgan 1.120 akçe
Sagir minder ve yastık 168 akçe	Köhne halı seccade 495 akçe	Köhne tennur yorgan 600 akçe	Sagir yün yastık 150 akçe	Köhne döşek 1.278 akçe
Meksur ayna 585 akçe	Çubuk gümüşlü 300 akçe	Simli bıçak 240 akçe	Destar puşidesi 420 akçe	Sagir sim kemer 1.800 akçe
Zifir merhama 240 guruş	Defa yorgan 480 akçe	Bir mikdar dâne kahve 3.000 akçe	Tennur kürsü 300 akçe	Nîm nukre 840 akçe
Vasat tencere 315 akçe	Sahan ma'a- serpuş 780 akçe	Kebir sini 1.080 akçe	Üskûre ma'a- kapak 300 akçe	Sagir sahan 300 akçe
Defa sahan 120 akçe	Kebîr lenger 285 akçe	Lengeri ve tepsi 420 akçe	Meksur güğüm 171 akçe	Taş 990 akçe
Leğen ma'a- ibrik 459 akçe	Üskûre 225 akçe	Kebir havan 810 akçe	Sagir havan 450 akçe	Kebir uskûre 132 akçe
Kebir câli kapak 132 akçe	Hammâl leğen ve kına 540 akçe	El leğeni 285 akçe	Sagir lengeri 102 akçe	Meksûr tüfenk 390 akçe

EK-1. (devam) 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Kürde kılıç, tepesi 300 akçe	Vasat tencere 474 akçe	Tâbe 120 akçe	..., kefkir, tas 195 akçe	Meksûr tunç mangal 180 akçe
Fener 117 akçe	Kahve ibriği 120 akçe	Şem'dan 270 akçe	Sagir şem'dan 90 akçe	Câli tas 45 akçe
Âteş küreği 30 akçe	Kebir kefkir 69 akçe	Hammâl leğen 156 akçe	Sagir peştahta 555	Su tası 30 akçe
Fişne kurusu 90 akçe	Kaşık ve ... 81 akçe	Sagir kantar 120 akçe	Yeşil bez top 120 akçe	Köhne cüzdan 60 akçe
Sagir ... 120 akçe	Tennûr kürsü 200 akçe	Sepet 45 akçe	Ceviz tarak 120 akçe	Bir mâi ... 40 akçe
Şûşe sandık 144 akçe	Köhne sagir bez 465 akçe	Meksûr küp 600 akçe	Tahta ve sandık 120 akçe	Köhne sedir 336 akçe
Meksûr taht 606 akçe	Parça çit 120 akçe	Meksûr taş 303 akçe	Köhne sitâre 201 akçe	Sagir şilte 240 akçe
Zerendûz 420 akçe	Köhne yemeni Mak'ad 420 akçe	Kebir cali tas 120 akçe	Küp, zehair ve anbâr 2.160 akçe	
Cem'an Yekûn 47.160 meblağ, [bi-hesab] 393 guruş				
Nükûd akçe der-kîse 418 guruş		Zincirli altın 13 35,5 guruş		
Cem'an Yekûn Nükûd ve eşyâ bahâ 846,5 guruş				

Müteveffa-yı mezbûrun zimem-i nâsda olan akçesi[ni] beyan eder:

Menzide olan bir meclis ve avlu 100 guruş	Der-zimmet-i Alemdar mehmed Beşe 300 guruş	Der-zimmet-i Üveys Çelebi 320 guruş	Der-zimmet-i oğlu Osman Ağa 200 guruş
Cem'an Yekûn min haysü'l-mecmû' zimem ve nükûd ve bahâ-i eşyâ ve menzil 1.766,5 guruş			

Minhe'l-ihracât

Techiz, tekfin ve iskât-ı savm, salât ber-mûceb-i vasiyet 100 guruş	Resm-i âdi 45,5 guruş	Kalemiye Hüddamiye ihzariye 7 guruş	Kaydiye 0,5 guruş	Dellâlye, kâtibiye, hammaliye 11,5 guruş
--	--------------------------	--	----------------------	---

EK-1. (devam) 3756 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Mehr-i müsbet-i zevce-i mezbûre 100 guruş	Müteveffâ-yı mezbûrun karındâşı Şaban mâlinda nîm hissesi ber-mûceb-i defter-i mâl 174 guruş
Cem'an Yekûn 439 guruş	

Sahhu'l-bâkî li't-taksîm beyne'l-verese zimemden gayrı 507,5 guruş

Hissetü'z-zevce 127 guruş 205 zimemden 25 menzilden	Hissetü'l-ibn'il-amm 190 guruş 1 rub' 207,5 zimemden 37,5 menzilden	Hissetü'l-ibn'il-amm 190 guruş 1 rub' 307,5 zimemden 37,5 menzilden
--	--	--

EK-2. (devam) 3744 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti

Medine-i Âmid mahallâtından Molla Alican mahallesinde sakine iken bundan akdem fevt olan Karıncalı Hacı Ali b. Yusuf[un] verâseti zevcât-ı menkûhâtı Âişe bt. Şeyhmus ve Gazal bt. Kasım ve Fâtıma bt. Derviş ve kebir oğulları Yusuf ve Abdullah ve kebir kızı Medine ve sagire kızı Havva'ya münhasıra ve tashih-i mes'elesi kırk sekiz sehimden olup sihâm-ı mezbûreden zevcât-ı mezbûrânın her birine ikişer sehim ve mezbûrânın Yusuf ile Abdullah'ın her birine on dörder sehim ve mezbûretân Medine ile Havva'nın her birine yedişer sehim olmak üzere isâbeti tahakkukundan sonra müteveffa-yı mezbûrun bi't-taleb cânib-i şerî'at-ı garrâdan tahrir ve fûruht olunan muhalledfatı defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur:

Hurrire fi'l-yevmi's-sâlis aşer min şehri Recebi'l-ferd li-sene tis'a ve sittîn ve mi'e ve elf

Kilim 6 5.046 akçe	Kilid 1 270 akçe	Defa kilim 3 1.398 akçe	Köhne yorgan 1 192 akçe	Keçe 6 2.352 akçe
Defa kilim 1 615 akçe	Perde, kilim 1 615 akçe	Hurc 258 akçe	Defa kilim 1 540 akçe	Defa keçe 6 651 akçe
Haliçe 1 546 akçe	Defa kilim 1 567 akçe	Mitil yorgan 1 ve yastık 1 90 akçe	Defa hurc 1 183 akçe	Defa haliçe 1 240 akçe
Yorgan 1 192 akçe	Döşek 1 102 akçe	Defa kilim 2 1.065 akçe	Yastık 3 300 akçe	Yeşil destar 1 201 akçe
Sâde kaput 1 1.890 akçe	Eyer ve rikâb 1 330 akçe	Defa hurç 198 akçe	Çuval 8 ve hürde 1 48 akçe	Karabina 1 ve palaska 1 60 akçe
Tâbe 1 210 akçe	Defa hurc 1 75 guruş	Kazgan 2 963 akçe	Sagîr nikra 1 840 akçe	Tencere 1 ve sahan 8 906 akçe
İbrik 1 ve tas 1 120 akçe	Leğen 1 ve kazgan 1 759 akçe	Defa kazgan 1 900 akçe	Süzgü 1 ve sahan 6 450 akçe	Lengeri 5 akçe ve tâbe 1 438 akçe
Üskûre 3 120 akçe	Satıl 1 ve kefkir 1 ve sahan 1 150 akçe	Piştov-ı tek 1 15 akçe	Taş 2 1.170 akçe	Sini 1 ve bakır ağızlık 1 270 akçe
Sacayağı 1 120 akçe	Demir mangal 1 300 akçe	On çuval ve bir hurc ve yünük ve zehâir-i mütenevvi'a 3840 akçe	Bir çuval köhne .... 720 akçe	Üç çuval küne 2.400 akçe
Bir çuval bulgur 660 akçe	Bir çuval pirinç 480 akçe	İki tulum pekmez ve yedi tulum 720 akçe	Döşek 1 330 akçe	Yastık 5 780 akçe

EK-2. (devam) 3744 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Halı 2 1.200 akçe	Şakka kilim 1 180 akçe	Câcim 120 akçe	Katır 1 re's 4.800 akçe	Bârgîr 1 re's 2.400 akçe
Koyun 16 ve kuzu 6 4.920 akçe	Öküz 11 ve çift âlâtı mükemmel 15.600 akçe	İnek 7 ve buzağı 8 6.000 akçe	Merkeb 3 2.520 akçe	Kilim 1, çuval 2 240 akçe
Karınca karyesinde menzil 2.400 akçe	Menzil der- mahalle-i Debbağhane 10.200 akçe	Zirki nâhiyesinde bir kıt'a bağ 6.000 akçe	Mevcûd hinta der-Karınca 6 keyl 16.200 akçe	Mevcûd şa'ir der-karye-i mezbûr 35 keyl 5.775 akçe
Mevcûd darı der-karye-i mezbûr 40 keyl 6.000 akçe	Mevcûd nohud der-karye-i mezbûr 3 keyl 540 akçe	Mevcûd mercimek der- karye-i mezbûr 3 keyl 540 akçe		
Cem'an Yekûn 120.966 meblağ Bi-hesâb 1.008 guruş 6 akçe Yalnız bin sekiz guruş altı akçedir.				

Minhe'l-İhrâcât

Techîz ve tekin ve vücûh-ı birreye 3.600 akçe	Resm-i âdî 5.123 akçe	Kaydiye 240 akçe	Kalemiye, hüddamiye 1.080	Ücret-i kâtib ve çukadâr 1.320 akçe
Dellâliyei dükkâniye 522 akçe	Hammâliye 54 akçe	Mehr-i müsbet-i Gazal 9.600 akçe	Mehr-i müsbet-i Fâtıma 2.400 akçe	
Cem'an Yekûn 24.119 meblağ				

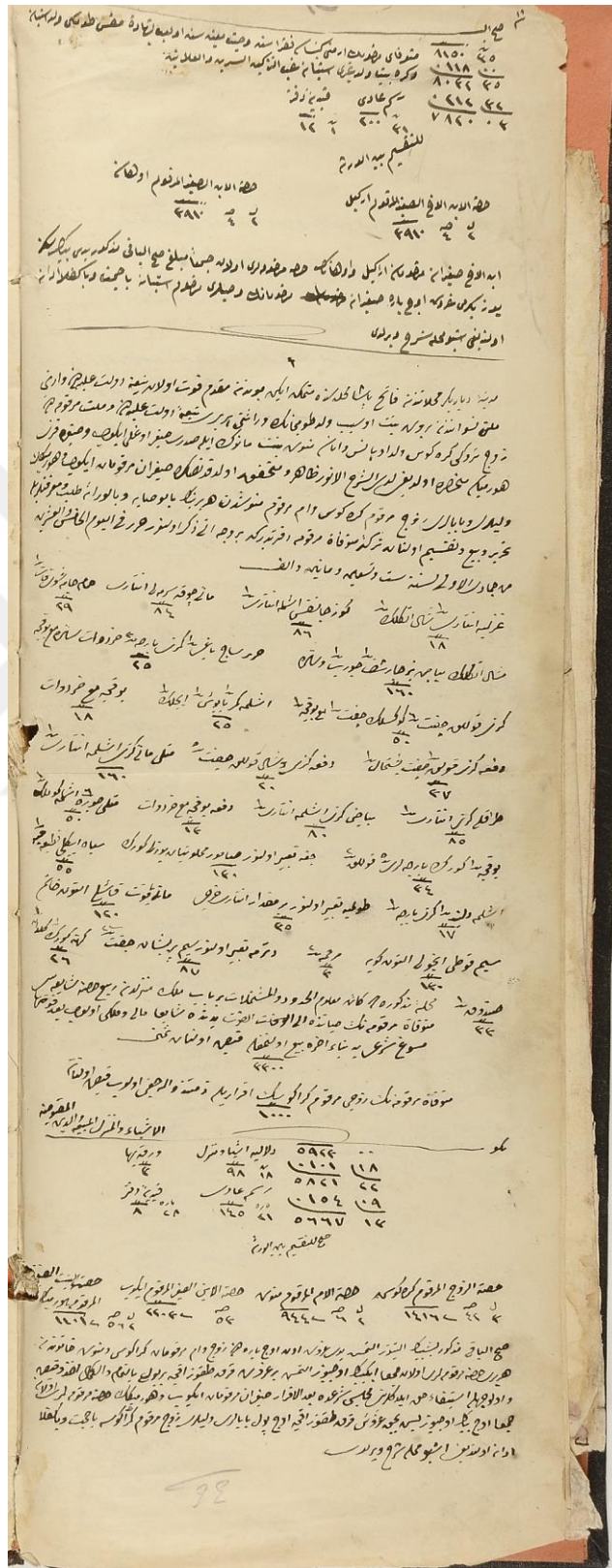
Sahhu'l-bâki li't-taksîm beyne'l-verese: 96.847 meblağ

Müteveffa-yı mezbûrun zimem-i nâsda olan alacağı ve marabalarında şerâket üzere olan mezbû'âtıdır, zikr olunur:

Maraba Ahmed'de mezbû' hinta 11 keyl ve şa'ir 5 keyl ve mercimek 1 keyl 4.230 akçe	Maraba Ferda'da mezbû' şa'ir 5 keyl 900 akçe	Der-zimmet-i Ali 360 akçe	Der-zimmet-i Hızır 120 akçe
Der-zimmet-i İbrahim 600 akçe	Der-zimmet-i Şeyhmus 2.400 akçe	Der-zimmet-i Mehmed 840 akçe	Der-zimmet-i diğer İbrahim 600 akçe
			Der-zimmet-i ... İbrahim 120 akçe

EK-2. (devam) 3744 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Der-zimmet-i Maksud 7.200 akçe	Der-zimmet-i Hacı Mehmed 12.000 akçe	Der-zimmet-i Ahmed Develi 8.400 akçe	Der-zimmet-i Abdi Ağa Hınta 3 keyl 900 akçe	Der-zimmet-i Süleyman ve Rasül ve Mirza 3.600 akçe
Der-zimmet-i Hacı Şeyhmus 120 akçe	Hınta ve şa'ir 336 akçe	Der-zimmet-i diğer Abdi 1.080 akçe	Der-zimmet-i Davud Şa'ir 3 keyl 540 akçe	Der-zimmet-i Hasan Kör Süleyman 3.180 akçe
Ve şa'ir 5,5 keyl 990 akçe	Der-zimmet-i Hasan 600 akçe	Darı 3 keyl 360 akçe	Der-zimmet-i ... 300 akçe	ve şa'ir 2 keyl 360 akçe
Der-zimmet-i Ahmed 1.440 akçe	Der-zimmet-i Mustafa 1.440 akçe	Der-zimmet-i İsa 480 akçe	Der-zimmet-i Ömer 360 akçe	Der-zimmet-i Ebubekir 360 akçe
Der-zimmet-i Abbas 540 akçe	Der-zimmet-i diğer Ömer 150 akçe	Der-zimmet-i İsmail 3.280 akçe	Der-zimmet-i Mehmed Şa'ir 2 keyl 360 akçe	

EK-3. (devam) 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Sahhu'l-bâkî

	Guruş	Para
	8.150	35
Müteveffâ-yı merkumun Ermeni kenisâsı fukarâsına vasiyet-i mu'ayyenesi olup bi-şehâdeti Maksî Tomas v. İstapan ve Karabet v. Gayn İstapan gıbbe't-tezkiyeti's-sırrıye ve'l-alâniye	118	-
	8.032	35
Resm-i âdi: 200 guruş, 31 para Kaydiye-i defter: 12 guruş, 1 para	212	32
Li't-taksim beyne'l-verese	7.820	3

Hissetü'l-İbni'l-ehi's, sagîri'l-merkûm Arakil 3.910 guruş, 4 akçe, 2 pul	Hissetü'l-ibni's-sagiri'l-merkûm Ohan 3.910 guruş, 4 akçe, 2 pul
---	---

İbnü'l-eh-i sagîran-ı merkûmân Arakil ve Ohan'ın hisse-i merkûmeleri olan cem'an meblağ-ı sahu'l-bakî mezkûr yedi bin sekiz yüz yirmi guruş üç para sagîran-ı merkûmânın vasîleri merkum İstapan'a bâ-hüccet ve bâ-kûfelâ idâne olunduğu işbu mahalle şerh verildi.

Medine-i Diyarbekir mahallâtından Fatih Paşa mahallesinde mütemekkin iken bundan mukaddem fevt olan teb'a-i Devlet-i Aliyye'den ve Ermeni milleti nisvânından Pervet bt. Osib v. Tomcan'ın verâseti her biri teba'a-i Devlet-i Aliyye'den ve millet-i merkûmeden zevc-i metrukü Kirakos v. Ohannes ve anası Menoş bt. Manuk ile sadrî sagîr oğlu İkob ve sagîre kızı Hormik'e münhasıra olduğu lede's-şer'i'l-enver zâhir u mütehakkık olduktan sonra sagîran-ı merkûmân İkob ve Hormik'in velîleri ve babaları zevc-i merkum Kirakos ve ümm-i merkum Menoş'dan her birinin bi'l-vesâye ve bi'l-verâse taleb ü ma'rifetleriyle tahrîr ve bey' u taksîm olunan tereke-i müteveffâyı merkûme defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur:

Hurrire fi'l-yevmi'l-hâmis ve'l-ışrîn min Cemâziyelûlâ li-sene sitte ve tis'in ve mi'eteyn ve el

EK-3. (devam) 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Gazaliye entari, 1 adet Şal eteklik, 1 adet 18 guruş	Göz canfes işleme entari 1 adet 86 guruş	Mâi çuka sırmalı entari 84 guruş	Hammâm câmeşûyu 1 kat 29 guruş	Şal eteklik, beyâz bez çarşeb, 1 adet çorab, 1 adet vesâire 160 guruş
Harir saç bağı, 1 adet Gezi parça, 3 adet Hırdavât-ı sâire ma'a-boğça 25 guruş	Gezi kolluk çift, 6 adet Göğüslük çift, 1 adet ma' a-boğça, 1 adet 50 guruş	İşleme kemer, 1 adet Pabuç, 1 adet İçlik, 1 adet 25 guruş	Boğça ma'a-hırdavât 18 guruş	Defa gezi kolluk, çift, 1 adet Peştamal, 1 adet 37 guruş
Defa gezi ve şal kolluk çift 5 adet 20 guruş	Mitilli mâi gezi işleme entari 1 adet 160 guruş	Taraklı gezi entari 1 adet 85 guruş	Beyâz gezi işleme entari 1 adet 80 guruş	Defa boğça ma'a-hırdavât 13 guruş
Mitilli çevre, 6 adet İşleme gömlek, 1 adet 50 guruş	Boğça, 1 adet Kürk parçaları, 5 adet Kolluk, 2 adet 34 guruş	Caka ta'bîr Olunur semmûr Memlû (...) Yüzlü kürk 130 guruş	Siyâh ipekli Kadife cübbe 1 adet 55 guruş	İşleme dülbend, 1 adet Gezi parça, 1 adet 17 guruş
Dolum... ta'bîr olunur bir mikdâr entari hurcu 35 guruş	Mâi yakut taşlı altın hâtem 120 guruş	Sîm kutu incili altın küpe 130 guruş	Merhama 2 adet 3 guruş	Term... ta'bîr Olunur sîm perîşân çift 2,5 adet 87 guruş
Köhne kürk, 1 adet Güldân 1 adet 26 guruş	Sandık 1 adet 33 guruş	Mahalle-i mezkûrede kâin ma'lûmü'l-hudûd ve'l-müştemilât bir bâb mülk menzilden rub' hisse-i şâyi'ası müteveffat-ı merkûmenin hayâtında ile'l-fevt yedinde şâyi'an mâlî ve mülkü olup ba'de fevtihâ müsevveg-i şer'îye binâen âhara bey' olunmağla kabz olunan semeni 3.300 guruş		
Müteveffat-ı merkûmenin zevci merkum Kirakos'un ikrarıyla zimmetinde alacağı olup kabz olunan 1.000 guruş				

Yekûnü'l-eşyâ ve'l-menzili'l-mebî'a ve'd-deyni'l-makbûza:

	Guruş	Para
	5.923	
Dellâliye-i eşyâ ve menzil: 98 guruş, 18 para Varaka baha: 3 guruş	101	18
	5.821	22

EK-3. (devam) 3773 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Resm-i âdî: 145 guruş, 21 para Kaydiye-i defter: 8 guruş, 28 para	154	9
Sahhu[‘l-bâkî] li’t-taksîm beyne’l-verese	5.667	13

Hissetü’z-zevci’l-merkûm Kirakos 1.416,5 guruş, 42 akçe, 3 pul	Hissetü’l-ümmi’l-Merkûme Menoş 944,5 guruş, 6 akçe, 2 pul	Hissetü’l-ibni’s-sagîri’l-merkûm İkob 2.203,5 guruş, 53 akçe	Hissetü’l-binti’s-sagîri’l-merkûme Hormik 1.101,5 guruş, 56 akçe, 2 pul
---	--	---	--

Sahhu’l-bâkî-i mezkûr beş bin altı yüz altmış yedi guruş on üç paradan zevc ve ümm-i merkûmân Kirakos ve Menoş Hâtûn’dan her biri hisse-i merkûmeleri olan cem’an iki bin üç yüz altmış bir guruş kırk dokuz akçe bir pulu bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz ve ol vechile istifâ-yı hak eylediklerini meclis-i şer’de ba’de’l-ikrâr sagîrân-ı merkûmân İkob ve Hormik’in hisse-i merkûmeleri olan cem’an üç bin üç yüz beş buçuk guruş kırk dokuz akçe üç pul babaları velileri zevc-i merkum Kirakos’a bâ-hüccet ve bâ-kûfela idâne olunduğu işbu mahalle şerh verildi.

EK-4. (devam) 3796 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti

Minhe'l-ihracât

Techîz ve tekfin 600 meblağ	Resm-i âdî 900 meblağ	Kalemiye, hüddamiye 180 meblağ	Kaydiye 60 meblağ	Dellaliye, dükkanıye 870 meblağ
Hammâliye, kahveciye 120 meblağ		Metâiye-i gümrük 1.470 meblağ		
Cem'an Yekûn 4.200 meblağ Bi-hesâb 35 guruş Yalnız otuz beş guruşdur.				

Sahhu'l-bâkî li't-taksîm beyne'l-guremâ 31.560 meblağ. Beher guruslarına doksan altı sar akçe isâbet etmiştir.

Mehir ve deyn-i müsbet-i zevce 8.400 meblağ 6.720 meblağ an-guremâ 1.680 meblağ	Deyn-i müsbet-i Hacı Osman 3.600 meblağ 2.880 meblağ an-guremâ 720 meblağ	Deyn-i müsbet-i Ömer ve Halil Beşe 7.560 meblağ 6.048 meblağ an-guremâ 1.512 meblağ	Deyn-i müsbet-i Zeyneb Hâtûn 13.800 meblağ 11.040 meblağ an-guremâ 2.760 meblağ
Deyn-i müsbet-i Kürd Yusuf 600 meblağ 480 meblağ an-guremâ 120 meblağ	Deyn-i müsbet-i Na'imi 5.400 meblağ 4.320 meblağ an-guremâ 1.080 meblağ	Kesr-i bâkî beyne'l-guremâ 72 meblağ	

Mahmiyye-i Âmid mahallâtından Mehmed Paşa mahallesinde mütemekkin iken bundan akdem düyunu terekesinden ezyed olduğu halde hâlik olan İstador v. Abdullah'ın verâseti zevcesi Anna Hâtûn bt. İğob ile mevlâ-yı utekâsı İrmö'ya münhasıra olduğu tahakkukundan sonra hâlik-i mesfûrun bi't-taleb cânib-i şerî'at-ı garrâdan tahrîr ve fûruht ve ba'de ihrâci'l-masârîf sahu'l-bâkî alâ vechi'l-guremâ beyne ashâbi'd-düyûn tevzî' u taksîm olunan muhallefâtı defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur:

Sahan 2, sini 1 264 meblağ	Kavuk 1, alaca destâr 1 96 meblağ	Mâi çuha biniş 1 666 meblağ	Eğer minderi 1 180 meblağ	Köhne bez kaftân 1 122 meblağ
Köhne çuha delme 1 42 meblağ	Yorgan 1, döşek 1, yastık 1 300 meblağ	Kilim 1 180 meblağ	Doru kısrak 1 1.740 meblağ	Na'l bahâ 1.800 meblağ
Cem'an Yekûn 5.400 meblağ Bi-hesâb 45guruş. Yalnız kırk beş guruştur.				

EK-4. (devam) 3796 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Minhe'l-ihracât

Lâşesine 1.440 meblağ	Resm-i âdî 135 meblağ	Kalemiye, hüddamiye 30 meblağ
Kaydiye 15 meblağ	Dellâliye, dükkâniye 120 meblağ	Hammâliye, kahveciye 60 meblağ
Cem'an Yekûn 1.800 meblağ		

Sahhu'l-baki li't-taksîm beyne'l-guremâ 3.600 meblağ. Beher guruşlarına yirmi dokuz buçuk akçe isâbet etmiştir.

Deyn-i müsbet-i Kasım Beşe 2.100 meblağ 517 an-guremâ [1.583] meblağ	Deyn-i müsbet-i Yusuf Beşe 5.040 meblağ 1.239 [an] guremâ 6.801 meblağ	Deyn-i müsbet-i Şeyh Ahmed Çelebi 2.220 meblağ 547 an-guremâ 1.673 meblağ	Deyn-i müsbet Zülfü Çelebi 1.020 meblağ 249 an-guremâ 771 meblağ	Deyn-i müsbet-i Karabet 3.600 meblağ 885 [an- guremâ] 2.715 meblağ
Deyn-i müsbet-i İgo Na'lbend 660 meblağ 163 an-guremâ 497 meblağ				

EK-5. (devam) 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Diyarbakır kadısı iken ecel-i mev'ûduyla bundan akdem irtihâl-i dâr-ı bekâ eden Ahıskavi Mu'id Halil Efendi'nin verâseti Âsitane-i aliyye'de zevde-i menkûha-i metrukesi Halime Hanım ile kız karındaşının oğulları Osman Efendi ve Ahmet Efendi nâm kimesnelere münhasıra olduğu bu tarafda mevsûku'l -kelim kimesneler meclis-i şer'e ihbâr eylediklerinde muhallefât-ı müteveffâ-yı mumaileyh ahâlî-i belde ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le ketb ü tahrîr ve bi'l-müzâyede ba'de inkitâi'r-rağabâti'n-nâs fûruht olunup ba'de ihrâci'l-masârîf ve'd-düyûni'l-müsbete sahu'l-bâkî beyne'l-verese tevzi' u taksîm olunan defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur:

Hurrire fi'l-yemi'l-hâdî ve'l-işrîn min şehri Saferi'l-hayr sene hamse ve mi'eteyn ve elf

Kelâm-ı Kadîm 1 cild 501 para	Fetevâ-yı Ali Efendi 1cild 720 para	Lisânü'l-hük-kâm 1 cild 40 para	Mülteka'l-ebhur 1 cild 83 para	Natîfî [1] cild 100 para
Delâilü'l hayrât ve Hisn-ı haşin 1 cild 600 para	Köhne kavuk ma'a-destâr 50 para	Köhne anteri, Kaftân 520 para	Çiçekli anteri 574 para	Don 130 para
Köhne çiçekli anteri 292 para	Çiçekli anteri ve alaca kaftan 727 para	Ahmediye 1 adet 332 para	Atîk şal 802 para	Atîk kakum ferâce kürk 2.128 para
Mağrip şalı 119 para	Atîk gömlek, 2 316 para	Köhne beyâzlı Anteri ve kaftân 170 para	Defa anteri ve Kaftân 310 para	Döşek çarşafı 161 para
Terlik, makrame 54 para	Semmûr paça ferâce kürk 2.365 para	Defa semmûr paça ferâce kürk, 1 adet 5000 para	Sincâb beden Kürk, 1 adet 571 para	Köhne kâkum cübbe kürk, 1 570 para
Nâfe beden kürk 965 para	Köhne nâfe cübbe kürk 208 para	Köhne sof ferâce 281 para	Defa sof ferâce 303 para	Melez gömlek 510 para
Köhne şâlî binîş ve cübbe 520 para	Don, 2 172 para	Şâlî, 2 kıt'a 113 para	Kahve makrame 155 para	Defa kahve makrame 181 para
Defa kahve makrame, 2 260 para	Şerit makrame. 2 185 para	Defa şerit makrame, 2 121 para	Boyama makrame, 2 adet 124 para	Defa boyama makrame, 2 aded 124 para
Köhne anteri 168 para	Peşkir, 2 adet 160 para	Çuka çakşır, 1 aded 240 para	Simli bıçak ma'a-mercan teşbih 1.125 para	Destâr, 2 810 para

EK-5. (devam) 3725 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Beldâr çiçekli ve keremsûd anteri 825 para	Kehribâlı çubuk 10 aded 1.500 para	Tombak, meksûr gülâbdân ve Buhûrdân 480 para	Tombak, hokka 10 105 para	Kahve ibriği 6 aded 140 para
Fincân, 7 zarf, 5 280 para	Destâr 80 para	Köhne şâli kuşak 140 para	Güvez çuka biniş 680 para	Köhne nâfe cübbe kürk 150 para
Kaput .... 1.000 para	Köhne nâfe kürk 222 para	Küçük .... ma'a-örtü 160 para	Orta kavuk 80 para	Köhne çakşır şalvar 160 para
Aba-yı hâşe 1.205 para	Saçaklı, 1 aded 261 para	Hâşe, 1 480 para	Zengi, 1 çift 119 para	Kehribâ imâme, 2 240 para
Tombak, başlık ve sinebend 201 para	Defa tombak, başlık, sinebend 160 para	Peştahta devât 205 para	Nargile tütünü 301 para	Beştob, 1 aded 390 para
Meksûr beştob, 1 çift 360 para	Şam kılıç 490 para	Defa hoşkadem kılıç 640 para	Filinta tüfenk 279 para	Defa filinta tüfenk 281 para

غرض كتابت و تخریر و تقرر اولو بعد اتمام المسارح صحیح الباقی من الورث
 تدریجی دفتر بیدرگه برو حیوان ذکر اولو نور هر روز الیوم الثالث عشر من شعبان
 المعظم سنه ١٠٥٠ و ما بین و الف
 تنور بورغانه حاجیم کورسی یسد و ٨٠ یل شلدن ٦٠٠ معقد کز بکلی
 کند بلو کچی کز بورغانه شلدن و شکر جارش ١٣٠ و و شکر بورغانه
 ٥٠٠ ٦٢٠ ٦٠٠ ٢٠٠
 بورغانه بورغانه بورغانه و شکر سب سنا ٦٠٠ سجاج نکر طراس
 ٢٨٠ ٣٠٠ ٣٠٠ ٢٠٠ ٢٠٠ ٢٠٠
 صحنه ٥٠٠ سکوره ١٦٠ نعلیکه ١٠٠ حیر و اصر ٦٠٠ بزغنه کبرینلور ١٠٠ طر
 کسلور نجان قنطار کز کسب کز با شکر طینت سوزنی سوزنی سوزنی
 ١٠ ٦٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠
 طلح قین صغیر طینت صا طرش قین کز حیر ٦٠ شکر شکر بینه کور بینه
 ٨٠ ١٢٠ ١٢٠ ٦٠ ٦٠ ٦٠ ٦٠ ٦٠ ٦٠ ٦٠ ٦٠
 صحنه ١٦٠ کورج نکر نجرده طلح ٦٠ قارغانه ٧٠٠ ٢٠٠ حنه کور
 ١٤٠٠ ٨٠ ٢٨٠ ٩٠ ٩٠ ١٢٠
 برنج کج روض کز حیر کور با شکر ٨٠٠ بینه قوره حنه کور ١٢٠ کور
 ٤٤٠ ١٢٠ ٤٠ ٥٠ ٥٠
 حطب طولغاری و سنا ٦٠
 ٢٤٠٠
 با کز او بی اوج بیک او صود فرق باه در
 ١٣٣٤٠
 محمد عزیز بود اواقه بر با منزل سکنا با کز ایل بیل و و تیز نا اولو
 ٠٢٤٠٠
 من جهت الیکونه با کز او بی بیک بیک بود فرق باه در
 ١٥٧٤٠
 حجر و کفس رسم صحت قدیم خدابا
 ٦٠٠ ٣٩٣ ١٤٢
 با کز بیک نوز الی بش باه در
 ١١٥٥
 صحنه غیری از منزل با کز او بی بیک بیک بیک باه در
 ١٢١٨٥
 حصه نوج اشاده حصه ابن اشاده
 ١٥٢٣ ٧١٠٨
 ٣٠٠٠ ١٤٠٠
 حصد بنت
 ٥٥٤ ٥٠٠
 ٧٠٠٠ ٠٧٠٠
 مدینه آمد حله تندی این مدرسی کفرند الیون بونه اقدم صورت اولو
 خردا کز به فیض القبول و رانجی زوجه مسکوره مسکوری عدله بنت عبدالودید
 صغیره قری ربعیه و لاب ارشد زانی نوحه الحضاری عدله الحنفیه بالطایفه
 سند عهدت غرض کتاب و تحریر وقت اولو بعد اتمام المسارح و الدین
 صحیح الباقی من الورث توزیع اولو اختلاف و دفتر بیدرگه برو حیوان ذکر اولو نور
 فی الیوم الثالث عشر من شعبان المعظم سنه ١٠٥٠ و ما بین و الف
 دو لایب حقت تنور کورسی اشختن دز کاه کار طیبی کلان معقد
 ٣٤٠ ٧١ ١١٠ ١٠١ ٨٠ ٥٠
 بلور و اراض آینه معقد کز جارش حیر قاق قاق
 ٢٦ ٤٠ ٦٠ ٤٠ ٤٧ ٤١
 شکت قور حیر قاق قاق شکت کز کز قاصب کز
 ٦٢ ٦٢ ٦٢ ٦٢ ٥٧ ٥٠
 کورسی قلی صحنه کورسی صحنه سکوره صحنه طلح قین کور
 ٨ ٦٢ ١٠٦ ٣٥ ١٢١ ١٠٠ ٨
 طلح قین نکر قین طلح نکر قین با ز لجر ناید ص سوزنی
 ٦٣ ٦٣ ٦٣ ٦٣ ٩٥ ٩٥
 مخلوط باقر قوره اربعه شکر بود اشاده کز کز کز
 ٨٩ ٥٢ ١١ ٦٦ ٧١ ٥٠

EK-6. (devam) 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

... garrâdan ketb ü tahrîr ve takvim olunup ba'de ihrâci'l-masârîf sahu'l-bâkî beyne'l-verese tevzi'i defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur:

Hurrîre fi'l-yevmi's-sâlis aşer min Şa'bani'l-mu'azzam sene sitte ve mi'eteyn ve elf

Tennûr yorgan, Câcim, kürsü 520 para	Yastık 8 640 para	Yan şilte 6 600 para	Mak'ad 80 para	Köhne kilim 200 para
Köhne palas, keçe 200 para	Köhne yorgan 2 320 para	Şilte, döşek çarşafı 120 para	Döşek 160 para	Yorgan 240 para
Yorgan 280 para	Yorgan 300 para	Yorgan 320 para	Döşek 3 600 para	Sitâre 100 para
Seccâde 40 para	Lengerî 2, tâs 80 para	Sahan 19 500 para	Üsküre 8 160 para	Na'lbeki 2 20 para
Mirvaha 20 para	Makrame 20 para	Bez anteri 2, kîse 1, şalvar 1 600 para	Meksûr fîncân 10 para	Kantar 60 para
Köhne kîse 40 para	Köhne başlık 40 para	Taş 200 para	Süzcü 40 para	Süzcü, tâs 80 para
Tencere, kapak 80 para	Sagîr taş 120 para	Satıl, kapak 60 para	Köhne câcim 40 para	Tepsi, maşraba 60 para
Tepsi 40 para	Leğen, ibrik 100 para	Sahan 7 160 para	Üsküre 40 para	Lengeri, yağdân 60 para
Tencere 2 90 para	Kazgan 280 para	Tâbe 2 80 para	Hinta 5 kile 1.200 para	Pirinç 120 para
Pekmez 240 para	Revgan 400 para	Hırdavât, küpler, anbâr 800 para	Penbe 120 para	Kurade taht 120 para
Küp 2 40 para		Hatab tünekleri 2.400 para		Destâr, fes 60 para

Yekûn: yalnız on üç bin üç yüz kırk paradır.	13.340 para
Mahalle-i mezbûrede vâki' bir bâb menzil-i süknâ. Yalnız iki bin dört yüz para takvim şüd.	2.400 para
Min ciheti'l-yekûn: Yalnız on beş bin yedi yüz kırk paradır.	15.740 para

Minhe'l-ihracât

Techiz ve tekfin 600 para	Resm-i kısmet 393 para	Kaydiye 40 para	Hüddâmiye 122 para
---------------------------	------------------------	-----------------	--------------------

Yekûn 1.155 para. Yalnız bin yüz elli beş paradır.

Sahu'l-bâkî

Gayr-ı ez-menzil. Yalnız on iki bin yüz seksen beş paradır.	12.185 para
---	-------------

EK-6. (devam) 3785 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Hisse-i zevce 1.523 para, eşyadan 300 para, menzilden	Hisse-i ibn 7.108 para, eşyadan 1.400 para, menzilden	Hisse-i bint 3.554 para, eşyadan 700 para, menzilden
---	---	--

Medîne-i Âmid mahallâtından İbni Müderris mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem fevt olan Hayrullah b. Feyzullah'ın verâseti zevce-i menkûha-i metrukesi Âdile bt. Abdullah ile sagire kızını Rebîa'ya ve li-ebin er karındâşı Nuh'a inhisârı gıbbe't-tahakkuk bi't-taleb cânib-i şerî'at-ı garrâdan ketb ü tahrîr ve furûht olunup ba'de ihrâci'l-masârîf ve'd-deyn sahu'l-bâkî beyne'l-verese tevzî' olunan muhalledâtı defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur:

Hurrire fi'l-yevmi's-sâlis aşer min Şa'bâni'l-mu'azzam sene sitte ve mi'eteyn ve elf

Dolâb 71 para	Taht 240 para	Tennûr kürsü 101 para	Peştahta 50 para	Tezgâh 80 para
Kâse tabak, kildân 50 para	Sagîr tabak, fincân 53 para	Billûr bardak 45 para	Ayna 36 para	Mak'ad 60 para
Köhne çarşaf 14 para	Hırdavât 40 para	Kavuk 47 para	Beledî 31 para	Şilte 62 para
Kutu, hırdavât 31 para	Kalıplar, hırdavât 80 para	Köhne cübbe 57 para	Köhne hakibe 20 para	Hasırlar 55 para
Kürsü 8 para	Kılıç 640 para	Sahan 6, serpuş 6 301 para	Sahan 15 350 para	Üsküre 6 121 para
Tencere, kapak 100 para	Üsküre 4 80 para	Tencere, kapak 63 para	Lengeri, kapak 63 para	Tencere 25 para
Lengeri, kapak 63 para	Bakırlar 8 100 para	Tâbe 2 30 para	Süzgü, tâbe 95 para	Mahlût bakır 89 para
Kahve ibriği 52 para	Maşraba 30 para	Bâdiye 111 para	Şem'dân, köhne fener 66 para	Leğen 50 para
Tepsi, satıl 71 para				

EK-7. (devam) 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Medine-i Âmid'in Rum kapısı hâricinde Alıpmarı karyesi sâkinlerinden iken bundan akdem fevt olan Molla Osman b. Ahmed'in verâseti zevcesi Zeyneb bt. Mehmed ile oğlunun oğlu Osman'a ve Ömer'e münhasıra olduğu gıbbe't-tahakkuk bi't-taleb cânib-i şerî'at-ı garrâdan ketb ü tahrir ve fûruht olunup ba'de ihraci'l-masârıf sahu'l-bâkî beyne'l-verese tevzi' u taksîm olunan muhallefât defteridir ki ber-vech-i âtî zikr u beyân olunur:

Hurrîre fi evâili Zilhicceti's-şerife li-sene erba'a aşerete ve mi'eteyn ve elf

Küpler 33 para	Hırdavât 162 para	Kilim 165 para	Mitil 7 parça 537 para	Yorgan, döşek 520 para
Yorgan 200 para	Kilim, haral, Keçe 416 para	Şâkka 40 para	Haral 26 para	Haral 119 para
Bez anteri 240 para	Mesh, pabuç 120 para	Çuval, bir mikdâr nükûd 190 para	Tüfek 100 para	Kuyu satılı 160 para
Havan 100 para	Evrâklar, Hırdavât 204 para	Peyvend 180 para	Bel 60 para	Şerit 60 para
Tepsi 86 para	Kurade, taş 133 para	Hırdavât 219 para	Tencere, kapak 150 para	Hırdavât 155 para
Kitâbları Kelâm-ı kadim ve sandık 1.200 para	Peştahta 71 para	Beştop 151 para	Leğen, bâdiye, süzgü 343 para	Carût 65 para
Taşlar 11 para	Taş, kazgan 540 para	Sini 162 para	Kurade, taş 151 para	Leğen, bâdiye, kantar 160 para
Tencere 160 para	Satıl, üsküre 80 para	Kazgan 701 para	Defa kazgan, Bir mikdâr küncü 1.160 para	Çerçeveler 70 para
Hırdavât-ı hâne, kilâr, hınta 2.440 para	İnek re's, öküz re's, merkeb 3.200 para	Sandıklar, bir mikdâr tuz, hırdavât 640 para		

Yekûn:	Para
Yalnız on beş bin altı yüz seksen paradır.	15.680
[Bi-hesâb]	Guruş
Bi-hesâbı guruş yalnız üç yüz doksan iki guruşdur.	392
Der-zimmet-i Mollâ Sinan	90
Der-zimmet-i Urfalı karıda	5
Menzil-i süknâ ve hücre yalnız iki yüz otuz guruşdur.	230

EK-7. (devam) 3797 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti

Bağ u bağçe	100
Min ciheti'l-yekûn: Yalnız sekiz yüz on yedi guruşdur.	817

Minhe'l İhrâcât:

Resm-i kısmet 817 para	Kaydiye 80 para	Hüddâmiye 253 para	Dellâliye ve masârîf 657 para
Yekûn: 1807 para Yalnız bin sekiz yüz yedi paradır.			

Sahhu'l-bâkî: 13.873 para. Min gayr-ı ez-menzil ve bağ ve zimem ve mezzû'at yalnız on üç bin sekiz yüz yetmiş üç paradır.

Hisse-i zevce 1.734 para eşyadan 475 para zimemden 1.150 para menzillerden 500 para bağ ile bağçeden	Hisse-i ibni'l-ibn 6.069 para eşyadan 1.669 para zimemden 4.025 para menzillerden 1.750 para bağ ile bağçeden	Hisse-i ibni'l-ibn 6.069 para eşyadan 1.669 para zimemden 4.025 para menzillerden 1.750 para bağ ile bağçeden
--	---	--

Medîne-i Âmid mahâllatından İbni Müderris mahallesi sâkinelerinden iken bundan akdem fevt olan Emine bt. Gazi'nin verâseti zevci Seyyidhan ile zâhirde vâris-i ma'rûf ve ma'rûfesi olmamak zu'muyla terekesine vâzı'u'l-yed olan hâlâ Diyarbakır Voyvodası umdetü'l-emâcid ve'l-ekârim Dergâh-ı âlî hâcegânından sa'âdetlü Halil Efendi tarafından beytül-mâl kabzına me'mur olan Yusuf Ağa'nın mahzarında müteveffiye-i mezbûre li-ebeveyn ammîzadesi olduğu ber-nehc-i şer'î şahideyn ile sâbit olan Ömer b. İsmail taleb ü iltimasıyla cânib-i şeri'at-ı garrâdan ketb ü tahrir ve fûruht olunup ba'de ihrâci'l-masârîf sahu'l bâkî beyne'l-verese tevzi' utaksîm olunan muhalledât defteridir ki ber-vech-i âtî zikr u beyân olunur:

Hurrîre fi'l-yevmi's-sâmin aşer min Zilhicceti'ş-şerife sene erba'a işrîn ve mi'eteyn ve elf

Kazgan 320 para	Şukka 140 para	Yasdık 319 para	Mitil yorgan 1, döşek 1 200 para	Yorgan, döşek 360 para
Köhne yorgan, minder, şilte 190 para	Bâdiye, süzgülü 120 para	Tâbe, tâs, üşküre, sahan, na'lbekî 120 para	Dolâb, küpler 200 para	Tencere 121 para

باز در یک تنه با در
۹۰۲۰
۴۲۷۰
۸۰ ۹۱ ۹۲
صاحبی حقیر بنام الوارثه بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

حصه زوجه ۲۰۴
حصه زوجه ۲۱۰
حصه زوجه ۲۱۰
حصه زوجه ۲۰۷
حصه زوجه ۲۰۷

صفت زوجه و عمل و قرض و حصه زوجه و غیره و سایر امور و مقصد
اولین بگویند که در حکم او و غیره بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

عن اصل کوکب اهل سبز اویوب منزه از هر بدی و نیک بود و چون بمردم کهنه بانساق
سازد این بوزن اقمه قوت اولی قام بنی عیالک طاهره وارث معروف و معروف
اویوب ترکیه جانب بنام عازر و راجع او فغان حاله دیار و درجی است ایت الطبع
سروا بن درگاه صاحبان و حاجت خوردن اقا طرفین سیدالک قریه نامور را محض
کر که منقار مقرب با طلب جانب شریف بوزن سنه و قرض او بنام اوصیت اکتوبر سنه
صاحبی حقیر بنام الوارثه بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

جوریت شکستگ قرض ۲۱۰
۱۰۰ ۱۰۰ ۱۰۰
۲۱۰ ۱۰۰ ۱۰۰

باز در یک تنه با در
۹۰۲۰
۴۲۷۰
۸۰ ۹۱ ۹۲
صاحبی حقیر بنام الوارثه بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

حصه زوجه ۲۰۴
حصه زوجه ۲۱۰
حصه زوجه ۲۱۰
حصه زوجه ۲۰۷
حصه زوجه ۲۰۷

صفت زوجه و عمل و قرض و حصه زوجه و غیره و سایر امور و مقصد
اولین بگویند که در حکم او و غیره بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

عن اصل کوکب اهل سبز اویوب منزه از هر بدی و نیک بود و چون بمردم کهنه بانساق
سازد این بوزن اقمه قوت اولی قام بنی عیالک طاهره وارث معروف و معروف
اویوب ترکیه جانب بنام عازر و راجع او فغان حاله دیار و درجی است ایت الطبع
سروا بن درگاه صاحبان و حاجت خوردن اقا طرفین سیدالک قریه نامور را محض
کر که منقار مقرب با طلب جانب شریف بوزن سنه و قرض او بنام اوصیت اکتوبر سنه
صاحبی حقیر بنام الوارثه بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

جوریت شکستگ قرض ۲۱۰
۱۰۰ ۱۰۰ ۱۰۰
۲۱۰ ۱۰۰ ۱۰۰

باز در یک تنه با در
۹۰۲۰
۴۲۷۰
۸۰ ۹۱ ۹۲
صاحبی حقیر بنام الوارثه بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

حصه زوجه ۲۰۴
حصه زوجه ۲۱۰
حصه زوجه ۲۱۰
حصه زوجه ۲۰۷
حصه زوجه ۲۰۷

صفت زوجه و عمل و قرض و حصه زوجه و غیره و سایر امور و مقصد
اولین بگویند که در حکم او و غیره بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

عن اصل کوکب اهل سبز اویوب منزه از هر بدی و نیک بود و چون بمردم کهنه بانساق
سازد این بوزن اقمه قوت اولی قام بنی عیالک طاهره وارث معروف و معروف
اویوب ترکیه جانب بنام عازر و راجع او فغان حاله دیار و درجی است ایت الطبع
سروا بن درگاه صاحبان و حاجت خوردن اقا طرفین سیدالک قریه نامور را محض
کر که منقار مقرب با طلب جانب شریف بوزن سنه و قرض او بنام اوصیت اکتوبر سنه
صاحبی حقیر بنام الوارثه بنام اوصیت اکتوبر سنه ۱۲۷۰ در

جوریت شکستگ قرض ۲۱۰
۱۰۰ ۱۰۰ ۱۰۰
۲۱۰ ۱۰۰ ۱۰۰

EK-8. (devam) 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti

Yalnız dört bin yetmiş bahadır. 4070 para

Tahrir-i yekûnu 629 para 800 para

Delaliye 91 para - _____

Rüsum 80 para 3270 para

Sahhu'l baki ..... beyne'l verese yalnız üç bin iki yüz yetmiş bahadır.

Hisse-i zevce 204 para	Hisse-i zevce 204 para	Hisse-i İbn 715 para	Hisse-i İbn 715 para
Hisse-i İbn 715 para	Hisse-i binti 357 para	Hisse-i binti 357 para	..... 7 para

Saire mezburda ve mevkufun hisselerini zabt ..... kabil-i şeriat validlerle ve hisse-i nısf olunup ..... selam olunur ..... iş bu mahalle şerh verildi.

Anasıl Kerkük ahalisinden olup Medine-i Amed mahallatından şeyh sait küçük ..... bil müsafere seksen sekiz bütün akdem fevt olan Fatma bin Ömer elli bin zahirede varis maruf ve .... Olmayub tezkiyesi canib-i beyt'ül malı aid ..... olmakla hâlâ Dîyarbekir ve be hissesi ve beytül mala emniyet ..... dergâhı âli saadetlü alaca Mehmet Emin ağa tarafından beyt'ül mala kaydına memur Ahmed ağa marifetiyle tereke-i müteveffayı merhum bi-t taleb canib-i şeriat-ı garradan ketb ve fûruht olunub bade ihrac'il masarîfı sahu'l baki ağayı merhum teslim olunub muhalefatı defteridir ki ber-vech-i âti zikr olunur:

Çuha .... 61 kuruş 1287 buçuk	Kahve takımı 29 kuruş 159 buçuk	.... İbrik 120 kuruş	Arap cariyeye 400 kuruş
Köhne halı seccade 6 buçuk kuruş	Bez entari 7 buçuk kuruş	Beyazlı entari 10 buçuk kuruş	Köhne kavuk 1 buçuk kuruş
Siyah Maşlah 7 buçuk kuruş	Köhne şalvar, fes 4 kuruş	Gömlek, hırdavat 1 buçuk kuruş	Simli ... 50 kuruş
Simli cübbe 28 buçuk kuruş	Beş top 19 buçuk kuruş	Köhne kepçe Yarım kuruş	

Nihayet baha yalnız iki bin iki yüz dört buçuk kuruştur.

Muharrir ve yekun ve ücret – 21...

Resmi gümrük 50 buçuk kuruş

Kantar cem-i ve himayesi 1-4 kuruş

Delali 45 kuruş

EK-8. (devam) 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

..... muhkem 207 buçuk

..... beytül mala 207 buçuk kuruş

Hizmet-i beytül mala 5 buçuk kuruş

Hizmet-i çuhadar ..... 8 buçuk kuruş

Sahhu'l baki yalnız bin altı yüz kırk yedi kuruş bir baha beyt'ül mala teslim olunur. İş bu mahalle şerh verildi.

Medine-i amed mahallatından İskenderun mahallesi sakinlerinden iki bundan akdem .... tarakçı molla Hüseyin bin ..... veraseti zevcesi ..... molla Ali ile validesi pir-i fani Abdullah ile ..... hemşiresi Havva ile ..... kızları Aişe ve Fatma'ya inhisar alel tahkik bi-taleb canib-i şeriat-ı garradan tahrir ve fûruht olunub ba'de ihrâci'l-masarıf sahhu'l baki beyne'l-verese taksim olunan muhalefatı defterdir ki ber-vech-i âti zikr olunur.

Hurrirre fi evasit-ı Şaban sene 220

Gürz 48 para	Kebir taş 599 para	Kazgan 500 para	Tabe, kebe, kefkir 211 para
Tencere, kapak 220 para	Tencere kapak 179 Para	Bakır... 350 para	Fener, ibrik, tabak 190 para
Palas 185 para	Şukka 320 para	Yorgan, döşek, yastık 920 para	Kilim 520 para
Kebir tencere 370 para	Taş, sahan, lengeri 425 para	Yorgan, minder, yastık 400 para	Yastık 80 para
Fes 300 para	Aba 229 para	Entari 120 para	Don, gömlek 100 para
Kılıç 100 para	Anbar, peştah 360 para	Taht, çarşaf, bohça 500 para	Orak ... 240 para
.... 40 para			

..... yalnız yedi bin altı yüz yirmi altı paradır. 7626

..... kuruş yalnız yüz doksa buçuk kuruş altı paradır. 190,5 kuruş 6 para

Zahire baha yalnız yüz yirmi kuruştur. 120

Dükkada ..... yalnız elli kuruştur.

Hisse el mevcut yalnız üç yüz altmış buçuk kuruş altı paradır. 360,5 kuruş 6 para

Techiz tekfin 11 kuruş	Mehri minnet zevciye 50 kuruş	Resmi ali 5 kuruş	Delaliye, hammaliye, kaydiye ve mesarifat 8...6 kuruş
---------------------------	-------------------------------------	----------------------	---

EK-8. (devam) 3716 numaralı Diyarbakır şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Masarîf yekunu yalnız yetmiş dört buçuk kuruş paradır.

درود قدس رضی باناموسه دره اولی که کلمه ابراهیم و دینی ذمه کلامه شکره امین و زبده
 و کبره قرنی فاطمه و صبره نه قرنی خدیجه و زکریا بر منعمه اولی غیب التیخ باطله شیخ ابن کلب و کبره و قرنی
 اولی لب لبوا تاج المصاحف اصحابه اربعه الورد و زنج و لغت و فن مختلفه در کتب کبره و قرنی ذریه اولی ذر
 فی اولی غیر کبره المصاحف و مانع اولی
 منبر علی خیر قرنی کونی قرنی و قرنی قرنی جو قرنی
 قاصد بصره بن قرنی و کورب جینا و سیم قرنی کربنیا
 کینه حکیم و مصد بورق جینا و سیم قرنی نفک نبوه و کونی و طبل و سوزک
 بصرفه و قیاس جوبل بجای قرنی و سیم طوسه قرنی کینه حاجم و قرنی
 قرنی و کون کوب و زخمه ابار و قرنی و قرنی صفور و قرنی
 قرنی اولی اشیا با کلمه زبور قرنی بشا و سیم
 خفاف و کانه قرنی اولی ابا فابی با کلمه زبور قرنی سیم قرنی ملا ابره اولی فاشما
 محلا زبور قرنی و جازیه با کلمه زبور قرنی کلمه با کلمه زبور قرنی
 بندرون فلاح بر قطعه با کلمه زبور قرنی و زبور قرنی اولی فاشما
 بندرون فلاح بر قطعه با کلمه زبور قرنی کلمه با کلمه زبور قرنی اولی فاشما
 ربی رکانه اولی فاشما و سیم زبور قرنی سیم فاشما و قرنی
 اولی اشیا و سیم و سیم زبور قرنی ابراهیم کون کلمه
 معارضه
 جو شرف و کبره و سیم و سیم زبور قرنی
 معارضه
 مع ابان بین الورد و سیم اولی با کلمه زبور قرنی سیم کون کلمه
 و سیم زبور قرنی و سیم زبور قرنی و سیم زبور قرنی و سیم زبور قرنی
 و سیم زبور قرنی و سیم زبور قرنی و سیم زبور قرنی و سیم زبور قرنی

EK-9. (devam) 3741 numaralı Diyarbakır Şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti

..... kalada.... Paşa mahallesinde fevt olan Kerküklü İbrahim'in veraseti zevcesinin ..... müteveffa .... ve kebire kızı Fatma ve sagir .... kızları ..... ve eşyaları saire olduğu alel tahkikat bi-t taleb canib-i şariat-ı garradan ketb ve tahrir ve fûruht olunup ihrâci'l-masarıf sahu'l baki beyne'l-verese taksim olunan muhalledatı defterdir ki ber-vech-i âtî zikr olunur.

Fi evaili şehr-i muharrem yevmi's-sâbi mieteyn ve elf

Müstemil aba 46 kuruş	Fes, kuşak 23 kuruş	Gezi entari 30 kuruş	Ve kuşak ve fes 33,5 kuruş
Çuha mintan 18,5 kuruş	Kutnu entari 53 kuruş	Gömlek, don 22 kuruş	Kama 4,5 kuruş
Yastık 16 kuruş	Bez entari ve kürdiye 20 kuruş	Cübbe ve sarık ve fes 35 kuruş	Köhne mitil 32 kuruş
Tennur yorgan ve kürk 25 kuruş	Köhne ... mak'ad 17 kuruş	Yorgan 30 kuruş	.... Ve şemdan ve sair hırdavat 16 kuruş
Tüfek 22 kuruş	Tencere, nekkare 15 kuruş	Satıl ve süzgülü 11 buçuk kuruş	Yastık ve mitil 20 kuruş
Çuvallar 17 kuruş	Bohçalar... 4 kuruş	Don, kuşak 11 kuruş	..... 15 kuruş
Köhne cacım 7 kuruş	Defa.... 10 kuruş	Kazgan ve lengeri 41 kuruş	Küpler ve zahire 70 kuruş
Anbar ve kantar, hınta 71 kuruş	Sanduka 1,5 kuruş	Hasırlar ve hırdavat 2,5 kuruş	

Fûruht olunan eşya baha yalnız yedi yüz kırk beş kuruştur. 745

.... Dünkanında fûruht olunan esbak kaplar yalnız yedi yüz yetmiş beş kuruştur. Alel baki üzerinde kalmış 775

Mahallemiz burada vaki bir bab menzil ve civardaki bahçe yalnız dokuz yüz kuruştur. Bu bakiye ile hidematı 90

Yine derunu faliyede bir kat-i bahçe yalnız iki yüz kuruştur. Zevce .... üzerinde 200

Yine derununda ..... Bahçe malum miktar hissesi .... Yalnız yüz yirmi kuruştur. 120

Diğer dükkanında olan miktar ..... ve sair iki yüz beş kuruş .... Fûruht 205

Dellaliye eşya ve menzil vesaire 56 kuruş	Techiz ve tekfin 100 kuruş	Mehri minnet zevciye 100 kuruş	Mehri minnet zevciye 100 kuruş
.....	Resim 56,5 kuruş	.... Saire 15 kuruş	

EK-9. (devam) 3741 numaralı Diyarbakır Şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

Cümle maarif ve techiz ve tekfin ve mehirle yalnız dört yüz elli iki buçuk

Sahhu'l baki beyne'l verese taksim olunan yalnız iki bin yüz doksan altı buçuk kuruştur.

2196

Hisse-i zevci 127 kuruş	Hisse-i zevci 127 kuruş	Hisse-i binti kebire 629 kuruş-9	Hisse-i binti sagire 629 kuruş-9	Hisse-i binti sagire 629 kuruş-9
----------------------------	----------------------------	--	--	--

8

منتهى احد محاربتين ابراهيم بن مسعود حمله على سخطه امكن بوزنه اقدم مرد اولاد
 حلاج صديق له شاهستان ورائتي زورتي لاسان ايه صفر او غلى شصونه اخصاري على الخفقا
 بالطلب جان شمره خترو تقديم اولاد بعد افرام المصاري صبح البلاغ بيه الوردنه تقبل اولاد
 ستر كانه وقد بركه بر وجه الخي فوك ستر اولاد هر ر 2 اولاد بتر بجمع الاولاد ستر سمن ورايان
 عى كيد بنذاتاري ستر لك جد و فرود و طهر و كرمك و ستر لى الله ستر ك ان اشياى

كلام	شفاك	بلوس	بندر صدوق	ناوناهرا	لاسن	نياد	مثل
۱۴	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
فياك	مطلوب اولاد	صوى	كلى	كلى	كلى	كلى	كلى
۱۴	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
بدر حاروب	بني	شمره الكنى باج	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك
۱۴	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
صركى	فانقه	كندور اولاد نظار و كولد	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك
۱۴	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
شفاك	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك	شفاك
۱۴	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷

حمله اشياى ۶۶۶
 شتر ك ان اشياى و شفاك ۶۸۷
 كلانده اولاد ستر سمن ۶۸۷
 مد صب الجوع ستر ك بود سكره القى عود ستر ۱۱۸۶
 لاشياى القاسم ۲۶
 تفهيمه و صفا و ستر ۲۶
 رسامه ۲۶
 جمل افصانه ۲۶

بالذير سوز القنى عود ستر ۷۶
 صفر و ستر ك صفر اشياى صفر اشياى و صفر اشياى و صفر اشياى
 دفعه اولاد و صفر اشياى و صفر اشياى و صفر اشياى و صفر اشياى
 ستر ك ان اشياى و صفر اشياى و صفر اشياى و صفر اشياى و صفر اشياى

EK-10. (devam) 3768 numaralı Diyarbakır Şer'iyeye siciline ait örnek ve transkripti

Medine-i amed mahallesinden İbrahim bey mescidi mahallesinde mütemekkinlerinden iki bundan akdem mevt olan halası sündüs veledi tahtının ve ..... zevcesini temlik ile sagir oğlu ..... hasarı alel-tahkika bit-taleb canib-i şeriat tahrir takdim olunup ba'de ihrâci'l-masarıf beyne'l-verese sakim olunan meskûrat defteridir ki ber-vech-i âti zikr beyan olunur.

Hurrire fi evası-1 şehri Rebiül Evvel sene seb'an sittin ve mi'etün ve elf

Adi kebir 22 kuruş	Bez entari 16 kuruş	Bezlik 3 kuruş	Sanduka ve hırdavat 10 kuruş	Don ve gömlek 15 kuruş
.....	Kilim 22 kuruş	Şukka 13 kuruş	Palas 7 kuruş	Minder, yastık, mitil yorgan 35 kuruş
Tabak .... 55 kuruş	Palas 15 kuruş	Tabak 65 kuruş	Mitil 5 kuruş	Halı 20 kuruş
Satıl, badiye, küldan 16 kuruş	Sahan 25 kuruş	Lengeri 15 kuruş	Diğer lengeri, kapak....., kefkir 25 kuruş	Lengeri, ibrik 22 kuruş
Koyu satıl 20 kuruş	.... Çorap 5 kuruş	..... 15 kuruş	Şemdan... sac 9 kuruş	Kazgan 5 kuruş
Taş 44 kuruş	Kahve Takımı 60 kuruş	Şilte, hırdavat 10 kuruş	Hasır, gürz 28 kuruş	Kaşıklar 5 kuruş
Kilerde olan zahire ve küpler 120 kuruş	Taht 25 kuruş	Diğer taht 42 kuruş	Hınta 120 kuruş	..... 15 kuruş
Çubuk 5 kuruş	Tencere, tabe 60 kuruş			

Cümle eşyası 66 kuruş

Müşterek eşya ve zahire hassası 487 kuruş

Dükkanında olan sermayesi 632 kuruş

Hin-i zimmet cem'inin bin yüz seksen altı kuruş 1186 kuruş

..... noksan- 46 kuruş

Nakdiye ve mesarif-i saire – 10 kuruş

Dükkan mesarifatından – 340 kuruş

EK-10. (devam) 3768 numaralı Diyarbakır Şer'iyye siciline ait örnek ve transkripti

.....- 20 kuruş

Cümle ihrasat 426 kuruş

Yalnız yedi yüz altmış kuruş 760 kuruş

Hissei zevce 95 kuruş

Hisse bin sagir 665 kuruş

Sagir mersumun hissei eşyası ..... vekili zabıt ve hıfz ..... isimli fiili şeriat ve ..... nasip ve tayin olunup ve meblağ-ı mezkur yüz altmış kuruş ya da otuzuna üç senelik şer'i ile vürud olunup teslim olunduğu iş bu mahalle şerh verildi.

EK-11. Sicillerde tespit edilen tüm kıyafet çeşitleri

1.	Kavuk	p.	Mai Entari	35.	Libade
2.	Sarık	12.	Kaftan	a.	Beyaz Libade
3.	Şalvar	a.	Haki Kaftan	36.	Başlık
a.	Hamam Şalvarı	b.	Mai Kaftan	37.	Sinebend
b.	Beyaz Şalvar	c.	Kırmızı Kaftan	a.	Simli Sinebend
c.	Kapalı Şalvar	a.	Malatya Kaftan	38.	Pazubend
4.	Destar	b.	Sümbüli Kaftan	a.	Sim Pazubend
a.	Yeşil Destar	c.	Potalı Kaftan	39.	Kalçın
b.	Çakmaklı Destar	d.	Mor Kaftan	40.	Hamam Çamaşırı
c.	Musul Destarı	13.	Biniş	41.	Elbise
d.	Beyaz Destar	a.	Beyaz Biniş	a.	Hamam Elbisesi
5.	Zıbın	b.	Yeşil Biniş	b.	Uzun Elbise
6.	Don	c.	Hamam Binişi	42.	Cübbe
a.	Beyaz Don	d.	Nefti Biniş	a.	Mai Cübbe
b.	Potalı Don	e.	Kırmızı Biniş	b.	Siyah Cübbe
c.	Kırmızı Don	14.	Merhama	43.	İçlik
7.	Gömlek	a.	Mısır Merhama	a.	Kırmızı İçlik
a.	Mai Gömlek	b.	Zümrüt Merhama	44.	Sako
b.	Mısır Gömlek	c.	Zifir Merhama	45.	Hırka
c.	İşleme Gömlek	d.	Hamam Merhaması	46.	Mintan
c.	Hamal Gömleği	15.	Çorap	a.	İşlemeli Mintan
d.	İstanbuli Gömlek	16.	Çakşır	47.	Pantor
e.	Berber Gömleği	a.	Al Çakşır	48.	Yelek
f.	Hamam Gömleği	b.	Frenk Çakşırı	49.	Esvab
g.	Simav Gömleği	17.	Sitâre	a.	Hamam Esvabı
h.	Yazılı Gömlek	18.	Takke	b.	Arka Esvabı
8.	Kaban	19.	Uçkur	50.	Palto
a.	Zenne Kaban	20.	Peçe	51.	İhram
9.	Kuşak	a.	Siyah Peçe	a.	Beyaz İhram
a.	Trablus Kuşağı	21.	Delme	b.	Cezayir İhramı
b.	Lahur Kuşak	a.	Beyaz Delme	52.	Simli Nimten
c.	Keşan Kuşağı	b.	Harçlı Mai Delme	53.	Cepken
d.	Halep Kuşağı	22.	İhram	54.	Ferace
e.	Beyaz Kenefi Kuşak	a.	Beyaz İhram	55.	Tâka
f.	Keşan Kuşak	b.	Cezayir İhramı	a.	Yeşimi Tâka
g.	Bağdat Kuşağı	c.	Gümüşi İhram	56.	Hamail
h.	Mutki Kuşak	d.	Sarı İhram	57.	Yapınca
i.	Beyaz Kuşak	23.	Fes	a.	Tüylü Yapınca
j.	Keji Kuşak	a.	Fransız Fes	58.	Bürde
k.	Mardin Kuşağı	b.	İncili Fes	59.	Fistan
l.	Frenk Kuşağı	c.	Kırmızı Fes	60.	Tor
m.	Yeşil Kuşak	d.	Cezayir Kırmızı Fes	61.	Mitilli Üslük
n.	Beyaz Fren Kuşağı	e.	Beyaz Fes	62.	Döşü
o.	Kırmızı Kuşak	f.	İşleme Fes	63.	Kavrama
p.	İşleme Kuşak	24.	Kesme	64.	Yamçı

EK-11. (devam) Sicillerde tespit edilen tüm kıyafet çeşitleri

10.	Dizlik	a.	Şam Kesmesi	65.	Kürdük
11.	Entari	b.	Acem Kesmesi	66.	Gecelik
a.	Manisa Entari	25.	Yağmurluk	67.	Çintiyan
b.	Musul Entarisi	a.	Siyah Yağmurluk	68.	Kontoş
c.	Beyaz Entari	26.	Serpuş	69.	Kabalak
d.	İşleme Entari	a.	Bolu Serpuş	70.	Libas
e.	Siyah Entari	b.	Mai Serpuş	a.	Beyaz Libas
f.	Levn Entari	27.	Kerrake	71.	Patik
g.	Potalı Entari	a.	Mor Kerrake	72.	İslambol Çenberi
h.	Beyz Entari	28.	Eldiven	73.	Ceket
i.	Çatana Entari	29.	Tozluk	74.	Dürra'a
j.	Kırmızı Entari	30.	Arakçın	a.	Mısır Dürra'a
k.	Beyaz Benekli Entari	a.	Beyaz Arakçın	b.	Halep Dürra'a
l.	Kayseri Entari	31.	Börk	75.	Etek
m.	Selimiye Entari	32.	Külah	76.	Pantul
n.	Uşak Entari	33.	Kalpak	a.	Beyaz Pantul
o.	Mısır Entari	34.	Kürde		

EK-12. Sicillerde tespit edilen dokuma kaynaklı tüm ev eşyaları

1.	Yorgan	b.	Çaput Memlu Yer Şiltesi	17.	Hurç
a.	Yorgan Yüzü	c.	Mitil Şilte	18.	Cacim
b.	Mitil Yorgan	d.	Gül Tamgalı Şilte	19.	Halı
c.	Potalı Yorgan	e.	Mai Şilte	a.	Hamam Halısı
d.	Sarı Yorgan	9.	Döşek	b.	Nakışlı Halı
e.	Kırmızı Yorgan	a.	Mitil Döşek	c.	İşlemeli Halı
2.	Minder	b.	Beyaz Dözek	20.	Seccade
a.	Sadr Minderi	c.	Döşek Yüzü	a.	Bayburt Seccade
b.	Koltuk Minderi	d.	Döşek Çarşafı	21.	Örtü
c.	Minder Yüzü	10.	Seccade	22.	Rahle Örtüsü
d.	Kırmızı Minder	a.	Halı Seccade	a.	Ocaklık Örtüsü
e.	Beyaz Minder	b.	Bayburt Seccade	b.	Beşik Örtüsü
3.	Yastık	c.	Kırmızı Seccade	23.	Perde
a.	Yün yastık	11.	Kebe	a.	Baca Perdesi
b.	Yastık Yüzü	a.	Mitilli Mardin Kebesi	b.	Ocaklık Perde
c.	Acem Yastık Yüzü	b.	Mai Kebe	24.	Gaşiye
d.	Tüy Yastık	b.	Kara Kebe	a.	Mardin Gaşiye
e.	Beşik Yastığı	12.	Perde	25.	Yatak
f.	Koltuk Yastığı	a.	Baca Perdesi	26.	Palas
g.	Kırmızı Yastık	b.	Kapı Perdesi	27.	Kanepe
h.	Yeşil Yastık	c.	Tavan Perdesi	28.	Mitil
i.	Mitil Yastık	d.	Kapılık Perde	29.	Kumaş Koltuk
4.	Kilim	13.	Mak'ad	30.	Çultar
a.	Acem Kilimi	a.	Bağdat Mak'ad	31.	Heybe
b.	Gird Kilim	b.	Mak'ad Yüzü	32.	Kumaş Beşik Çevirmesi
5.	Cacim	c.	Beyaz Mak'ad	33.	Hırsenk
6.	Halı	d.	Kırmızı Mak'ad	34.	Hamam Döşemesi
a.	Sim Dövme Halı	14.	Mitil	35.	Koltuk
7.	Haliçe	15.	Rahle Puşidesi	36.	Karyola
a.	Hamam Halice	16.	Kilim	37.	Vesaid
8.	Şilte	a.	Bayburt Kilim		
a.	Ot Memlu Yer Şiltesi	b.	Beyaz Kilim		

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : DURSUN, Fatih
Uyruđu : T.C.
Dođum Tarihi ve Yeri : 19/04/1990, Yenimahalle/Ankara
e-posta : fatihdursun390@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi, Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	2015
Lise	Uluđbey Lisesi	2008

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Masa Tenisi, Kitap Okumak, Film Seyretmek

